

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSİTÜSÜ

BALIKESİR YÖRESİNDE AHİLİKTEN KALMA TÖREN VE
UYGULAMALAR

MEHMET AKMAN

BALIKESİR 2006

2006

ÖZET

BALIKESİR YÖRESİNDE AHİLİKTEN KALMA TÖREN VE UYGULAMALAR

Mehmet AKMAN

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ali DUYMAZ

Eylül 2006, 88 Sayfa

Bu çalışmada Balıkesir yöresinde ahi düşüncesiyle yapılan uygulamalar incelenmiştir. Ahi düşüncesiyle halk arasında yapılan pratikler ve bu pratikleri doğuran düşünceler halk bilgisi derleme yöntemleriyle tespit edilmiştir. Derlenen malzemelerin Türk düşünce sistemindeki yeri incelenmiştir. Ayrıca derlenen malzemelerin ahi düşüncesiyle ilişkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Yapılan çalışmada kimi tören ve uygulamaların yaşatıldığı, kimilerinin de unutulmakta olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda, Ahilik tören ve uygulamalarının Balıkesir'in sosyal hayatında birleştirici ve düzenleyici rol oynadığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Folklor, Balıkesir'de Ahilik, Meslek, Köy Odası, Köy Hayrı, Köy Gençliği, Barana.

ABSTRACT

CEREMONIES AND APPLICATIONS REMANING FROM AHİLİK IN BALIKESİR REGION

Mehmet AKMAN

Master Thesis, The Turkish Language and Literature Department

Supervisor : Prof. Dr. Ali DUYMAZ

September 2006, 88 page

In this study, ceremonies and practices has been investigated in Balıkesir region. The ceremonies resulting from ideas and applications among public by the thought of Ahi have been determined by collecting folk knowledge. The place of the collected information has been investigated in Turkish thought system. In addition the collected data has been examined in relation to Ahi concept.

In this study, it has been determined that some of the ceremonies and practices have been alived and some of them have been forgotten. In addition, it has been understated that, Ahilik ceremonies and practices plays an important role in uniting and organising social life in Balıkesir region.

Keywords: Folklore, Ahilik in Balıkesir, Occupation, Village room, Village charity, Village youth, Barana.

ÖN SÖZ

Ahilik, Türk düşünce sisteminin temel taşlarından biridir. Ahi düşüncesi şehirden en kenar köylere kadar kendini göstermektedir. Ahilik toplumun tümünü kapsayan bir değerler sistemidir. Ahilik kültürüyle ilgili yapılan çalışmaların meslek teşkilatı ile ilgili olanları daha fazladır. Bu bakımdan ahiliğin hep bir meslek kuruluşu olduğu söylenmiştir. Balıkesir üzerine yapılan çalışmalar, meslekler ve barana sohbetleri üzerine yoğunluk kazanmış olup köy odası, köy gençliği ve köy hayrını işleyen çalışmalar azdır. Meslekler üzerine yapılan çalışmalar hariç, diğer çalışmalar yapılırken bunların işleyişi verilmesine rağmen Ahilikle ilişkisi incelenmemiştir.

Balıkesir Yöresinde Ahilikten Kalma Tören ve Uygulamalar adını taşıyan bu çalışma, şimdiye kadar yapılan çalışmaların ışığında Balıkesir yöresinde ahi düşüncesinin uzantısı olan tören ve uygulamaları kapsamaktadır. Çalışmamızda mesleklerin uygulama ve törenlerinde, köy odası, köy gençliği, köy hayrı ve barana sohbetlerinde Ahilik düşüncesinin fonksiyonel yönleri işlenmiştir. Ahi düşüncesinin halk arasındaki tüm yönlerini ortaya çıkaran bu çalışmanın, Balıkesir kültür çalışmalarında önemli bir boşluğu dolduracağı kanaatindeyiz. Bu konuda çalışmaların az olması, bu çalışmayı yaparken bizi de sıkıntıya düşürmüştür. Sonunda yaptığımız derlemeler bize ışık tutmuş ve bu çalışma hazırlanmıştır.

Çalışma **Ön Söz, Kısaltmalar, Giriş, Sonuç, Kaynakça** ve **Ekler** bölümlerinin haricinde iki bölümden oluşmaktadır. Yazımda Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kurallarına uyulmuştur.

Çalışmanın **Giriş** kısmında ahi düşüncesinin Türk düşüncesindeki yeri ele alınmıştır. Derlenen ve teze konu olan tören ve uygulamaların Ahilik bağlamında Türk düşünce sistemindeki yeri belirtilmiştir.

Birinci Bölümde mesleklerdeki Ahilik uygulamaları, törenleri ve pir inanmaları üzerinde durulmuştur.

İkinci Bölümde ise köy odası, köy gençliği, köy hayrı ve barana sohbetlerinin işleyişi ele alınarak ahi düşüncesiyle benzerlikleri ortaya konmuştur.

Balıkesir Yöresinde Ahilikten Kalma Tören ve Uygulamalar adlı yüksek lisans tezimizle Balıkesir yöresinde Ahiliğin uzantısı olan kültür değerleri tespit edilerek bunların toplum yaşamındaki yeri ve önemi belirtilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanmasını sağlayan ve çalışmanın oluşturulması için kaynaklarını, fikirlerini ve mesaisini benden esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Ali DUYMAZ'a en içten duygularıyla teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bu çalışmanın oluşumuna katkıda bulunan kaynak şahıslara ve çalışmanın teknik düzeltmelerinde yardımcı olan Arş. Gör. Halil İbrahim Şahin'e teşekkür ederim.

Çalışmanın başından sonuna kadar maddi ve manevi katkıda bulunan anne-babama ve kardeşim İclâl AKMAN'a sonsuz teşekkür ederim.

Balıkesir 2006

Mehmet AKMAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	9
MESLEKLERDE AHİLİK UYGULAMALARI VE İNANMALARI	9
1.1 Meslekte İnanmalar	9
1.1.1 Pir inanması.....	9
1.1.2 Pir Hikayeleri	11
1.2 Meslekte Uygulamalar	12
1.2.1 Esnaf Teşkilatları ve Yönetimi	12
1.2.2 Bayrak	13
1.2.3 Peştamal Kuşatma ve Esnaf Hayırları.....	13
1.2.4 İlk Dükkan Açılışı.....	15
1.2.5 Sabah Dükkan Açılışı.....	15
1.2.6 Dükkanda Yazı ve Resim.....	16
1.2.7 Yardımlaşma	22
İKİNCİ BÖLÜM.....	24
KÖY VE BELDELERDE AHİLİK DÜŞÜNCESİNİN YANSIMALARI... 24	

2.1 Köy Odaları.....	24
2.1.1 Köy Odalarının İşleyişi ve İşlevleri	24
2.1.2 Köy Odaları ve Ahilik.....	28
2.2 Köy Gençliği	30
2.2.1 Tanımı	30
2.2.2 Efebaşının Özellikleri ve Görevleri	30
2.2.3 Bayraktarın Özellikleri ve Görevleri.....	31
2.2.4 Tören ve Uygulamalarda Köy Gençliği	31
2.2.4.1 Köy Gençliği ve Düğün	31
2.2.4.2 Köy Gençliği ve İmece	38
2.2.5 Köy Gençliği ve Ahilik.....	38
2.3 Köy Hayrı.....	41
2.3.1 Hayrın Yapılış Nedeni	41
2.3.2 Köy Hayrının İşleyişi.....	41
2.3.3 Köy Hayrının İşlevi.....	42
2.3.4 Köy Hayrı ve Ahilik.....	43
2.4 Barana Sohbetleri	45
2.4.1 Tanımı	45
2.4.2 Kuruluş Aşaması	46
2.4.2.1 Sezonun İlk Toplantısı	46
2.4.2.2 Barana Üyelerinin Seçimi ve Özellikleri (Görev Dağılımı)	46
2.4.2.2.1 Barana Başkanı	46
2.4.2.2.2 Barana Başkan Yardımcısı.....	47
2.4.2.2.3 Mübaya Memuru (Katip)	47
2.4.2.2.4 Çavuş.....	47
2.4.2.2.5 Hakim.....	47
2.4.2.2.6 Ahbaplar.....	47

2.4.2.2.7 Küçük Ahbaplar	47
2.4.2.3 Baranaya İlk Katılma Yaşı ve Şekli	47
2.4.3 Barananın İşleyişi	48
2.4.3.1 Barana Öncesi Hazırlık	48
2.4.3.2 Sohbet Günü Eve Geliş	48
2.4.3.3 Sembol	51
2.4.3.4 Oturuş Şekli	52
2.4.3.5 İkram	52
2.4.3.6 Nasihat	52
2.4.3.7 Eğlence	53
2.4.3.7.1 Yöresel Oyunlar	53
2.4.3.7.2 Seyirlik Oyunlar	54
2.4.3.7.2.1 Yüzük Oyunu	54
2.4.3.7.2.2 Yat-Kalk Oyunu	55
2.4.3.7.2.3 Dilsiz Oyunu	56
2.4.3.7.2.4 Mendil Kapmaca Oyunu	56
2.4.3.7.2.5 Tilki Dövüşü Oyunu	56
2.4.3.7.2.6 Köy Katibi Oyunu	56
2.4.3.7.2.7 Ayı Oyunu	56
2.4.3.7.2.8 Domuz Oyunu	57
2.4.3.7.2.9 Ak Dara Oyunu	57
2.4.3.8 Misafirlik	57
2.4.3.9 Yemek	58
2.4.3.10 Mahkeme	60
2.4.3.10.1 Hafif Suçlar ve Cezası	60
2.4.3.10.2 Ağır Suçlar ve Cezası	61
2.4.3.10.3 Çok Ağır Suçlar ve Cezası	61
2.4.3.11 Sohbet Övmesi	62
2.4.4 Baranaya Ait Özel Türküler	64
2.4.4.1 Sabahtan Kavuştum Ben Bir Güzele	64
2.4.4.2 Eminemin Çam Dibinde Sesi Var	65

2.4.4.3 Sohbet Övgüsü	65
2.4.5 Barana ve Yardımlaşma	65
2.4.6 Barana ve Kadın	66
2.4.7 Sezon Sonu Dağılma	66
2.4.8 Barana ve Ahilik	67
2.4.8.1 Tanımları Bakamından	67
2.4.8.2 Kuralları Bakamından	67
2.4.8.2.1 Üyeliğe Kabul Kuralları	67
2.4.8.2.1.1 Açık Olanlar	67
2.4.8.2.1.2 Kapalı Olanlar	68
2.4.8.2.2 Mahkeme Kuralları	69
2.4.8.3 Üyeler ve Görevleri	70
2.4.8.4 Oturuş Şekli	72
SONUÇ	73
KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ	75
KAYNAKÇA	77
EKLER	85
ÖZGEÇMİŞ	88

KISALTMALAR

a.g.e. :	Adı geçen eser
a.g.m. :	Adı geçen makale
a.g.t. :	Adı geçen tebliğ
C. :	Cilt
ev. :	Çeviren
DUFAD :	Dursunbey Folklor Araştırmaları ve Turizm Derneği
Gaz. :	Gazete
HAKAD :	Halk Kültürünü Araştırma Dairesi
Haz. :	Hazırlayan
HBH :	Halk Bilgisi Haberleri
MİFAD :	Milli Folklor Araştırma Dairesi
s. :	Sayfa
S. :	Sayı
s.s. :	Sayfa sayısı
TDK :	Türk Dil Kurumu
TEDAŞ:	Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Őirketi
TRT :	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TV :	Televizyon
t.y. :	Basım tarihi yok
Yay. :	Yayın
y.y. :	Basım yeri yok

GİRİŞ

İnsanoğlunun sosyal bir yapı oluşturma ve bu yapı içerisinde kendisini tanımlamaya çalışması geçmişten günümüze uzanan çizginin her aşamasında kendini gösterir. İnsanın temel ihtiyaçları olan korunma ve beslenmenin yanı sıra, sosyal çevrede kendini etkin kılma anlayışı ve kültürünü yaşatma isteği toplumsal düzenin bir parçası olmuştur. Toplumun yaşam tarzı olan ahilik düşüncesi de bunlardan biridir.

Çalışmamızda önce kaynak taraması yapılmıştır. Konu ile ilgili kılavuz kişiler belirlenerek sahaya çıkılmıştır. Kılavuz kişilerden Dursunbey yöresinde, aynı zamanda kaynak kişimiz olan, A. Necati Seçal, Edremit yöresinde Ahmet Anılan bizlere yardımcı olmuştur. Kimi zaman da kılavuz kişiyi tayin etmeden gittiğimiz yerler olmuştur. Bu yerlerde köy muhtarları, okul müdürleri ve öğretmenleri bizlere kılavuzluk etmiştir. Sahada, halk bilgisi derleme yöntemlerinden, gözlem ve karşılıklı görüşme yöntemleri kullanılmıştır. Derlemelerde ses kayıt cihazı, video kamera ve fotoğraf makinesinden faydalanılmıştır. Görüştüğümüz kaynak kişilerden Nuri Boyar, M. Kemal Sunay, Recep Agen, Murat Kılıç, Şaban Çobanlar, Mustafa Erol, Halil Erkek, Mehmet Yörük, Ali Esendemir, Hasan Uysal, M. Doğan Kıvrak görüşme alanları ile ilgili detaylı bilgiler vermiştir.

Meslekler üzerine Balıkesir’de ilk çalışma, M. Halit Bayrı’nın 1933-1935 yılları arasında HBH dergisinde yayımladığı derleme yazılarıdır. Bayrı, bu çalışmalarını 1939 yılında yayımlanan Halk Adet ve İnanmaları adlı kitabında bir araya toplamıştır. Bunun yanı sıra Turhan H. Dağlıoğlu 1935 yılında, Kamil Su 1937 yılında Kaynak dergisinde yayımladığı yazılar mesleklerle ilgili bilgileri vermektedir.

Köy odaları ve köy gençliği ile ilgili genel bir çalışma ise, Muharrem Eren’in Kocaavşar Köyü ve Tarihte Avşarlar adlı kitabıdır.

Köy hayrıyla ilgili Balıkesir üzerine ilk çalışma M. Eminittin Çeliköz tarafından 1944 yılında Kaynak dergisinde yayımlanan derleme çalışmasıdır. Daha sonraki yıllarda konuya eğilen araştırmacı ise “Balıkesir’de Köy Hayrı Geleneği” adlı bildiriyle Azat Kaya’dır.

Barana sohbetleri üzerine ilk çalışmayı M. Halit Bayrı 1936 yılında HBH dergisinde yayımlamıştır. Ülkü dergisinde 1947 yılında Zeynep Dengi, Türk Folkloru

dergisinde 1986 yılında Sadi Yaver Ataman ve Murat Karabulut barana ile ilgili çalışmalarını yayımlamışlardır. Azat Kaya, konuyla ilgili 1996 yılında bildiri sunmuştur.

Ülke genelinde ise barana sohbetleri ve köy odası geleneği ile ilgili çalışmalar Yaren Teşkilatı altında toplanmıştır. Bu alanda öne çıkan çalışmalar, Neşet Çağatay'ın Bir Türk Kurumu Olan Ahilik, Tülay Er'in Simav İlçesi ve Yaren Teşkilatı, Mahmut Tezcan'ın Sosyal Değişim Sürecinde Çankırı Yaran Sohbetleri Kültürel Antropolojik Yaklaşım adlı eserleridir.

Köy gençliğiyle ilgili çalışmalar ise bildiri boyutunda kalmıştır. Bu konuya ışık tutan çalışma ise, Mahmut Tezcan'ın "Ahilik Kaynaklı Delikanlı Örgütleri" adlı bildirisidir.

Yukarıda verdiğimiz bilgilerden anlaşılacağı gibi teze konu olan bölümlerle ilgili çalışmalar daha çok derleme ve bildiri boyutunda kalmıştır.

Türk düşünce sistemi içerisinde var olan Ahilik düşüncesi toplumun her kademesinde birtakım uygulama, tören ve inanışlarla kendini göstermektedir. Ahiliğin eski Türk kültüründen bu yana devam ettiği görülür. Ahiliğin 13.yy.'da Anadolu'da meslekler arasında görülmesi, bu düşünce sisteminin sadece esnaflara ait olduğu düşüncesini doğurmuştur. Terim olarak bu doğru olabilir. Ancak Ahi düşüncesine baktığımızda sadece esnaflar arasında değil toplumun tüm unsurları arasında yer ettiğini görürüz. "Ahilerin meydana getirdikleri birlikler; san'atkârlardan meydana gelen kavî, askerlerden meydana gelen seyfi ve bunların dışında kalan halktan meydana gelen şurbî gurubu olmak üzere üçe ayrılıyordu."¹ Bu durum bize ahi düşüncesinin toplum içerisindeki yaygınlığını gösterir.

Ahilik düşünce sisteminin din yoluyla Araplar'dan geldiği düşüncesi de hâkimdir. Ahi sözcüğünün Arapça'da 'kardeşim' anlamına gelmesi ve fütüvvet anlayışı buna kanıt olarak gösterilmektedir. Ancak Eski ve Orta Türkçe'deki 'akı' sözcüğünün, Anadolu'daki 'Ahi' sözcüğünün de karşıladığı cömertlik, yiğitlik, mertlik, alplık, konukseverlik anlamlarını karşılaması ahi sözcüğünün 'akı'dan geldiği görüşünü

¹ Cemal Anadol, **Türk-İslam Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnâmeler**, Kültür Bakanlığı HAKAD Yay., Ankara 1991, s. 74.

savunanları ortaya çıkarmıştır.² Geçmişten günümüze bakıldığında ahiliğin İslamlıktan önce ve sonra Türk kültürünün birçok alanında yer ettiği de görülür. O zaman Ahi düşünce sisteminin eski Türk kültüründen günümüze kadar geldiği, ama İslamiyet'in kabulüyle ve diğer Müslüman ülkelerle münasebetler dolayısıyla İslami öğelerle geliştiği de söylenebilir.

Ahilik çerçevesinde yaptığımız çalışmalarda İslamiyet'ten önce ve sonra, Orta Asya'da ve Anadolu'da, Türk düşüncesinde yer alan misafirperverliğin, köy odası geleneği ile; alplık duygusunun köy gençliğiyle; devlet teşkilatının köy gençliği ve barana sohbetleriyle; toy düşüncesinin meslek hayırları ve köy hayırları ile bağlantılı olduğunu söyleyebiliriz.

Türklerin en büyük hasletlerinden olan misafirperverlik, düşünce sistemi içersinde bir yaşam tarzı haline gelmiş, yardımda bulunma davranışını da ortaya çıkarmıştır. Misafirler için misafir odaları, konaklar yaptırmışlardır. Bu bir inancın da getirisiydi. "Konuk odası ve misafirhane için söylenmiş olan en eski Türk sözü ise, muyanlık idi. Yolcuların yolda su içmeleri için yapılan çeşme ve konak yerlerine de muyanlık denilirdi. Aslında muyan sözü "sevap ve hayır" anlayışına gelirdi."³ Bu düşüncenin getirisiyle misafirperverlik Türk kültürü hakkında bilgi veren eserlere de konu olmuştur. Divanü Lugati't-Türk'te "(...) tatlı yemekten başkasına hisse ayır, konuğu ağırla, ta ki ününü herkese yaysın."⁴ sözleri misafirliğin önemini belirtmektedir. İbni Batuta seyahatnamesinde ise Anadolu insanının beldeye bir yolcu geldiğinde onu tekkede misafir ettiklerini ayrılıncaya kadar ona baktıklarını⁵ belirtmektedir. Türk kültürünü canlı bir şekilde tasvir eden Dede Korkut Kitabı'nda misafirperverliğin bir görgü işi olduğu "(...) oğul babadan görmeyince sofraya çekmez."⁶ şeklinde

² Neşet Çağatay, **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1997, s.43.

³ Bahaeddin Ögel , **Türk Kültür Tarihine Giriş**, Kültür Bakanlığı Yay. , Ankara, 2000, C.3, s. 25-27.

⁴ Besim Atalay, **Divanü Lugat-it Türk Tercümesi**, C. 1, s. 45.

⁵ İsmet Parmaksızoğlu, **İbn Batuta Seyahatnamesinden Seçmeler**, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1981, s. 5.

⁶ Muharrem Ergin , **Dede Korkut Kitabı**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971, s. 2.

belirtilmektedir. Misafiri olmayan evin ise “Misafiri gelmeyen kara evler yıkılsa daha iyi.”⁷ ifadesinden anlaşılacağı gibi yok olması istenmektedir.

Dede Korkut’un kadınları grupladığı bölümde de misafirperverlik ön plandadır. Misafiri ağırlayan, evin dayağı olan kadın övülmekte, misafiri sevmeyen bayağı kadın yerilmektedir. “Ozan, evin dayağı odur ki kırdan yabandan eve bir misafir gelse, kocası evde olmasa, o onu yedirir içirir, ağırlar azizler gönderir. O Ayişe, Fatıma soyundandır hanım. Onun bebekleri yetişsin. Ocağına bunun gibi kadın gelsin.”⁸

“Geldik o ki ne kadar dersin bayağıdır: Uzak kırdan yabandan bir edepli misafir gelse, kocası evde olsa, ona dese ki: Kalk ekme getir yiyelim, bu da yesin dese, pişmiş ekmeğin bekası olmaz, yemek gerektir; kadın der: Neyleyim, bu yıkılacak evde un yok elek yok, deve değirmenden gelmedi der; (...) O Nuh peygamberin eşeği asıllıdır. Ondan da sizi, hanım, Allah saklasın. Ocağınıza bunun gibi kadın gelmesin.”⁹

Türk düşünce sisteminin bir parçası olan Ahilik düşüncesinde ve onun günümüze uzantısı olan köy odası geleneğinde misafirperverliği canlı bir şekilde görebiliriz. “Binlerce yıldan beri Türklerde var olan misafirperverlik, Ahi teşkilatına mensup olanların da en önde gelen niteliklerinden biri olmuştur (...). Günümüzde de köy odaları, halkımızın misafirperverliğe verdiği önemin devam ettiğini gösteren canlı örnekleridir.”¹⁰

Köye misafir geldiğinde köylü veya konak sahibi, misafirin yemesini içmesini, hayvanlarının bakımını sağlamaktadır. Yatacak yerini de hazırlamaktadır. Bu hizmetler karşılık beklenmeden yapıldığı için bu durum cömertliğin de bir göstergesidir. Buradaki misafir zengin olsun fakir olsun eşit şekilde davranılır. Gelen misafirin korunma güdüsünü de karşılamış olurlar. Bu hizmetler yüce bir duyguyla yapılır. Yüce duygunun uygulanışında beylik düşüncesini de görürüz. “Beylik gururu, sadece öğünme vesilesi olan basit bir psikoloji değildir. Onun, Gök-Tanrı’dan kaynak alan üniversal devlet telakkisinin gereği olarak, asıl özelliği, karşılık beklemeden koruyucu olmasıdır. Bu ise

⁷ Muharrem Ergin, **a.g.e.**, s. 3.

⁸ Muharrem Ergin, **a.g.e.**, s. 6.

⁹ Muharrem Ergin, **a.g.e.**, s. 6.

¹⁰ Fikret Türkmen - Mehmet Temizkan, “Şamanizimden Günümüze Temel Değerlerimiz ve Ahilik” **I. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu**, 12-13 Ekim 2004 Kırşehir, Kırşehir: 2005, C. 2, s. 928.

hüküm altına insanları sevmekle temellenir. İnsan sevgisinden doğan koruyuculuk, adalet, hürriyet ve eşitlik düşüncesini geliştirmiştir.”¹¹

Türk düşüncesinde alp kavramı da önemli yer tutmaktadır. “Beylik duygusu + insan sevgisi + gerçeklik şeklinde özetlenebilecek olan eski Türk düşüncesinin esaslarını ahlak prensibi yapmış, yani hayatında düstür edinmiş insana eski Türkçe’de “alp” denir.”¹² Bu anlamları ile alplık düşüncesi toplum düzeninin temel taşları haline gelmiştir. “(...) Oğuz toplumu “alp”lığa değer vermiş ve bunu yaşam biçimi olarak seçmiş bir toplumdur. Hatta “alplar topluluğu” Oğuz içinde ayrı ve özel bir örgüt gibidir.”¹³ Burada, alplığın sadece düşüncede kalmayıp köy gençliğinde olduğu gibi sosyal bir teşkilat oluşturduğu görülür.

Ahi düşüncesindeki yiğitlik, insan sevgisi özelliklerinin alplar teşkilatında da olduğu görülür. Kimi zaman alp ve ahi sıfat olarak görülmüş ve bu iki sıfatı da taşıyan kişilerin olduğu belirtilmiştir. “Ahiler teşkilatı yalnız şehirlerde değil, köylerde, uçlarda da vardı. Hatta bu suretle Alplar teşkilatı ile de temas ederek ona hülûl ettiği için, hem Ahi hem Alp sıfatlarını taşıyan, yani her iki zümreye de birden mensup olan kimselere tesadüf ediyoruz.”¹⁴ Bu bilgiler ışığında köylerde bulunan köy gençliği teşkilatının ifade ettiği mana ve işleyiş bakımından alplar teşkilatının bir uzantısı olduğunu söyleyebiliriz. Köy gençliğinde beylik duygusunun yaşatıldığına göstergesi, kendi aralarında efebaşı seçmeleridir. Köy gençliğine üye kişi, tüm insanları sever ve herkese yardımda bulunur. Köy gençliğinde alplarda olduğu gibi artık askeri eğitim yoktur. Ama düzene sahip çıkmaları, onu korumaları alplarla benzemektedir. Köy gençliğinin sosyal düzene sahip çıkması, Ahi düşüncesiyle de örtüşmektedir. Çünkü “Ahi dirlik ve düzenden yanadır.

¹¹ İbrahim Kafesoğlu , **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2000, s. 346-347.

¹²İbrahim Kafesoğlu , a.g.e., s. 347

¹³ Saim Sakaoğlu - Ali Duymaz, “Dede Korkut Kitabı’nda Alplığa Geçiş ve Topluma Katılma Törenleri Üzerine Bir Değerlendirme” **İslamiyet Öncesi Türk Destanları**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2003, s.126.

¹⁴ Fuat Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu**, İstanbul 1981, s. 154.

Yıkıcı olmayıp yapıcıdır. Bu hususta mevcut düzenin korunması ve istikrarı sağlama, yerleşik kuralları sürdüren bir toplumu ifade eder.”¹⁵

Köy gençliği teşkilatı, üyelerine toplumsal değerleri aktaran eğitim de vermektedir. “Gençlerin eğitilmesi, toplumsallaştırılması yine Türk geleneği, ahlakı, disiplini açısından anlam taşır. Böylece ağırbaşlılık ve ahlak düzgünlüğü gibi değerlerin benimsetilmesine çalışılmıştır.”¹⁶ Bu düşüncede yapılan bir eğitimle genç topluma kazandırılırken ona toplumsal bir kişilik de verilmiş olur. Bu eğitim boyutuyla köy gençliği teşkilatının ahi düşüncesiyle bütünleştiği görülür. Çünkü “Ahilik bir nevi terbiye sistemidir.”¹⁷ Köy gençliğine üye genç de toplumsal bir eğitimden geçmektedir.

Toy düşüncesinin köy hayrı geleneğinde düşünce ve duygu bakımından yaşatıldığı görülür. Eski Türk kültüründe devlet işleri ve dinî törenlerle ilgili olarak üç ayrı toplantı yapılmaktadır. Birincisi dinî nitelikte olup senenin ilk ayında, ikincisi ilkbaharda, beşinci ayda (bizim takvime göre haziranda), üçüncüsü askerî gücü tespit için sonbaharda yapılmaktadır. Bu toplantılar arasında en önemlisi ikinci toplantı olup Gök’e, Yer’e ve atalara, diğer tabiat güçlerine kurbanların sunulduğu ve birtakım yarışların yapıldığı bilinmektedir. Aynı zamanda bu toplantılara herkesin katılması gerekirdi. Burada kararların alındığı ve sonrasında yemeklerin yenildiği bilinmektedir.¹⁸ Köy hayrının da aynı mevsimde yapılması, kimi yerlerde kırdan yapılması, mezarlığa gidilmesi bu düşüncenin bir uzantısıdır. Yine hayırda uzun zamandır birbirini görmeyen dostların görüş alış verişinde bulunması, buraların bir danışma meclisi gibi işlediğini de gösterir. Hayır olduğu zaman kimse işe gitmez, civar köyler de işlerini bırakıp hayıra gelirler. Bu durum eski Türk kültüründe olan toylara katılma mecburiyetine benzemektedir. Ayrıca toyların vazgeçilmez özelliklerinden olan ‘il künün çağırılması’,

¹⁵ Mahmut Tezcan, “Ahilik Çerçevesinde Oluşan Türk Kültürünün Temel Taşları”, **II. Uluslararası Ahilik Sempozyumu Bildirirleri**, 13-15 Ekim 1999 Kırşehir, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1999, s. 285- 286.

¹⁶ Mahmut Tezcan, a.g.t., s. 286.

¹⁷ Mehmet Kaplan, **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3- Tip Tahlilleri**, Dergah Yay., İstanbul 1996, s.138.

¹⁸ İbrahim Kafesoğlu , **a.g.e.**, s. 259.

'beylerin sohbe derilmesi', 'yıgnak olunması'¹⁹ köy hayrındaki düşünce ile benzeşmektedir.

Hayır düzenleyen köy halkı, sofraların bolluk içerisinde olmasını ve katılımın çok olmasını ister. Ne kadar katılımın olursa o denli hayır sahibi olunacağı düşünülür. Hayrın kalabalık oluşu övünç kaynağıdır. Bu durum Türk kültüründeki kağanın babalık vasfına benzemektedir. Çünkü kağanın "babalık şefkati, cömertliği ve sofrasının genişliği de o nispette büyük olmalıdır."²⁰

Köy hayırlarında ziyafetin yanı sıra mevlit okunup hep birlikte dualar edilir. Bu durum. Dede Korkut Hikayelerindeki toylara benzemektedir. Buradaki toyların sonunda Dede Korkut gelir dua eder.

Türk devlet teşkilatının, kurumsal bir kimliği olan Barana sohbetleri ile başkanlık ve üyelerinin sayısı bakımından birbirine benzediği görülür. Eski Türk kültüründe ülkenin doğu-batı, kuzey-güney, büyük-küçük, iç-dış, Bozok-Üçok diye iki bölümden meydana geldiği gözükür.²¹ Bu durum baranada iki başkanın olması ve toplantı sırasında başkanların ocağın sağına ve soluna oturmasıyla benzer. İki başkanın olması kargaşayı öngörmez. Çünkü "Türklerde hakimiyet "paralellik" değil, mutlaka bir tarafın üstünlüğü bahis konusudur."²² Baranada iki başkan olsa da bunlardan biri daha yetkilidir. İkinci başkan bir nevi yardımcı gibidir.

Baranada üye sayısı, değişen sayıda olmakla birlikte, en az on iki, en fazla yirmi dört olmaktadır. "Bütün yaran mecliste toplandığı zaman 24 Oğuz boyu da otağa gelmiş tek vücut, tek kılınc, tek bayrak olmuş gibidir. Tek vücut olmak birbirine bağlı olmayı gerçekleştirir. Kaderde kıvançta beraberlik söz konusudur."²³ Bu bağlamda barana teşkilatı, Türk devlet teşkilatına benzer. Baranaya üye kişi, ahbabları olmadan başka

¹⁹Ali Duymaz, "Oğuz Kağan Destanı'ndan Dede Korkut'a Toy Geleneğinin Simgesel Anlamı ve Türk Paylaşım Modeli", **Karadeniz Araştırmaları**, C. 2, S. 5, (Bahar 2005), s. 42.

²⁰ Osman Turan, **Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi**, C. 1, Boğaziçi Yay., İstanbul 1996, s. 105.

²¹ İbrahim Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 271.

²² İbrahim Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 274.

²³ Mahmut Tezcan, **Sosyal Değişim Sürecinde Çankırı Yaran Sohbetleri Kültürel Antropolojik Yaklaşım**, Kültür Bakanlığı MİFAD Yay., Ankara 1989, s. 6.

yere gidemez. İzin almadan sohbetlere katılmazlık yapamaz. Her sohbette hazır bulunmalıdır.

Çalışmaya konu olan bu tören ve uygulamalar millî şuurun tezahürü olarak toplum içerisinde belirli dönemlerde ortaya çıkarak kültürel etkileşimi sağlamaktadır. Bu etkileşim sayesinde birlik ve bütünlük ruhu canlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MESLEKLERDE AHİLİK UYGULAMALARI VE İNANMALARI

1.1 Meslekte İnanmalar

1.1.1 Pir inanması

Her mesleğin kendine ait bir piri vardır. Balıkesir esnafı arasında meslek pirlерinin olduğunun bilinmesi, burada Ahilik düşüncesinin var olduğunun göstergelerinden biridir. Pirle ilgili tanımlamalar ve anlatılan hikâyeler pir düşüncesinin ne kadar geçerli olduğunu gösterir. Kaynak kişilerin verdiği bilgilerde pirlерin adlarının yanında özelliklerini de hemen arkasından belirttikleri görülmektedir.

“Bu meslek pirli meslektir. Pirimiz Yemen-i Ekber Hazretleridir. Dürüst çalıştığın sürece kimseyi aç ve açıkta bırakmaz.” (Şaban Karatufan). Ayakabıcı olan kaynak kişimiz, bu sözleriyle meslekte dürüst çalışmayı öngörmektedir.

Terzi Fahri Yanık, pirin mesleği ilk yapanın olduğunu belirtmektedir. “Pirimiz İdris Aleyyüselam’dır. Kıyafeti insan üzerinde uygulayan ilk kişidir.” (Fahri Tanık)

Saraç Nuri Boyar, piri tanıtan bir beyit söyledikten sonra pir inancının dini yönünü ifade etmiştir.

“Her seherde besmeleyle açılır dükkanımız

Hazreti Bağdadi’dir pirimiz üstadımız.

Saraçlık pirli sanattır. Kunduracı domuz kılı kullandığından piri yoktur. Domuz dinimizce haram olduğu için domuz derisini dükkana sokmayız. Pir, Cenab-ı Allah’ın en güvendiği bir insandır. Adam akıllı dinine, kitabına, Allah’ına peygamberine kendini

vermiş, bütün kötülüklerden uzaklaşmış peygamber ayarında insanlardır. Bunlara ermiş veya pir derler.” (Nuri Boyar)

Berber Murat Kılıç, pirlерinin vasiyetini söyleyip vasiyete uymadığında cezalandırılacağını belirtmektedir.

“Biz pis insandan irenmeyiz. Mesleğimizin gereği tıraş ederiz. Bundan bize kesinlikle pislik, hastalık gelmez. Peygamberimizin berberi Selmanı Pak pirimiz “İrenmeyiniz, irenmeyiniz, irenmeyiniz! Hasta, yaşlı bereli de olsa, ağzından koku gelse, burnundan pislik gelse, kan revan içinde de olsa, siz ondan irenmeyiniz, tıraşınızı yapınız” demiştir. İrenirseniz o hastalığın size geçeceğini söylemiştir. Onun için yaptığımız tıraş karşılığında o hastalık Cenab-ı Hak tarafından bize verilmez. İrenirse pirimizin vasiyetini tutmamış oluruz. Vasiyeti tutmazsak olmaz. Onun ecrini çekeriz.” (Murat Kılıç)

Şekerci Kemal Sunay da pirlерinin yaptığı işi belirtmektedir. “Bağdat evliyalarından Hasan Basri Hazretleri, üzümden şeker yaparmış. Akşamdan üzümün suyunu sıkıp sabah şeker yaparmış. Bir kazan yaparmış. Pirimiz odur.”(M. Kemal Sunay)

“İdris Aleyüsselam, pirimizdir. Cennette de güzel dikermiş” (Bayram Çakır). Kaynak kişi, görüldüğü gibi, pirlерinin mesleği layıkıyla yaptığını belirtmektedir.

Fırıncı İsmail Erim, şu bilgiyi vermektedir: “Bizim duyduğumuz Somuncu Baba var. Bursa’da Ulu Cami yapılırken ustalara ekmek vermiş. Bunlar iki biradermiş. Biri yukarıda hamur yoğuruyor, biri hep ekmek çıkarıyormuş.” (İsmail Erim)

Kaynaklarda Balıkesir’de tabaklar arasında bir pir evi ve bunun mümessili olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda maddi değeri yüksek olan derilerin sokaklarda serili kaldığı ve kimsenin pir çarpar diye çalamadığı belirtilmektedir.²⁴

1900’lü yılların başında Balıkesir’de pir inancı ile ilgili şu şekilde bir olay da yaşanmıştır:

Tabak esnafından biri işine hile karıştırır. Bunu öğrenen lonca toplanıp esnafın dükkanının çivilenmesine karar verir. Çivileme işi için Ahi baba sülalesinden Hacı Mehmet Efendi merasimle dükkana getirilir. Asırlardan beri bu ailenin elinde emanet olarak bulunan çiviye merasimle dükkana çakar. Böylece esnaf ticaretten men edilir.

²⁴ M. Enver Beşe, “Pir Çivisi”, **HBH**, S. 101, Mart 1940, s. 124.

Dükkanı çivilenen esnaf mahkemeye başvurur. Mahkemede hakim, ahi babaya, sizin gelenek üzere çivilediğiniz dükkanı esnaf istese açabilirdi değil mi, diye sorar. Ahi baba, öyle bir şeyin olamayacağını, olursa esnafa pir çarpacağını belirtir.²⁵

1.1.2 Pir Hikayeleri

“Yemen-i Ekber Hazretleri dolaşmaya çıkmış. Bir rençperin yanına uğrayıp, ne yapıyorsun, demiş. Rençper, ekin ekiyorum, demiş. Pirimiz, ekinin bol olsun, demiş. O sene ekin bol olmuş. Bir yere daha uğruyor. Bir soru soruyor. Karşısındaki cevap veriyor. Bunun üzerine pirimiz, bereketli olsun, diyor. Sıra ayakkabıcıya geliyor. Bizim mesleğin çöpü çoktur. Bizim çöpümüz para etmez. Pirimiz ne yapıyorsun, diyor. Ayakkabıcı, ne yapayım çöp topluyorum, demiş. Yemen-i Ekber Hazretleri, çöpün bol olsun, demiş. Ondan bizim çöpümüz böyle çoktur. Paran bol olsun, deseydi paramız bol olurdu.” (Şaban Karatufan)

“Pirimiz İdris Aleyüsselam’dır. Çok eskiden kumaştan veya deriden terzilik yapılıyormuş. Cennet’te terzilik işi varmış. Melekler pirimizin yanına gelip cennette terzilik işi olduğu söyleyerek onu götüreceklerini söylerler. Ama pirimizin işi bitince cennetten geri çıkacağına dair söz vermesini isterler. Pirimiz terzilik işini yapınca söz verdiği için cenneti ziyaret etmeden geri döner. Dönerken, ben makasımı orada unuttum, der. Melekler, biz alıp getiririz, der. Pirimiz, ben orda iş yaparken cenneti göremedim; madem cennet güzel bir yerse ve dünyada iyilikler, güzellikler yaparak buranın kazanılacağı söyleniyorsa; ben bu cenneti göreyim ki cennete gidebilmek için yeryüzünde ona göre davranayım, der. Cennete gider, makası alınca melekler, çıkalım, der. Fakat pirimiz kabul etmez. Melekler, söz verdin, der. Birincisinde söz verdim çıktım, ikincisinde söz istemediniz, onun için cennetten çıkmıyorum, der. Ve orada kalır. Pirimiz ilk kez canlı olarak cennete girendi.” (Mehmet Erk)

²⁵ M. Enver Beşe, a.g.m., s. 124-125.

1.2 Meslekte Uygulamalar

1.2.1 Esnaf Teşkilatları ve Yönetimi

1912’de loncalar kapatılmadan önce esnaf arasında Ahilik uygulamalarının canlı bir şekilde yaşatıldığı görülmekteyken günümüzde bu uygulamaların bir çoğu yapılmamakla beraber unutulmaya da yüz tutmuştur. O dönemlerde esnaf teşkilatının kurumsal bir yapısının olduğu görülür. “Balkan harbinden evvel esnafın kâhyası vardı. Bu gün kâhya yoktur. Esnaf kâhyasına aidat verilmezdi. Kâhya seçilmek suretile yapılır ve kâhyanın esnafın ihtiyarlarından olmasına dikkat edilirdi.”²⁶ Her esnafın içinde varolan bu teşkilatlanma dabak esnafında şu şekilde görülmektedir:

“Dabaklar eskiden çok muntazam bir teşkilata tabidi. Bu teşkilatın reisine “Ağausta” Ağaustadan sonra gelene “Kâhya” usta. Kahya ustadan küçüğüne de “Yiğitbaşı” derlerdi. Kırşehir’den gelen şeyhler tabiatile bunların hepsinin üstünde tutulurdu.”²⁷ Bu teşkilattaki görev dağılımı da şu şekildedir. “Ağa usta, esnafın en büyüğü, en hürmete layık olanı idi. Mamafih Ağa ustasının icrai esnafın hâkimi, âmiri, zabiti, mürakıbi, mümessili idi. Fenaları, hilekârları, ahlakı zayıf olanları o cezalandırır, hatta dabakhaneleri bile kapatır, icap edenleri bu suretle yolsuz eder, yani işsiz bırakırdı. Esnaf arasında çıkan her türlü ihtilafı Kâhyausta halleder, esnaftan mahkemeye düşenlerin işleri bunlara havale olunurdu. Yiğitbaşı ise Kâhya ustasının yardımcısıydı.”²⁸

Esnaf arasında ağausta, kahyausta ve yiğitbaşının yanı sıra, yılda bir defa Balıkesir’e gelen şeyhler vardı. “Dabakların piri “Şeyh Mahmut” namında bir zat olup merkadi Akşehir’dedir. Eskiden Balıkesir’e ağustos ayında Kırşehir’den şeyhler gelirdi. Bunlar dabaklar tekkesine inerlerdi. Geldikleri zaman şeyhlerle esnaf tarafından ziyafetler verilir, Balıkesir’de kaldıkları müddetçe bütün masrafları esnaf sandığından tesviye olunurdu.”²⁹ Bu şeyhler geldiklerinde esnaf hayırlarına katılıp şed bağlama töreninde buldukları bilinmektedir.

²⁶ M. Halit Bayrı, “Balıkesir’de Keçecilik”, **HBH**, Y. 3, S. 29, 29 Birinci Teşrin 1933, 10/1933, s. 124.

²⁷ M. Halit Bayrı, “Balıkesir’de Dabaklık”, **HBH**, 3.Yıl, S. 27, 15 Ağustos 1933, s. 64.

²⁸ M. Halit Bayrı, a.g.m., s. 64.

²⁹ M. Halit Bayrı, a.g.m., s. 64.

1.2.2 Bayrak

Derleme yaptığımız kişiler, esnafın bir bayrağı olduğunu bilmemektedirler. Ama kaynaklarda her esnafın bir bayrağının olduğu görülür.

“Eskiden esnafın bayrağı vardı. Bayrak bildiğimiz Türk bayrağının aynı olup zemini kırmızı ve ayla yıldızı beyazdı. Bayrağın üzerinde ay yıldızdan maada sarı sırma ile işlenmiş “Lailâhe illâllah Muhammeden resulüllah” ibaresi vardı. Bu bayrağın şimdi nerede olduğu bilinmiyorsa da esnaf cemiyetinde saklı olmasına ihtimal veriliyor.”³⁰

1.2.3 Peştamal Kuşatma ve Esnaf Hayırları

Balıkesir’e yılda bir defa gelen şeyhler, peştamal kuşatmak için gelmektedir. Peştamal kuşatma, kalfalık ve ustalığın bir tescilidir. Bu tescil aynı zamanda meslek içerisinde ve toplumunda yeni bir statüye kavuşmadır. Bu durumun ziyafetlerle halka ilan edildiği görülmektedir. Balıkesir’de eski tarihlerde yapılan peştamal kuşatma törenleri ve bununla beraber hayırda bulunma düşüncesi şu şekilde yapılmaktadır:

“Kalfa askere gitmeden önce ustalar, kalfa artık usta oldu, derse bir makas verme durumu vardır. Usta, kalfama makas vereceğim, der. Kalfa bu zamana kadar kesim yapamaz. Usta olacağı zaman, kesim öğretilir. Usta makası verip kesim öğretince kalfa usta sayılır. Bir şölen olur, kurbanlar kesilir. Ustalar, eş dost çağrılıp bir ahenk yeri belirlenir. O gün orada, ben makası alıp usta oldum, diye akşama kadar eğlenilir, Usul yerine bulsun diye usta makasını hediye eder. Makasın anlamı, kesimi öğrettimdir. Usta her türlü yardımı yapar. Fazla işleri kalfasına gönderir.” (Şaban Çobanlar)

“Usta, bu ehlileşmiştir; bu sanatı yapar, derse ustaların hepsinin elini öpersin. Usta sana peştamalini verir. Böylece kalfalığını tasdik eder. Bundan sonra ustanın verdiği işe bakarsın. Usta şunu yap, bunu yap diye gösterir.” (Nuri Boyar)

Kaynaklarda peştamal kuşatma ve esnaf hayrı ile şu bilgiler vardır:

“Kırşehir’den gelen şeyhlerin başlıca vazifeleri kalfa olacıklara peştamal kuşatmaktı. Peştamal kuşatmak, çıraklık müddetini bitirenlerin ve bu suretle sanati layıkile öğrenenlerin ehliyetini tasdik etmek demektir. Peştamal kuşatmak, ya camide, yahut kalfa olacak çırağın evinde olurdu. Merasim şöyle yapılırdı: Dabakların, pabuçcuların, saraçların, yani dabaklarla beraber dabaklıkla alâkadar sanatların ileri

³⁰ M. Halit Bayrı, a.g.m., s. 64- 65.

gelen ustaları davet edilirdi. Bunlar büyük bir odada toplanır, Kırşehir'den gelen şeyhlere de aynı yerde hususî bir mevki ayrılırdı. Sonra kalfa olacak çıraklar gelip sıralanırdı. O zaman şeyhlerden biri, daha doğrusu yaşlı görüneni durduğu yerden ilerler, kalfa olacak çıraklar hakkında ustalarının fikrini sorar, her biri için ayrı ayrı ustalarının rızasını aldıktan sonra kolundaki peştemalı üç defa dolaştırarak bellerine bağlardı. Bundan sonra dua edilir, kalfa olanlar orada bulunanların ellerini öper, dualarını alırlardı. Müteakiben yemekler yenir ve merasim de bitmiş olurdu.”³¹

Edremit'te esnaf hayırlarının büyük coşkuyla geçtiği görülür. Esnafın hayır günleri civar ilçelere, köylere duyurulur. Herkes hayır günü Kayapınarı denilen mevkiye gelmeye başlar. Akşamdan burada kalanlar da olabilir. Merasim sabah namazından sonra başlar. Şafak yeri ağarırken esnafın en ulusu olan ustabaşı, esnaf çavuşu ve diğer ustalar avuçlarında taşıdıkları tuzu pişirilmekte olan yemeklere atarlar. Bunun ardından terfi başlar. Ustabaşı kendine ayrılan yere oturur. Esnafın bütün ustaları da mertebelerine göre ustabaşının sağına ve soluna oturur. Baba makamındaki yaşlı usta gülbenki çeker. Sırlanmış olan çırak ve kalfalar gelip ustasının önünde diz çöker. Bunların kulağına, sanatın kutsiyetini, doğruluğunu, büyüklüğünü bil: baş başa bağlı, başta şeriata bağlı; eline, diline, beline sımsıkı ol, şeklinde tembihte bulunur. Bundan sonra peştamal çırağı veya kalfanın beline üç defa dolaştırıldıktan sonra bağlanır. Pir destegirimiz Ahi Evran aşkına tuttuğun toprak sarı altın olsa başın pınar ayağın göl olsun diye usta dua eder. Sonra sırayla orodaki ustaların elleri öpülür. Baba tarafından alınan gülbenk ve tekbirlerin sonunda ulemadan biri dua eder. Merasim bitmiş olur. Sıra yemeğe gelir. Öğle namazından sonra sofralar kurulur. Sofralara yemek dağıtmak için çırak ve kalfalar toplanır. Bunların başında baba, banın arkasında ihtiyar dört usta bulunur. Baba elinde zerde tabağı ile ulemanın huzuruna gelir. Buraya dört adım kala kapının selamını verir. Esselamü aleyküm ya ehli erbab-ı şerait der, bir adım atar. Ulema tekbir alır. Tarikat, hakikat, marifet denildikten sonra, şu gök kubbenin altında Allah rızası ve erenler ruhu için aş pişirdik, siz erenlerin huzuruna getirdik, bu rica lokmasını ne dersiniz, diyerek zerde tabağını sofranın ortasına koyar.

³¹ M. Halit Bayrı, a.g.m., s. 63-64.

Bundan sonra bütün halka yemek dağıtılmaya başlanır.³²

Kaynaklarda da belirtildiği gibi Balıkesir’de eskiden esnaf hayırları ve peştamal kuşatma canlı bir şekilde yapılırken artık günümüzde yapılmamaktadır. Kimi esnaf bu uygulamaları bilmemektedir.

1.2.4 İlk Dükkan Açılışı

Balıkesir’de yeni usta olan kişi dükkanını açarken dua etme ve yemek verme, kültürünün olduğu da görülür. Yeni dükkan açan ustaya diğer ustalar eşya yardımı da yapmaktadır.

“Bizim meslektaşlarımız dükkanı duasız açmazlar. Kişiler gücüne göre lokma dağıtır, lokum dağıtır, yemek verir.” (Murat Kılıç)

“Usta olup dükkan açarken saraç ustaları tebrik eder. Birer tane alet verirler. Cenabı Allah hayırlı işler versin deyip muvaffakiyet dilerler.” (Nuri Boyar)

“Bizim zamanımızda, şu kalfa çok iyi diye ustalar birleşip ona dükkan açarlardı. Çok iyi sanatkar, terbiyeli diye konuşulup yardım edilirdi. Kimisi makine, koltuk, kimisi de peştamalları düzerdi.” (Murat Kılıç)

1.2.5 Sabah Dükkan Açılışı

Bir dükkan sabah açılırken dualarla açıldığı görülür.

“Ben görmedim ama ustalarımın duyduğuma göre sabah namazından sonra dualarla dükkanlar açılmış. Biri siftah yapınca gelen müşteriyi siftah yapmayan dükkana gönderirlermiş.” (Nuri Boyar)

“Büyüklere duyduğuma göre burada birlik varmış. Ahi denen teşkilata benzer, bir teşkilat varmış. Usta, kalfa, çırak sabah namazını kılıp çıkınca hiç kimse dağılmadan toplanmış. Ahi başkanı dernek başkanı duasını okur, herkes işyerini öyle açarmış.” (Ramazan Emin)

“Loncanın pazarı çarşamba günleri yapılırdı. O zamanın esnafı sabah namazında Tabaklar camiinde toplanır. Sabah namazına müteakip dışarı çıkar ve başlarında tabak

³² Tahir H. Kocabalıoğlu, , “Edremit’in Kayapınar Denilen Mahallinde Verilen Büyük Şölen ve Hayır Ziyafetleri”, **Öz Edremit Gaz.**, 10-11-12-13 Aralık 1981.

kahyası olduğu halde Loncaya gelirlerdi. Zamanın büyüklerinden biri veya tabak kahyasının duası ile o günkü pazar açılır ve alışveriş başlardı”.³³

1.2.6 Dükkanında Yazı ve Resim

Esnaf, mesleğinin şeceresini bilmelidir. Eskiden her esnaf mesleğinin şeceresini bildiği halde şimdi sadece pirlarını bilmektedirler. “Esnafın elinde berat, ferman gibi şeyler yoksa da şeyhlerin şecereleri vardır. Bu şecereler, Kırşehir’de esnaf şeyhinin nezdindedir.”³⁴

Şekerci M.Kemal Sunay’ın dükkanında babası ve dedesinin fotoğrafları vardır. Bu yazılı şecere olmasa da günümüze uygun bir şecere olarak gözükmektedir.

Terzi Şaban Çobanlar’ın dükkanında Osmanlı padişahlarını gösteren takvim var. Aynı yerde doğa resimleri ve semazen resimleri de mevcut.

Esnaf dükkanlarında ayrıca özlü sözler de bulunmaktadır. Bu yazılar bir nevi kültürel etkileşimi de ön plana çıkarır. “İnsanlar arasında anlaşma ve dayanışmanın oluşturulması için kullanılan anlam yüklü “sembol” ve ‘mesaj’lar, iletişimin temelini oluşturur... Bu bağlamda Ahiliğin kültürel göstergelerinden olan esnaf dükkanlarındaki levhalar, mısralarında gizli olan kodla, taşıdığı anlamlarla, insanların sahip olmaları gereken hasletleri dile getirir.”³⁵ Bu durumda esnaf dükkanlarındaki yazılar bir nevi yol göstericidir.

Bu özlü sözlerden bazıları:

“Her seherde besmeleyle açılır dükkanımız
Hazreti Ekber Yemenidir pirimiz üstadımız.”³⁶

“Keçecilerin piri hazreti Ebu-Saittir. Keçeci dükkanlarının bir çoğunda asılı bir levhada şu beyti okursunuz:

³³ Kıpçak, M. Reşit – Lişesivdin, Erol A. “Tabakhanelerde Örf ve Adetler” **Ekspres Gaz.**, 20 Kasım 1963, s. 3.

³⁴ M. Halit Bayrı, a.g.m., s. 65.

³⁵ Gülin Öğüt Eker, “İletişimde Yüklendiği Fonksiyonlarla Türk Kültürü İçinde Esnaf Dükkanlarındaki Levhalarda Ahilik Gelenekleri”, **II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri**, 13-15 Ekim 1999 Kırşehir, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1999, s.114.

³⁶ M. Halit Bayrı, “Balıkesir’de Papuşçuluk”, **HBH.**, 4.Yıl, S.48, 9 Mayıs 1935, s. 292.

Her seherde besmeleyle açılır dükkânımız
Hazreti Ebu Saittir pirimiz ustadımız.”³⁷

“Bıçakçı Ahmet ustanın dükkanında asılı olan levha:
Ey gönül bab rizayı çok gözet şamuseher
Sen zuhura tabi ol gayrı ne lazım keder
Her bir üsrün yüsrüne vakıf olan gammı çeker
Ehlidil bu cihanda zahmeti pürzevk eder
Yar küser, ağyar güler itmek tahammüldür hüner
Asiyap taliin birgün olur merak üzre döner”³⁸

Kimi esnaf pirini söylemleriyle belirtmektedir:

Aba ipi kaba sabadır,
Pirimiz Abdullah babadır”.

Beyiti Abdullah baba hakkında abacılar tarafından söylenmektedir.”³⁹

Keçeci Recep Agen’in dükkanında aşağıdaki yazıları mevcuttur.

“Peygamberimiz buyudu ki:

Ticaretle uğraşın ve cesur olun. Çünkü rızkın onda dokuzu ticarettedir.”

Aynı yerde keçe üzerine yazılmış şu yazı mevcuttur:

Ebu Sait’tir bizim pirimiz
Sadakatla çalışır her birimiz.
Halacı mansur atacımız
Başımızdadır gümüş tacımız

³⁷ M. Hali Bayrı t, “Balıkesir’de Keçecilik”, **HBH**, 3.Yıl, S.29, 29 Birinci Teşri, 1933, 10/1933, s.123.

³⁸ Turhan H. Dağlıoğlu, “Balıkesir ve Dursunbey’de Bıçakçılık”, **Kaynak**, 3.Yıl, S. 30, 19 Temmuz 1935, s. 632.

³⁹ Kamil Su , “Balıkesir’de Eski Tarihlerde Abacılık”, **Kaynak**, 5.Yıl, S. 50, 19.03.1937, s. 34.

Kaynak kişimiz Recep Azen, kimi metinleri kendisi yazmakla birlikte kimini de gazetelerden , dergilerden aldığını belirtmiştir. Bu metin örneklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

İnsanı küçük anıları değil, yaşadığı yıllar olgunlaştırır.

Nimetin en iyisi çalışarak kazanılandır.

Arkadaşların en iyisi de Allah'ı hatırlatandır.

Varsa hnerin, var her yerde yerin.

Yoksa hnerin, dar her yerde yerin.

İyiliğin hayırlısı ihtiyaç giderindir.

Malın hayırlısı hakkını ve namusunu korumaya yarayandır.

Dostun iyisi insanın hatasını gzellekle ihtar edendir.

Söz ilaç gibidir.

Kararında olanı yaşatır.

Fazlası ldrr.

Yaşamayı temin eden bir sanat, el açmaktan daha hayırlıdır.

Güzel söyle ki, aksı sedası güzel olsun.

Komşunla münakaşa etme, komşu gider o kalır.

İki şey ruhu karatır:

Konuşacakken susmak.

Susacakken konuşmak.

Her fenalıktan uzak kalmanın yolu dili tutmaktır.

Başkalarını affedin ama kendinizi asla affetmeyiniz.

İnsanın iki vadi dolusu altını olsa üçüncüsünü ister.

İnsanın gözünü ancak toprak doyurur.

Tatlı dil, güler yüzdür insanları süsleyen.
Kusuru görmemektir dostlukları besleyen.

Bir dağın tepesinde kuş da bulunur yılan da.
Kuş oraya uçarak gelir. Yılan sürünerek gelir.

Dünya ve ahiret ortak iki zevce gibidir.
Birini hoşnut edersen ötekini kızdırırsın.

Söz ağızdayken o senin esirindir.
Söz ağızdan çıkınca sen onun esirisin.

Kimseden incinmemek için kimseyi incitmemek lazım.

İki şeyi unut. Ettiğini unut, gördüğünü
İki şeyi unutma. Allah'ı ve ölümü.

Fenalık fırsatı çok çıkar, kaçınmalı.
İyilik fırsatı az çıkar, kaçınmamalı.

Tut atasözünü kalbi selim ol
Gönülden gönüle yol var demişler
Bırak siniri her an alim ol.
Keskin sirke küpüne zarar demişler

Farz et nasihati kendi özüne
Dost sanma her güleni yüzüne
İncinme dostun doğru sözüne
Doğru söz insana batar demişler.

Çağrılan yere git, ar eyleme.
Çağrılmadan gidip de dar eyleme.
Dönmez taşıma su ile değirmen.
İşten artmaz dışten artar demişler.

Derler vezir için sultan kınanmaz
Yaş kurunun yanında her zaman yanmaz
Kul aldanır, Cenab-ı Hak aldanmaz.
Herkes kendi günahına yanar demişler.

Sen sakla samanı gelir zamanı.
Tatlılıkla bahar yeşertir dalı.
Gözü kızan serçe geçer kartalı.
Ummadığın taş baş yarar demişler.

Bu iş yerinde bazı günler sigara içilmemektedir.
Bugün de içilmeyen gündür, böyle bilinir.

Büyük olmak için kimseyi iltifat etmeyeceksin, hiç kimseyi aldatmayacaksın. Ülke için gerçek amaç neyse ona görecek, o hedefe yürüyeceksin. Herkes senin aleyhinde bulunacaktır, herkes seni çevirmeye çalışacaktır. Fakat sen buna karşı direneceksin. Önüne sonsuz engeller de yatacaklardır. Kendini büyük değil küçük, zayıf, araçsız hiç sayarak kimseden yardım gelmeyeceğine inanarak bu engelleri aşacaksın. Bundan sonra sana büyük derlerse bunu söyleyenlere güleceksin.

Kimi esnaf, söylemleriyle Ahilik düşüncesini günümüze taşımaktadır.

“Adamın biri demiş ki
Sakla samanı gelir zamanı
O adam da saklamış samanı
Gelmiş zamanı
Satmış samanı
Yaptırmış bu hanı”(Recep Agen)

Şekerci M. Kemal Sunay'ın dükkanında Ahilikle ilgili şu metin göze çarpmaktadır:

Ahilik Nasihatı

(Babamın bana nasihati)

Harama bakma

Haram yeme

Haram içme

Doğru, sabırlı, dayanıklı ol

Yala söyleme

Büyüklerinden önce söze başlama

Kimseyi kandırma

Kanaatkar ol

Dünya malına tamah etme

Yanlış ölçme

Eksik tartma

Kuvvetli ve üstün durumda iken affedici, hiddetli iken yumuşak davranmasını

bil

Kendin muhtaç iken bile başkalarına verecek kadar cömert ol

Şekerci M. Kemal Sunay sözlü olarak aşağıdaki beyiti söylemiştir.

“Efendi az bela sanma haseti

Hasidi mahveder kendi haseti”

Ayakkabıcı Şaban Karatufan'ın dükkanında şu yazılar vardır:

Sigara içeni köpek ısırılmaz...

Çünkü yanında baston taşır!

Evine hırsız girmez...
Çünkü sabahlara kadar öksürür!
Üzerine sinek konmaz...
Çünkü buram buram nikotin kokar!
Fazla yorulmaz...
Çünkü yorulunca tıkanacağını bilir!
Yürümek için zorlanmaz...
Çünkü tekerlekli iskemlede gezdirilir!
İhtiyarlamaz...
Çünkü genç yaşta sevdiklerine ulaşır!

Terzi Şaban Çobanlar'ın dükkanında aşağıdaki yazılar mevcuttur:

Bismillahirrahmanirrahim
İbret gözüyle bakın dünya misafirhanedir.
Mukim insan bulunmaz ne tuhaf hanedir.
Bir kefendir en sonu zengin fakir sermayesi
Malına gururlanan aptal değil de ya nedir
La ilahe illallah Muhammeden Rasulullah

Bismillahirrahmanirrahim
Bu dükkan öyle dükkan ki gelenler bulur sefa
Hep şad olsun müşterimiz görmesin asla cefa
Bir gelen bir daha gelsin demesinler bivefa
Sahibine kıl şefaata ya Muhammed Mustafa
Allahümme salli ala seyidine Muhammed

1.2.7 Yardımlaşma

Yardımlaşma Ahilik geleneğinin temel taşlarından biri olup esnaf arasında da yer etmiştir. Dükkan açılışında, zarar anında yardım edildiği gibi, hasta olan esnaf

büyüklerine de yardımda bulunulur. Bu, bir bakıma ataya saygı kavramını bizlere hatırlatmaktadır.

“Bazı ustalarımız hasta olunca ilaç parası yoksa tek arabaya bindirilip önünde bir tellalla her dükkanı dolaşır. Her ustanın yardımıyla (yüz para, beş kuruş vererek) ilaç parası temin edilirdi.” (Nuri Boyar).

“Eskiden esnaftan hastalananlar, ihtiyarlayıp çalışamayanlara kahya usta ve yiğitbaşı munasip gördükleri tarzda yardım edilmesini temin ederlerdi. Kezalik esnaftan ölenlerin muhtaç ailelerine de bu şekilde muavenet edilirdi.”⁴⁰

⁴⁰ M. Halit Bayrı, “Balıkesir’de Dabaklık”, **HBH**, 3.Yıl, S. 27, 15 Ağustos 1933, s. 65.

İKİNCİ BÖLÜM

KÖY VE BELDELERDE AHİLİK DÜŞÜNCESİNİN YANSIMALARI

2.1 Köy Odaları

2.1.1 Köy Odalarının İşleyişi ve İşlevleri

Balıkesir yöresinde, dıştan gelen misafirin konaklatıldığı aynı zamanda köylülerin de akşamları toplanıp muhabbet ettikleri odalara köy odası denilmektedir. Köy odaları, o yörenin bir zengini tarafından veya köylü tarafından ortaklaşa yapılmıştır. Bir zengin tarafından yapılan odalarda misafirin yemesini, içmesini, yatıp kalkmasını varsa hayvanlarının bakımını o kişi karşılar. Köylüye ait odalardaki misafirin ihtiyaçlarını köylü sırayla karşılar. “Köy odasına gidene köylü kendisi bakar. Buna konak denir.” (Ramazan Emin)

Kimi köylerde birden fazla olan bu odalar, ihtiyar ve genç odaları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

İhtiyar odaları ve genç odaları işleyişleri bakımından farklılık gösterir. “İhtiyar odalarında gelen misafirlere yemek çıkar. Hane oda ve Hoçarların odası bu odalardandır. Hoçarların odasında Türkiye’de yemek yemedik yoktur. Odalarda misafir gelince yemek çıkar. Misafirin yemesi, içmesi ve yatması kalkması odaya aitti. Bir de odanın damı vardır. Orada misafirin hayvanı varsa bakılır.” (M. Erol)

“Eskiden böyle vasıta yoktu. Merkebi olan merkeple, atı olan atıyla pazara gelmek için bir gün önce yola çıkardı. Mesela At Köy, Pazartesi günü ikinci vakti çıkar, gece burada geceler, Salı günü pazarını yapar, Salı gece yarısı evine varır. Gidiş geliş

zor olduğu için Köy Odaları yapılmış. Mesela Soma'dan buraya konaklaya konaklaya 3 günde geliyor. Her gün bir kişi konak çıkarır. Köylerde konak derlerdi onlara. İmece usulü ile herkes bunu yapardı. Bazen köy ağaları kendi adına bir oda açar. Her gün yemek çıkarır. Hem misafiri hem köylüsü gelir yemek yedi. Yatacak yeri olur. Eskiden soba yoktu. Ocak vardı, bir kütük atarlar üç gün yanardı.”(M. Kemal Sunay)

Köylerde varlıklı şahısların odaları yoksa köylüye ait odalar vardır. Köylüye ait odalar, caminin bitişiğinde ya da yakınında olduğundan bunlara cami odası da denilmektedir. Bu odalar Türk misafirperverliğinin bir göstergesidir. Misafir ağırlamak bir inancı da ortaya çıkarmaktadır. “Kocaavşarlılar her misafiri (Hızır Aleyhisselam) ile karşılaşmış gibi uğurlu sayar ve misafirin bolluk, bereket getireceğine ve hayırlı işlere sebep olacağına inanılır.”⁴¹ Fazlıca Köyünde “Her ev sofraya verir. Sofra sahibi sırası geldiğinde işe gitmez, yemekleri hazırlayıp odayı bakardı. Odada her övün yemek çıkar, gelen misafir burada bakılırdı. Hanlar, Çanakkale tarafından Havran, Edremit'e gidenler bu konaklarda bakılırdı”. (Mustafa Aydoğan). “Sırası gelen aile en güzel yemeklerini misafir sofrası için hazırlarlar, bu bir şeref sayılır.”⁴² Çünkü misafir ağırlamak milli bir düşüncenin getirisiydi. Köy odaları zamanla işlevini kaybederek kimi yerde yok olmuş, kimi yerde ise değişerek devam etmektedir. Türkali Köyü bunlardan biridir. “Şu an gelen misafirleri ağırlamak için kullanılan konak odası bulunmamakta. Bu odada konak çevrilirdi. Gelen misafire köyden bir aile sırayla her gün yemeğini verirdi. Ama şimdi muhtarlık misafir ağırlama sırası koyuyor. Bu sıra konulurken ailelerin varlıklı olması gözetilir. Gelen misafir yatılı gelmişse bu evde kalır.” (Hasan Uysal). Bayat Köyünde köy odası geleneği devam etmektedir. “Dışardan gelen misafir olursa köy halkı sırayla yemek verir. Yatılı ise yatak verir. Ayrıca Ramazan ayında misafire, hocaya devamlı yemek verilir.” (Muammer Aktuğ). Bu odalarda misafir ağırlamanın yanı sıra danışmanın, muhabbet etmenin, oyun oynamanın olduğu da görülür. “... mahalle odaları insanlık münasebetleri, konuşma adabı, sevgi ve saygı kurallarının öğretildiği eğitim ve öğretim merkezleri niteliğindeydi.”⁴³ “Bu odalarda yatsı namazından sonra

⁴¹ Muharrem Eren, “Geçmişteki Adetlerimiz - Eski Balıkesir'de Yaşam”, **Ekspres Gaz.**, 18 Şubat 1994, s. 2.

⁴² Muharrem Eren, a.g.m., s. 2.

⁴³ Muharrem Eren, a.g.m., s. 2.

muhabet, oyunlar olurdu. Oyunlarda kumar olmazdı. Keman, saz, dümbekle türküler söylenirdi” (M. Erol). “Gençler saygıdan burada oturmazlar, gençlik odasında oturlardı. Yaşlıların olduğu odada ziraat konuları, üretim, hayvancılık üzerine konuşulurdu.” (M. Aydoğan). Bu odalarda “gün içerisinde misafir olsun olmasın yaşlılar oturup çay içer, çiftçilikten konuşurlar.” (M. Aktuğ). “Köyün umumi işleri bu odalarda görülür. Akşam odaya gelmeyen komşunun hali sorulur.”⁴⁴

Köy odasındaki sohbetlerle ilgili şu hikaye anlatılmaktadır:

“Birisinde odada avcılıktan konu açılmış. Herkes anlatmış, o anlatamamış. Ertesi gün tüfeği kaptığından ava çıkmış bir tane domuz vurmuş. Gelmiş köyde, odada anlatacak. O günde ziraattan bahis var, avcılıktan bahis yok. Adam kızmış: “Komşu, komşu olmadıktan sonra dağdaki domuzu kırsan faydası yok” demiş, çıkmış gitmiş. “Ulan domuz mu vurdun sen! Anlat bakalım. Gel bakalım deseler de adam kızmış, çıkmış gitmiş.” (M. Kemal Sunay)

Odalarda toplanılıp otururken belirli bir oturuş sırası da görülmektedir. “Her köyün ağası odasının köşesine kurulur.”⁴⁵ “Oda içerisinde herkes köşesini bilir. Kendiliğinden oluşan sıralamaya göre yaşça küçük olanlar en sona oturur. Sevgi ve saygıdan ihtiyar geride otururken genç onu geçip ileri oturamaz.” (M. Erol).

Yaşlı odalarının haricinde genç odaları vardır. Genç odaları evli olmayan gençlerin bulunduğu odalardır. Bu gençlerin kendi aralarında belirli statüde olan kişiler vardır. Bekarların oluşturduğu bu grupta “gençlik başkanı olan efebaşı, yardımcıları vardır. Efebaşı olmayınca efebaşının görevini iki üç tane olan yardımcıları üstlenir. Buradaki gençler efebaşıya bağlıdır. Efebaşı ne derse gençlik onu yapmak zorundadır.” (M. Aydoğan). Gençler odada toplandıklarında bir disiplin göze çarpar. “Efebaşının görevlendirdiği birisi kimin erken kimin geç geldiğini tespit eder. Geç gelen muhabbet olsun diye falaka cezası alır.” (M.Erol). Bizim zamanımızda “Nuh’ların ve Eyüp’lerin odası genç odalarıydı.” (M.Erol).

Kocaavşar’da bir dönem bulunan köy odalarını şöyle sıralayabiliriz:

“Hacı Ömer Ağaların Odaları

Hoçaroğullarına ait Aşağı Oda

⁴⁴ Tahir H. Kocabalcıoğlu “Edremit ve Konuk Odaları”, **Öz Edremit Gaz.**, 15 Aralık 1981, s. 2.

⁴⁵ Tahir H. Kocabalcıoğlu, a.g.m, s 2.

Ayanoğullarına ait Haney Oda
Hacıhüseyin oğullarına ait Yukarı Oda
Eyüpoğullarına ait Eyüp'ün Odası
Veziroğullarına ait Vezirlerin Odası
İmamoğullarına ait Yeni Oda
Nuhooğullarına ait Nuhun Odası
Hacıveli oğullarına ait Hacıveli Odası
Karapehlivan oğullarına ait Vay Odası
Hacımehmetağları ait Dip Oda⁴⁶

Köylerde yaşlıların bulunduğu yaşlı odaları ve gençlerin toplandığı genç odaları vardır. “Bu odalar şahısların olup bakımını sahipleri yapardı. Odalar 1950'ye kadar devam etti. O yıllarda Bulgaristan göçmenleri gelince bu odalara yerleştirildi. Ondan sonra odalar battal oldu.” (Mustafa Erol)

Toplumun birlik ve beraberliğini sağlayan, yardım düşüncesinin bir eseri olan oda kültürünün kırk elli yıl öncesi Balıkesir'de canlı olarak yaşatıldığı anlaşılmakta. Günümüzde zengin kişilerin yaptırdığı odalar kalmamıştır. Ulaşımın güç olduğu kimi köylerde köy odası ihtiyaç hissedildiğinde işlemektedir. Köy odaları artık cami odası olarak adlandırılmaktadır. Cami odaları günümüzde dıştan gelen misafiri ağırlamaktan çok, Ramazan ayında köylünün toplanarak iftar ettiği odalar olarak görülmektedir. Köyden her aile cami odasına sırayla yemek çıkarmaktadır.

⁴⁶ Muharrem Eren, **Kocaavşar Köyü ve Tarihte Avşarlar**, İstanbul 1992, s. 167- 168.

2.1.2 Köy Odaları ve Ahilik

Türk düşünce sisteminde ekonomik, askeri, eğitim boyutuyla yer alan Ahilik düşüncesi yardımlaşma ve danışma boyutuyla köy odalarında kendini daha fazla göstermektedir. “Ahilerin, Anadolu’nun hemen hemen her şehir, kasaba ve hatta büyük köylerine kadar inen yaygın bir teşkilatı vardır.”⁴⁷ “Ahiliğin köy içerisinde teşkilatlanma şekli ise Yaran teşkilatları, Yaran odaları ve Köy odalarından ibarettir.”⁴⁸

Köydeki ağanın yaptırmış olduğu köy odaları ahi babaların yaptırdığı zaviyelere dini açıdan benzemese de odaların yapılışı konuk ağırlamak açısından birbirine benzemektedir. “Ahi zaviyeleri bir merkezde toplanmamıştır. Başka başka illerde, kasabalarda ve köylerde bulunurdu. Bu zaviyeleri Ahi başkanları yaptırır, gücüne göre halı, kilim, keçe gibi yaygılarla döşer, kandiller asardı.”⁴⁹ “Bu zaviyelerde aynı zamanda yabandan başka şehir ve kasabalardan gelen konuklar ağırlanırdı.”⁵⁰ Bu durum köy odalarının işleyişine benzemektedir.

Köylerde oda sahibinin zaviyenin sorumlusu olan Ahi babaya benzediği görülür. “Oda sahibi bütün idare ve idamesinden sorumlu idi. Bunu bir hayır sahibi olarak yapardı. Gelen misafirin karnının doyurulması, yatakların temini ve odanın temizliği, bakımı tamamen oda sahibine ve ailesine aitti. Oda sahiplerinin büyük bir ekseriyeti ahi terbiyesi almış ve çoğunlukla da başağalık yapmış yaşlı ahi büyükleri idi.”⁵¹

Köylerde bir ağanın yaptırdığı odada konaklayan misafir kimi köylerde köylünün ortaklaşa yaptırdığı odalarda konaklatılır. Yoksullar varsa bakılır. Köy odalarındaki bu düşünceler ahilerin “1. Eli açık olacak, düşkünlere yardım için; 2. Kapısı açık olacak, konukluğu ya da bir şey isteyenler için; 3. Sofrası açık olacak,

⁴⁷ Yusuf Ekinci, **Ahilik ve Meslek Eğitimi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul 1990, s. 23.

⁴⁸ Kadir Arıcı, “Köylülerin Sosyal Güvenliğinde Yeri Olan Tarihi Sosyo-Kültürel Bir Kurum Olarak Köy Ahiliği”, **Kooperatifçilik**, S. 112, Nisan-Mayıs-Haziran 1996, s. 18.

⁴⁹ Neşet Çağatay, **Ahilik Nedir**, Kültür Bakanlığı HAKAD Yay., Ankara 1990, s. 76-77.

⁵⁰ Neşet Çağatay, “Ahiliğin Ortaçağ Anadolu Toplumuna Etkileri”, **I. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyum Bildirileri**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1996, s. 38.

⁵¹ Kadir Arıcı , a.g.m, s. 25.

yoksullara, muhtaçlara yemek yedirmek için”⁵² özellikleriyle birbirini tamamlamaktadır.

Odalarda belirli zamanlarda misafir ağırlamanın yanında toplanılıp sohbet edildiği, bazı konularda birbirine danışıldığı ve oyunlar oynandığı da görülmektedir. Sohbet konuları genellikle köyle ilgili tarım ve hayvancılık üzerine olur. Konuşmalar esnasında fikir alışverişi yapılır. Bu durum ahilerin toplanıp dünya konularından konuşmalarına benzemektedir. “Ahi zaviyelerinde, genellikle yemekli toplantılarda yemekten sonra sohbetler edilir, ulusal ve genel oyunlar oynanırdı.”⁵³

Ahilik düşüncesi köy odaları ve bu odalarda bulunan erkeklerle sınırlı olmayıp kadınlar arasında da bu düşüncenin izleri görülmektedir. Çünkü misafir ağırlamak bir şeref olarak görülmesinden dolayı kadınlar en güzel yemeklerini, titiz bir şekilde yapar. Bu ahilerin kız çocuklara verdiği şu öğütlerle örtüşmektedir. “1. İşine dikkatli ol, 2. Aşına dikkatli ol, 3. Eşine dikkatli ol. Yani ailenin, evinin işini ihmal etme, iyi yemek pişir, idareli ol ve kocanın sahip olmayı bil.”⁵⁴

⁵² Neşet Çağatay, **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1997, s. 244.

⁵³ Neşet Çağatay, **Ahilik Nedir**, Kültür Bakanlığı HAKAD Yay., Ankara 1990, s.77.

⁵⁴ Neşet Çağatay, **a.g.e.**, s. 46.

2.2 Köy Gençliği

2.2.1 Tanımı

Balıkesir yöresinde köyde evlenmemiş gençlerden oluşan gruba köy gençliği denir. Kişi on beş, on altı yaşına gelince bu gruba dahil olup evlenince bu gruptan çıkar. Köy gençliği eskiden her akşam belirli bir evde toplanırken artık günümüzde düğünden önce, bayramlarda ve hayırlardan önce toplanabilmektedir. Köy gençliğinde hiyerarşik bir yapı vardır. Gençliği yöneten, idare edene efebaşı (efe, delikanlı efesi); düğünlerde bayrak çekene bayraktar; geri kalanlara da gençler denir.

Kocaavşar ve Fazlıca'da gençlik arasında efebaşı ve bayraktar statüsü varken Çamçı, Bayat, Türkali köylerinde efebaşı ve bayraktar aynı kabul görmektedir. Fazlıca ve Kocaavşar'da efe gençlerden sorumlu, bayraktar ise düğünde bayrak çekmeden sorumludur. Çamcı, Bayat ve Türkali'de bayraktar hem gençlerden sorumlu hem de düğünlerde bayrak çekmeden sorumludur.

Köy gençliğinden sorumlu gençliğin yöneticisi olan Efebaşı ve bayraktarda birtakım özellikler aranır. Herkes bu görevi üstlenemez.

2.2.2 Efebaşının Özellikleri ve Görevleri

“Sözü geçen olmalı, maddi durumu iyi olmalı, dirayetli olmalı.” (Veli Şayan)

“Delikanlılar aralarında ağa tabiatlı, sözü sohbeti yerinde ve bilgili bir delikanlı “Delikanlı Efesi” seçerdi. Efenin güçlü ve cesur olması gerekirdi.

Efenin vazifesi: delikanlıları derli toplu bulundurmak, aşırı uygunsuz hareketlerde bulunanları disiplin altına almak, düğünlerde ve bayramlarda kurulan ahenklerde onları sırayla oyuna kaldırmak.”⁵⁵

Delikanlı efesi sadece gençliğin yönetimiyle ilgilenmez. Köydeki hırsızlık ve ahlaksızlık olaylarını çözmeye de çalışır. Bu konuda en yetkili efe görülmektedir.

⁵⁵ Muharrem Eren, “Geçmişteki Adetlerimiz - Eski Balıkesir’de Yaşam”, **Ekspres Gaz.**, 19 Şubat 1994, s. 2.

“Özellikle 1900 yılları öncesinde zarara uğrayan Avşarlı şikayetini muhtardan önce deli kanlı efesine bildirir.”⁵⁶

1919 yılında bir hırsızlık olayının açıklığa kavuşması şu şekilde anlatılmaktadır: “Kocaavşarlı tavuklarının çalındığını delikanlı efesine şikayet etmiş. Efe iki delikanlı ile olay yerine gidip hırsızların ayak izlerinin boy ölçüsünü aldı. Sonra delikanlıları odaya toplayıp ayakkabılarının uzunluğunu ölçtü. Beş kişinin ölçüsü olay yerindeki ölçüye denk geldi. On beş ayakkabıyı alıp olay yerindeki ize tatbik edince bir tanesi tam olarak ize oturdu. Delikanlı odasında kısa bir sorgudan sonra suçunu itiraf eden delikanlıya hem (20 değnek) dayak cezası uygulanmış hem de tavuklar ödetilmişti.”⁵⁷

Bu anlatılanlardan köy gençliğinin, özelde efe başının, toplum içindeki fonksiyonu anlaşılmaktadır.

2.2.3 Bayraktarın Özellikleri ve Görevleri

“Dürüst olmalı, içki içmemeli, mütevazı olmalı.” (Veli Şayan)

“Efe lider, bayraktar ise çok dürüştür.”(Nida Eser)

Efebaşı ve bayraktarın bir sayıldığı Çamcı, Türkali Fazlıca köylerinde bayraktar bayrak taşıırken alkol kullanmamalıdır. Kullanan olursa büyükler uyarır. “Sancağa karşı içki içilmez. Sancak toplanınca oturulup içki içilebilir.” (İsmail Aydoğan). Kocaavşar’da ise Bayraktar hiçbir zaman alkol kullanmamalıdır. “Bayrak çeken adam içki içmemelidir. İçen bayraktar olmaz.” (Mustafa Erol). Ayrıca Kocaavşar’da herkesten bayraktar olmaz. Bayraktarın olacağı sülale vardır. Bayraktar oradan seçilir.

2.2.4 Tören ve Uygulamalarda Köy Gençliği

2.2.4.1 Köy Gençliği ve Düğün

Köylerde yapılan düğünlerde köy gençliği, köyler arasında değişik uygulamalarda bulunsa da aktif rol almaktadır. Köy gençliği dediğimiz grup bekar olmalıdır. Çamcı Köyünde gençler “her düğünden önce toplanır, efebaşı-bayraktar olmak isteyenler, bu düğünde efebaşılığı ben yapacağım, der. Arkadaşlar arasında oylama yapılır. En çok oyu alan seçilir. Bayraktar düğün boyunca gençlerden

⁵⁶ Muharrem Eren, a.g.m., s. 2.

⁵⁷ Muharrem Eren, a.g.m., s. 2.

sorumludur. Burada bayraktar ve efebaşı aynı kişidir.” (M.D. Kıvrak). Burada bayraktar köy gençleri arasından seçimle belirlenirken Türkali ve Bayat köylerinde bayraktar düğün sahibinin yakınlarından olur. “Bayraktarları düğün sahibi akrabalarından seçer. Burada birden fazla bayraktar olabilir. Düğün sahibi onlara birer havlu verir. Havlu verme, benim bayraktarım sensin, anlamındadır.” (Çetin Çet). Bahsettiğimiz köylerde bayraktarın her düğünde değiştiği anlaşılmaktadır. Kocaavşar’da ise bayraktar seçilen birisi evleninceye kadar her düğünde bu görevini sürdürür. Aynı zamanda Kocaavşar’da bayraktar ve delikanlı efesi (Efe, Efebaşı) ayrı kişilerden oluşur. “Bayraktar Kocaavşar’ı asırlarca yönetmiş ve savaşlarda komutan olarak (beslediği ve yetiştirdiği sipahilerle) katılmış olan Avşar Beğinin neslinden olan delikanlılar arasından seçilir.”⁵⁸ “Efebaşı, bayrağı sen çek, dedi. Ben çekmeye başladım. Evleninceye kadar devam ettim. Evlenince başkasına devrettim.” (Veli Şayan). Gençler evlenince genç köse sıfatını alırlar. Bunlar bekarların sohbetlerine katılmazlar. Gençlerin yanlış hareketlerinde onları uyarırlar. “Kişi evlenince genç köse olur. Genç köseler, gençlere şımarması için uyarabilirler.” (Veli Şayan). Çamcı, Türkali köylerinde köse kavramı yokken gençleri uyarma işini yaşça büyük olan evli kişiler yapar. Kocaavşar beldesi, Fazlıca, Bayat köylerinde ise köse kavramı mevcuttur.

Türkali Köyünde düğün sahibi bayraktarları belirledikten sonra cumartesi günü bayrağın bulunduğu evden bayrak alınır. “Büyüklerimizden duyduğumuza göre Serezler sülalesinden biri alemdar olarak köye bir bayrak getirmiş. Bu bayrak Serezler sülalesinden en büyük olan kişinin evinde kalır.” (Hasan Uysal). Bayrak bu evden alınırken “bayrağı verecek olan kişi üç defa öpüp alınma koyar. Üç defa da teslim alan bayraktar öpüp alınma koyar. Sonra İstiklal Marşı okunur. Bayrak açılır. Köy çalgı ve bayrakla tur atılıp düğün evine gelinir.” (M.E. Kula). Eğer bir genç ilk kez bayraktar oluyorsa “annesi babası, benim çocuğum bayraktar oluyor, ilk bayrak çekiyor, diye bir kurban keser. Bunu bayraktarlar kendi arasında yiyip içip eğlenirler.” (Çetin Çet). Düğün evine gelinince düğün sahibi bayrağa bir kumaş bağlar. Bu kumaş daha sonra bayrağı koruyup kollayan eve hediye olunur. Cumartesi bayrak eve geldikten sonra bayraktarlar önde, arkasında sırasıyla çalgıcılar, evli erkekler ve kadınlar olmak üzere köyde gezilir. Burada damadın akrabası olan bir genç kıza geleneksel bir giysi giydirilir.

⁵⁸ Muharrem Eren, a.g.m., s. 2.

Buna kepez gezdirme denir. Kepez gezerken bayraktarlar müzik eşliğinde oynarlar. Arada bir algılar susar bayraktarlar yere çöküp;

“Yağsın yağsın yaş olsun
Yağsın yağsın yaş olsun
Ah kepez gezdiriyoruz
Düğün ağasının gnl hoş olsun” veya
“Gezerken gördüm seni
Boyundan bildim seni
Boyum boyuma göre
O yüzden sevdim seni”
şeklinde seğmen atarlar.

Bu gezi sırasında “neşe olsun diye içki dağıtılır. Bayrak çekecek kişiye bayrağa hasar gelmesin diye alkol verilmez. Verilecek olursa büyükler uyarır.” (Hasan Uysal). Yine bu gezme sırasında bayraktar bayrağın sapını toprağa değdirmez. Yürürken bayrağı belindeki kuşağa takar. Durduklarında ise bayrağın sapını ayağının üstüne koyar. “Bayrak yere değdirilmez. Düşerse orda kelimeyi şahadet getirilerek kurban kesilmelidir. Kurban kesilince bayrak yukarı kaldırılır.” (Hasan Uysal).

Kepez gezdikten sonra düğün evine önce akrabalar sonra diğer köylüler gelmeye başlar. Buna dr denir. Bayraktarlar çalgılarla beraber, ilk önce birinci dereceden akrabaları düğün evine getirir. Burada seymen(seğmen) atma olur. Dr evin önüne gelince düğün sahibi ve eşi onları karşılar. Ertesi gün gelin alma olur. “Bayraktarlar gelini eve getirince evin önünde

“Selamün aleyküm size
Aleyküm selam bize
Haydi gelini getirdik size” ve
“Aş olsun aş olsun
Yağmur yağsın yaş olsun
Biz gelini getirdik
Düğün ağası gönlün hoş olsun”

diye seğmen atarlar. Düğün sahibi gençlere hediye verebilir.” (Hasan Uysal). Gelin aldıktan sonra bayraktarların işi biter. “Eğer gelin gün batınca gelmişse bayrak

çekilmez. Çünkü gün batınca, bayrak çekilmez.” (Hasan Uysal). Bayraktar bayrağı aldığı gibi İstiklal Marşı okuyarak, bayrağı öpüp alınma koyarak aldığı eve teslim eder.

Kız evi ve oğlan evi farklı köylerde olursa gelin alma günü farklı bir uygulama da yapılır. “Kız evi köyümüzden oğlan evi başka köyden olunca kızı almaya gelen damat evini bayraktarlar yolda karşılar. İki köyün bayrakları karşılaşıncı “Ya Allah / Ya Muhammet / Ya Ali” şeklinde üç defa niyazlaşma olur. Sonra gençler kendi aralarında kaynaşarak kız evine gelir.” (Hasan Uysal)

Çamcı köyünde her düğünden önce yapılan seçimle seçilen bayraktar ve yardımcısı “düğün sahibine gidip düğünde gençlikten ve hizmetten kendilerinin sorumlu olduğunu belirtir. Bir sorun olduğunda gençliğe yansıtmadan bize söyle, derler. Düğünde neler olacağını bayraktar ve yardımcısı gençlere söyler. Diğer gençler düğün sahibiyle muhatap olmaz.” Bayraktar belli olunca bayrak bir önceki bayraktarın evinden alınıp yeni bayraktarın evine getirilir. Cumartesi günü burada bayrak dikme olur. “Cumartesi öğleye doğru bütün kızlara anons edilip bayraktarın evine çağırılır. Kızlar gelir. İçerde bayrağın sapına işlemeler dikerler. Bu dikim sırasında gençler dışarıda davulu hiç susturmaz. Bayrak dikilince (süslenince) gençler içeri girer. Bayrak yerdeyken gençler para atar bu parayı kızlar emeğinin karşılığı olarak alır. Bayrak evden çıkarken;

Peygambere salavat

Seyidine Muhammet

Kutlu olsun diyenin

Akıbeti hayır olsun,

diye salavatlanır. Burada bir genç ilk kez bayraktar oluyorsa koyun keser, ikinci üçüncü bayraktarlığıysa horoz keserek kan akıtır. Bayraktar bayrakla birlikte üç defa kana basmadan üstünden atlar. Bayrak süslendikten sonra bayrak önde gençler arkada düğün evine gelinir. Bayrak görünen bir yere asılır. Yemeğe oturulur. Yeme, içme olur. Burada hizmeti bayraktar ve yardımcısı yapar. Bayraktar ve kahya gençlerin haricinde evli olanlara hizmet yapmaz.” (M. D. Kurak – B.K. Koç – Ozan Erdem). Gelin alma günü “bayrak önde gençler arkasında sonra evliler olacak şekilde gelin almaya gidilir. Kimse bayrağın önünden gidemez.” (M. D. Kıvrak) Eğer damat ve gelin farklı köydense şu şekilde uygulama olur: “Türkmen köylerinde kız alınıp verildiğinde bir köy diğer köye gelin almaya gittiğinde hemen düğün evine gelmez. Köyün bir mevki vardır.

Mesela çeşme, köyün giriş yolu gibi. Kız almaya gelen köy burada bekler. Kız verecek olan köy bayrağıyla onları orada karşılar. Karşılama gidenken davul çalar gençler oynar. Bayrak, davul dura dura ilerler. Bayraklar kavuşmadan kız evinin bayraktar ve yardımcısı oğlan evinin bayraklar ve yardımcısına, düğün sahibi bizim köyün gençliğini görsün, der. Düğün sahibi bayraktarla pazarlık yapar. Burada söğüş (oğlak) parası alınır. Anlaşma olursa bayraklar kavuşur. Bayraklar üç sağa üç sola Ya Allah / Ya Muhammet / Ya Ali, diye sallanarak üçleme yapılır. Bayraktarlar yan yana gelir. Diğer gençler kol kola girip bayrağın arkasından yürür.” (M.D. Kıvrak – Tanju Tosun). Damat evinden alınan bu paralar “köyün ihtiyacı varsa giderilmek üzere bir kısmı muhtara verilir. Geri kalını da gençler kendi arasında harcar.” (M.D. Kıvrak). Köy gençliği arasında bazı durumlarda hiyerarşinin ortaya çıktığı görülür. “Gençler arasında sorun olduğunda bayraktar çözer. Mesela benim yanımdaki misafir gençlerden biri olumsuz davranırsa ben uyaramam, bayraktarıma gider söylerim. Bayraktarım onun bayraktarına söyler. Bayraktarı onu uyarır.” (M.D. Kıvrak)

Düğün bitiminde ise “bayrak bayraktarın evine götürülür. Süslemeler, çiçekler sökülür. Bir sonraki düğüne kadar bayrak, o gencin evinde kalır. Bayrağın başına bir şey gelirse o genç sorumludur. Yeni bir düğünden önce gençler toplanır. Bayraktarı seçer. Seçilen bayraktar bayrağı o gün evine götürür. Ertesi gün bayrak dikimi yeni bayraktarın evinde olur.” (Ozan Erdem). Bu köyümüzde bayrağa saygı yine ön plandadır. “Bayraktar bayrağı yere düşürmemelidir. Düşerse kuzu kesilmeden bayrak yerden kaldırılmaz. Bayrak dükkan, kahve önünden geçerken herkes ayağa kalkar. Yine bayrak düğün evinden çıkarken herkes ayağa kalkmalıdır.”(Ozan Erdem)

Çamcı köyü gençliği kullanılmayan ilkokulu gençlik odası olarak kullanılmaktadır. Duvarında daha önce düğünlerde kullanılan sancak asılıdır. “Yeni bir bayrak yaptırılınca eski bayrak duvara asılır. Yeni bayrak bundan böyle düğünlerde çekilir.” (M.D. Kıvrak). Köy gençliğinin gelir ve giderini gösteren bir dosya vardır. “Topladığımız paraları ve harcadığımız her şeyi bir deftere tutarız. Gelir olarak söğüş (oğlak) parası, kendi aramızda toplanan paralar, köylüden yardım; gider olarak masa, sandalye parası, bayrak alırken harcama, saz eskiyince saz parasıdır.” (M.D. Kıvrak). Köy gençliğine ait düğünlerde, hayırlarda kullanmak üzere sandalye, çatal, kaşık takımları vardır. “Köy gençliğinin sandalyeleri, kap kaçakları civar köylere

kiralanabilir. Kişi hayır yapacaksa para alınmaz. Bu takımları söğüş (oğlak) parasıyla aldık.” (M.D. Kıvrak)

Kocaavşar Beldesi’nde de bayraktarlık kavramı diğer köylerle benzer ve ayrı uygulamalarıyla devam etmektedir. “Bayrak camide durur. Bayraktar arkadaşlarıyla gidip camiden bayrağı alır. Bayrağı alırken İstiklal Marşı’nı söylerler. Düğün sahibi bayrak için camiye yardım parası verebilir.” (Mustafa Erol). Kocaavşarda efe ve bayraktar kavramları farklı kişileri karşılar. Efe gençlerden, bayraktar bayraktan sorumludur. Düğün bunlardan sorulur. “Düğünlerde bayrak çekilince gençler bayrağın arkasından düğün evine giderler. Cumartesi günü sepiye gidilir. “Sepi, kızların hazırladığı bezlerden, nakışlardan, kilimlerden, halılardan oluşan çeyizlerdir. Kız evinde bir odaya urganlar gerilip, onun üzerine çeyiz serilir. Tüm halk bu çeyizleri görür. Bayraktar, köy efesi gelip bu sepi içerisinden gözüne geçenleri, ben bunları alacağım, der. Gelin ve damat evi itiraz edemez. Buradan alınanlar bayrağa bağlanır.” (Nida Eser). Bu bayrağa bağlanan çeyizler gençler arasında pay edilir. “Bayrağa bağlanan bezlerin ¾’ü bayrağın ¼’ü bayraktarın olur. Diğer bir söyleyişle, dört düğünün üçünde bağlananlar bayrağın birinde bağlananlar bayraktarın olur. Bayrağın hakkına kalana orta parası denir.” (Veli Şayan). Düğün bitince bayrak camiye konur. Artık sıra bayrağa sepide takılanları paylaşmaya gelmiştir. “Bayraktaki bezler, süslemeler düğünden sonra heyet odasında veya bayrağın teslim edildiği yerde gençlerin arasında açık arttırmayla değerinin üstünde satılır. Bu ihaleyi efebaşı veya bayraktar yönetir. Oradan bir bez almak ayrıcalık gibi görünürdü. Genç bir kıza gönüllü ve bu kızın bir oyası, bezi varsa bu arttırmada almaya çalışırdı.” (M. Erol)

Kocaavşar’dan dışarıya kız verilirse oğlan evinden gençler para alır. “Köyümüzden dışa kız giderse erkek evinden ayak bastı parası alınır. Alınan parayla efebaşı, bayraktar, gençler toplanıp kuzu alıp yerler. Yetmezse parayı kendileri yetirir.” (Kadir Kandemir). Ayrıca düğün sahibinin gençlere verdiği para vardır. Buna ‘orta parası’⁵⁹ denir. Bu para yine odanın ihtiyaçlarında kullanılır. Gençler arasında disiplinin olduğu görülmektedir. “Gençler bayrağın arkasından giderken kıza, kariya bakarsa falaka yerdı.” (M. Erol). Bayrağa duyulan saygı burada da görülmektedir. “Bayrak yere değmemelidir. Dinlenirken bayrağın sapını ayağın üzerine koyabilirsin.” (Veli Şayan)

⁵⁹ Muharrem Eren., **Kocaavşar Köyü ve Tarihte Avşarlar**, İstanbul 1992, s. 169.

Fazlıca köyünde “genç köy gençliğine girerken ikramda bulunur. Genç gruba girince izinsiz tuvalete bile gidemez. Düğünlerde cemiyetlerde toplu halde bulunurlar. Düğünde düğün sahibinin emrinde olurlar.” (Mehmet Biçer). Gençler arasında efebaşı ve bayraktar statüsü mevcuttur. “Gençler arasında efebaşı, bayraktar bulunur. Efebaşı köyün muhtarı gibidir. Oylamayla seçilir. Efe başı gençliğin sorumlusu olup gençliği idare etmelidir. Düğünde görevini yapamazsa değiştirilir. Efebaşı asker gibidir dediğini yaptırır.” (Mehmet Biçer). Bayraktar düğünlerde bayrağı çekip, sallar. Bayrak devamlı bayraktarın evinde bulunur. Efebaşı düğünlerde görevlendirme yapar. “Efebaşı gençlerden bir kısmını düğüne gelen misafirleri köy girişinde karşılayıp düğün evine getirmesi için görevlendirir.” (Muammer Doğan)

Herkesin bekar olduğu köy gençliğini efebaşının gözetleyip kollamasının yanı sıra evlenmiş olan köseler bunları gözetleyip yol gösterir. “Evlenen gençlere köse denir. Köseler düğünlerde gençlerin arkasından gelir. Kavga olursa köseler müdahale eder. Gençleri gözetler yanlış hareket edenleri uyarır.” (İsmail Aydoğan)

Gençlerin kendi aralarında kural olduğu ve bu kuralın bozulduğunda ceza verildiği görülmektedir. “Genç düğün günü başka işe giderse ceza alır. Ceza olarak arkadaşlarına bir tavuk yedirir.” (İsmail Aydoğan)

Gençler düğün başlarken “düğün sahibinden hizmet karşılığı para alır. Bu parayla helva alıp hep birlikte yerler.” (M. Aydoğan). Ayrıca “düğün sahibinin bayrağa taktığı basma, havlu, gençler tarafından satılarak paraya çevrilir.” (Hüseyin Aydoğan)

Köyden dışarı kız verilirken yolda karşılama ve para alma işi Fazlıca’da da görülmektedir. “Dış köyden gençler köyümüze düğün geldiğinde köy girişinde beklemek zorundadır. Bizim köyün gençleri onları karşılayıp düğüne getirir. Kız verilirken oğlan evinden oğlak parası alınır.” (İsmail Aydoğan)

Bayat köyünde “bayraktar birden fazla olur. Gelen misafirleri karşılarlar. Bunlar bekar gençlerden oluşup düğüne yardımcı olurlar. Bayrağa kız evi ve oğlan evi yazma bağlar. Düğün bitince gençler bunları kendi arasında paylaşır. Bayrak yere değmemelidir. Yere değerse kurban kesilir.” (Muammer Aktuğ)

2.2.4.2 Köy Gençliği ve İmece

Köy gençliğinin düğünlerde olduğu gibi diğer zamanlarda köy hizmetinde de çalıştıkları görülmektedir. Elde ettikleri maddi geliri köy ihtiyacı için kullandıkları gibi köyün korunmasında da buldukları görülmektedir.

Köy gençliğinin köy imecesindeki yardımlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

“Düğünlerde keşkek döverler.” (M. Aktuğ)

“Eskiden bayraktarlar düğünlerden odun taşıyıp keşkek döverdi.” (Çetin Çet)

“Köyümüzde TEDAŞ’ın işi vardı. Orada onlara karşılıksız yardım ettik bir aylık işi on beş günde bitirdik.” (M. D. Kıvrak)

“Köyümüzün bir fidanlığı var, bakımı gençlere verildi.” (Hüseyin Aydoğan)

“Düğünde alınan paralar köy imecesinde, cami ihtiyacında kullanılabilir.” (M. Aydoğan)

“Köyümüzün ihtiyacı varsa düğünde aldığımız oğlak (söğüş) parasının bir kısmını muhtara veririz.” (M. D. Kıvrak)

“Gençler Ramazan ayında halkı uyandırmak için sırayla her gece davul çalar. Her eve uğrayarak evin ışığını yaktırmalıdır.” (Hüseyin Aydoğan)

“Köy gençliği Kurban Bayramı öncesi hırsızlık olmasın diye köyde nöbet tutar.” (M.D. Kıvrak)

2.2.5 Köy Gençliği ve Ahilik

Ahilik kültürü toplumunun diğer alanlarında olduğu gibi köydeki gençler arasında da kendisini göstermektedir. Balıkesir’de köy gençliği “delikanlı teşkilatı”⁶⁰ olarak bilinen bu sosyal kurum ülkemizin diğer bölgelerinde “delikanlı örgütü”⁶¹, “delikanlılar birliği”,⁶² “gençlerbirliği”⁶³ olarak adlandırılmaktadır. Bu teşkilatlarda bölgeye göre farklı adlandırmalar ve zamanla değişme varsa da yardımlaşma,

⁶⁰ Muharrem Eren, **a.g.e.** s. 169.

⁶¹ Mahmut Tezcan, “Ahilik Kaynaklı Geleneksel Delikanlı Örgütleri”, **I. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyum Bildirileri**, 13-15 Ekim 1993 Ankara, Ankara 1996, s.169.

⁶² İsmail Tıknaz, “Köyümde Delikanlılar Birliği”, **Köy Enstitüleri Dergisi**, C. 1, S. 1, 1945, s. 57-61.

⁶³ Celal Erdem, “Anadolu Delikanlı Teşkilatlarına Çukurköy Gençlerbirliği Örneğine Bir Bakış”, **I. Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyum Bildirileri II**, Ankara 1996, s.177-184.

dayanışma, sosyal çevre oluşturma, güven ortamını sağlama, oyunlarla hoş vakit geçirme, sevgi-saygıyı öğretme bakımından ortak değerlere sahiptir. “Ahilik çevresinde oluşan kültür değerleri pek çoktur. Bunlardan birisi delikanlı örgütleridir. Bu örgütler ahi töre ve kurallarının günümüze yansıyan yönlerinden birisidir. Bu tür örgütler günümüzde özellikle kırsal kesimde, köylerde ve dağ köylerinde yer almaktadır.”⁶⁴

Köy gençliği köylerde, düğünlerde, imecede köy korunmasında kendini göstermektedir. Köy korunmasında aktif rol alan köy gençleri ahilerin askeri özellikleriyle benzetilmektedir. “Bilindiği gibi ahilerin önemli kurumlarından biri de yiğitler alayıdır.”⁶⁵ Bunlar milli mücadele döneminde bölgelerini savunmuşlardır. Günümüzde köyü hırsızlardan koruma görevini üstlenmektedirler. Köy içerisinde meydana gelen yolsuzlukları da ortaya çıkarır. “Kocaavşar’da delikanlı teşkilatı köyün işlerinde bugünkü değimiyle adeta köyün jandarması niteliğinde idi.”⁶⁶

Köy gençliği üyelerinin ahilik düşüncesinde yer alan adab-ı muaşeret kurallarını da öğretmektedir. Ahiliğin eğitim boyutu bu teşkilatlarda kendini göstermektedir. Gençler akşam olduğunda kendilerine ait bir evde veya odada toplanırlar. “Bu odalarda insanlara nasıl selam alıp verileceği, hal hatır sorma usulleri, kendinden büyüklere nasıl hürmet edileceğini, kendinden büyüklere nasıl davranışlarda bulunulacağını, konuşma adabını, çiftçilik, işçilik ve çobanlık işlerinde yardımlaşmanın usullerini ve faydalarını öğrenirler.”⁶⁷

Köy içerisinde yardımlaşma ve köyün güzelleşmesinde köy gençliğinin de katkısı olduğu görülür. Köy yararına topluca bir iş yapıldığında gençler hizmette bulunurlar. “Ahilik kültürünün tezahürleri arasında ağaç dikmek ve bunları hayrat haline getirmek, yol üzerinde hayrat çeşmeler yapmak şeklinde ortaya çıkmaktadır.”⁶⁸ Fazlıca köyünde köy gençliği köyün fidanlığını bakmakla yükümlüdür.

⁶⁴ Mahmut Tezcan, , a.g.t., s. 157.

⁶⁵ Ali Haydar Avcı, **Zeybeklik ve Zeybekler Tarihi**, e Yay. İstanbul 2004, s. 239.

⁶⁶ Muharrem Eren, **a.g.e.** , s. 169.

⁶⁷ Muharrem Eren, “Geçmişteki Adetlerimiz – Eski Balıkesir’de Yaşam”, **Ekspres Gaz**, 19 Şubat 1994, s. 2.

⁶⁸ Kadir Arıcı, “Köylerin Sosyal Güvenliğinde Yeri Olan Tarihi Sosyo-Kültürel Bir Kurum Olarak Köy Ahiliği”, **Kooperatifçilik**, S.112, Nisan-Mayıs-Haziran 1996, s. 26.

Köy gençliğinin sancak (bayrak) çekmesi ahilik de benzemektedir. “Her esnafın büyük bir sancağı bir de sancaktarı vardır.”⁶⁹ Gençler arasında bir de bayraktarın olması bu benzerliği pekiştirmektedir.

Köy gençliğini yöneten efebaşı seçimle belirlenir. Ahiliğe baktığımızda “Ahi birliklerinin yönetiminde görev alanlar seçimle işbaşına gelirlerdi.”⁷⁰ Meslekler arasındaki ahi baba nasıl esnafı yönetiyorsa efebaşı da gençliği yönetir. Gençler efebaşına saygı da kusur etmezler. “Köylerdeki yarenbaşı ahi zaviyelerindeki ahi baba gibidir ve yarenların yaşlıcası, herkesçe sevilip sayılanıdır.”⁷¹ Köy gençliği ile ahilik arasında yönetim açısından benzeyen diğer bir durum ise olağanüstü bir durum olduğunda yapılan toplantıdır. Ahilikte olağanüstü bir durum olduğunda kahyalar kurulu toplanıp durumu görüşürler.⁷² Köyde bir hırsızlık olayı olduğunda delikanlı efesinin gençliği toplaması bu durumla benzeşmektedir.

Bütün bu belirttiğimiz hususlara bakıldığında köy gençliği ile ahilik kurumu bir çok yönden birbirine benzemektedir. “Bunlar öz ve biçim bakımındandır. Öz olarak birlik, beraberlik, dayanışma, yardımlaşma, dürüstlük, disiplin, kardeşlik gibi Türk değerlerinin yaşatılması bu örgütlerde de vardır. Belli bir hiyerarşik yapıda işleyiş, yetki ve görevlerin dağılışı gibi biçimsel hususlar yine bu örgütlerde ahilikte olduğu gibi belli bir oranda yer almaktadır.”⁷³ Bu durum bize ahilik düşüncesinin Türk düşünce sisteminin bir parçası olarak günümüzde biraz değişmiş olsa da köylerimizde yaşatıldığını gösterir.

⁶⁹ Neşet Çağatay, **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1997, s. 127.

⁷⁰Yusuf Ekinci, **Ahilik**, Talat Matbaası, İstanbul 2001, s. 84.

⁷¹ Neşet Çağatay, **a.g.e.**, s. 248.

⁷²Neşet Çağatay, **a.g.e.**, s. 134.

⁷³ Mahmut Tezcan, **a.g.t.**, s. 160.

2.3 Köy Hayrı

Balıkesir yöresinde geleneksel olarak yapılan köy hayırları mayıs ayında başlayıp haziran ayının ortalarına kadar süren zamanda hafta sonları yapılır. Hayırlar köy içinde yapıldığı gibi köye yakın mesire yerlerinde de yapılmaktadır. Köy hayırları mayıs ayında yapılması dolayısıyla Hıdrellez Hayrı ve mesire yerlerinde yapılması bakımından Dede Hayrı olarak da nitelenmektedir.

“Köy hayırlarına kimi Hıdrellez Hayrı kimi Dede Hayrı der.” (Muammer Aktuğ)

2.3.1 Hayrın Yapılış Nedeni

Köy hayırları mevsim olarak tarım işlerinin başladığı zamana rastlar. Artık kış bitmiş yeni bir başlangıç olan bahar gelmiştir. Uzun süre birbirini görmeyen dostlar birbirinden haberdar olmak ve Allah'tan bereket istemek için bu meclisler kurulur.

“Bahara, yaza başlangıç olur. Komşu köylerle bağlantıyı koparmamak, dostluğu pekiştirmek, halkı kaynaştırmak için yapılır.” (Çetin Çet)

“Yağmur yağsın bereket olsun diye yapılır.” (Muammer Aktuğ)

“Allah'tan güç kuvvet istemek için, felaketlerden korunmak için, köyde bed bereket olması için yapılır.” (Nuri Boyar)

2.3.2 Köy Hayrının İşleyişi

Hayırları her yıl veya iki yılda bir köy heyeti organize eder. Günler öncesinden hazırlıklar yapılmaya başlanır. Günümüzde, masrafı köylü elinden geldiği kadar maddi yardımda bulunarak karşılar.

“Buradaki masraf, köylüler karşılar. Herkes gönlünden ne çıkarsa verir.” (Yusuf Korkut)

Daha önceki dönemlerde hayırlara para yardımından ziyade malzeme ve eşya yardımı yapıldığı görülmektedir. “Hayırda karınca kadarına herkesin bir vergisi olmak gerekir. Heyetin başvurusunda evin erkeği, gönlünden kopan kadar, mutlaka buğday verir, kadın da, kendinin tarlasından yetiştirdiği pamuktan, ip yayıp dokuduğu ve sonrada kesip diktiği mamül eşya veyahut ham bez verir... On koyunu bulunan mutlaka bir kuzu vermek mecburiyetindedir... Derlenenlerden, kafi miktar buğday keşkeklik

için ayrılır, gerisi satılır. Kadınların, insanlıklarını ve kadınlıklarını gösteren hediyeleri de köylerde, pazarda satılır. Üzüm, şeker, odun, kömür bu paralarla alınır.”⁷⁴

Hayırda hizmet işlerini köy heyetinin belirlediği ve kollarında kırmızı kurdela olan kişiler yapar. Eğer Hayır kalabalık olursa köy ahalisi de yardımda bulunur. Yemekleri günümüzde genellikle Balıkesir merkezden gelen aşçılar yapmaktadır. Bulaşıkları da köy kadınları ortaklaşa yıkar. Bu hizmetlerin sonucunda “herkesin bereket, bolluk, dua ve iyi dileklerden payına düşeni aldığına inanılır.”⁷⁵

Köyün müsait yerine kurulan masalarda yemek saat on birde verilmeye başlanır. Öncelik misafirlerin ve kadınlarındır. Gelen misafirlerin hepsi doyurulmadan köylüler oturup yemek yemez. Yemek yenirken bu arada camide mevlit okunur. Bu arada yağmur duası da yapılır. Öğle namazı kılındıktan sonra cami cemaati gelip yemeğini yer. Bu zamana kadar da misafirler yemeğini yemişlerdir. Yemeği yiyen herkes Allah kabul etsin, der. Eğer köye yeni cami yapılmışsa açılışı köy hayırına denk getirilir.

2.3.3 Köy Hayrının İşlevi

Köy hayırlarında bol yeme içmenin yanında atalara saygı, insanlarla kaynaşma, toplum düzenini koruma gibi özelliklerinin de olduğu görülmektedir.

“Vatan, millet, Mehmetçik, ölmüşler adına dua yapılır.” (Çetin Çet)

“Birlik beraberlik pekişir, köyde küsler varsa barışması sağlanır.” (Mehmet Memiş)

“Sosyal yardımlaşma olur, köyde olup olmayanlar toplanıp sohbet eder, bir kaynaşma ve tanışma olur.” (Ramazan Emin)

“Burada köyler birbirini; genç, ihtiyarı tanır. Önemli olan birbirleriyle görüşme birbirinin sağ olduğunu görmedir.” (Ali Esendemir)

Hayırların geleneklere bağlılığı arttırması ve bu geleneği gelecek kuşaklara aktarmasının yanı sıra köylerin imarının iyileşmesi içinde vesile olduğu görülür.

“Köylüden hayır için toplanan para artarsa kalan para köyün hizmetine kullanılır. Geçen sene hayırdan kalan parayla köyün fıstık çamlarının dibini sürdürmüştüm.” (Hüseyin Aydoğan)

⁷⁴ M. Eminittin Çeliköz, “Köy (Hayır) Ecdat Yادığı”, **Kaynak**, 11. Yıl, S. 139, 8/1944, s. 317.

⁷⁵ Azat Kaya, “Balıkesir’de Köy Hayrı Geleneği” **I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri II**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1996, s. 206.

Köy hayırlarını köylü kendi içerisinde yapmaz. Civar köyler hayıra çağrılır. Bu hayırların asıl amacı paylaşmanın yanı sıra niyazda bulunmak olduğu için herkesin duasının olması istenir.

“Yemekler ziyan olmasın. Herkes bir kaşık tatsın diye civar köyler davet edilir. (Yusuf Korkut).

“Kalabalık olsun, herkesin duası olsun diye hayra civar köyler davet edilir.” (Ali Akyüz).

“Yağmur kıt olunca yağmur duası yapılır. Civar köyler çağrılır. Bakarsın ağzı dualı birinin duası tutar, yağmur başlar.” (Abdullah Yüksek).

2.3.4 Köy Hayrı ve Ahilik

Balıkesir’de köy hayrı geleneği eskiden beri geleneksel bir duyguyla yapılmakta olup Türk düşünce sistemindeki şükürde bulunma, hacette bulunma, danışma, tanışma ve toy uygulamalarını içerisinde barındırır.

Halk yine bir hayra sağ sağlam çıktığı ve bu hayrın ona da nasip olduğu için şükreder. Hayırda okunan mevlitten sonra yağmur azsa yağmur istenir. Yine başlayan tarım mevsiminin bolluk ve bereket içerisinde zararsız ve ziyansız geçmesi için dualarda bulunur.

Birbirlerini hayırdan hayra gören dostlar da olabilir. Bunlar hayırda buluşunca birbirlerine olan saygı ve sevgilerini gösterirler. Yanlarında evlatları, torunları varsa diğer arkadaşın aileleriyle tanıştıırıp birbirlerini bilmelerini isterler. Hayır sabah başlayıp öğleden sonraya kadar sürdüğü için uzun bir zaman vardır. Bu zaman zarfında çiftçilik konularında sohbetler edilip kendi tecrübelerini anlatırlar.

Hayrın ana unsurunu oluşturan bol yemekli ziyafetlerdir. Burada tüm civar köyler çağrılarak onlarında yemeklerden yemesi istenir.

Köy hayrı düzenlemek köyler için şeref olarak görülmektedir. Hayrın kalabalık olması övünülecek bir durumdur. Bu hayırlar bir bakıma çevre ile dostluğun ve kardeşliğin simgesidir. Hayırlarda küsler varsa barıştırılıp sosyal düzenin devamlılığı sağlanır.

Köy hayırları ahilik kurumları içerisindeki “olağan yıllık toplantı (ziyafet toplantısı) ve yıllık genel toplantı (üç günler toplantısı)”⁷⁶ uygulamalarındaki ziyafet verme, kira çıkma, herkesi davette bulunma uygulamalarıyla benzetilmektedir.

Esnafın yılda bir kez Hisar Arkası denilen gezinti yerinde toplanır. Burada akşama dek gezip eğlenirler. İkindiden sonra hafızlar mevlit okur. Toplantının ve okunanların ecir ve sevabı ölmüş insanların ruhuna hediye edilir. Burada yemekler yenir. Burada her gün farklı bir esnaf toplantısı yapar. Bu toplantılar sırasında kahya ve kahya başı bütün esnafa öğütlerde bulunur.⁷⁷ Bu toplantılarda mesleki terfi törenleri olurken köy hayrında bunlar gözükmeyebilir. Bu toplantılardaki nasihatte bulunma durumu köy hayrındaki yaşlı kişilerin gençlere nasihatte bulunmasına benzetilmektedir. Aynı zamanda ziyafetin olması ve mevlit okutulması köy hayrıyla benzetilmektedir.

Ahilik düşüncesinde varolan misafirperverlik, dayanışma, kardeşlik, milli değerlere sahip çıkma aslında Türk düşünce sisteminin bir parçasıdır. Bu bakımdan bu düşünce ve uygulamalar toplumun her kademesinde aynı düşünce ve duyguyla ama farklı uygulamalarla günümüzde yaşatılmaktadır. Bunlardan biri de köy hayırlarıdır.

⁷⁶ Neşet Çağatay, **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1997, s. 130.

⁷⁷ Neşet Çağatay, **a.g.e.**, s. 133.

2.4 Barana Sohbetleri

2.4.1 Tanımı

“Ananeden beri yapıp gelen, kendi içerisinde yazılı olmayan anayasa kuralları olan; disiplinli, ahlaklı, saygılı olmayı öğreten; birbirini sevmeyi, saymayı öğütleyen; gençlerin terbiyesizliğe, huysuzluğa takılmasını engelleyen; eskiden beri küçük kasabalarda asayiş meselesini sağlayan; bir eğlence, terbiye, kültür ocağı olan; 12 ile 24 kişi arasında değişen üye sayısı ile kış aylarında toplanan, aynı düşünceye uygun arkadaşların bir araya gelerek kurdukları yemekli cemiyetin adı baranadır. Barana topluluğun adı olup yapılan etkinliğin adı sohbetir.”(Mehmet Mıcırlar, Halil Erkek, Necati Seçal, Ali Esendemir, Mehmet Yörük)

“Barana teşkilatını kuranlara “sohbet ahbabı” denir. Bu ahbablar yaşça birbirlerine yakındırlar, yani akran grubudurlar.” (Halil Erkek). Yaptığımız derlemede 1940-1950’li yıllarda barana yapmış kaynak kişiler bu topluluğun bir yaş alt, bir yaş üst yaşlardaki kişilerin birleşmesiyle oluştuğunu belirttiler. 1950-1970’li yıllarda yapanlar ise yaşlar arasındaki farkın arttığını belirttiler. Her toplantıda 4-5 tane diğerlerine göre yaşlı kişilerin ve 4-5 tane de diğer üyelere göre daha alt yaş grubundan ahbabların olduğunu belirttiler.

“Baranalar yaşlara göre de ayrılıyor. Şimdi : a) gençlerin, b) orta yaşlıların, c) ihtiyarların olmak üzere üç türlü barana vardır. Gençler toplantılarında yerler, içerler çeşitli oyunlar oynayarak eğlenirler; orta yaşlılar içki içerler; ihtiyarlar da yemek yerler ve ibadet ederler.”⁷⁸

“Barana bir yaş büyük, bir yaş küçüklerden, akranlardan kurulurdu .”(Mehmet Mıcırlar)

“Babam barana başkanlığı yapmış. Babamlar zamanında bir yaş büyük, bir yaş küçük kişilerden barana kuruluyormuş. Daha sonraki dönemlerde başkanla küçük ahbab arasındaki yaş farkı artmıştır.”(Necati Seçal)

⁷⁸ Zeynep Dengi, “Balıkesir’in Dursunbey Kasabasında Sohbet Baranası”, **Ülkü**, C. 1, S. 1, 1/1947, s. 31.

“Elli, altmış yaşındaki arkadaşların arasına gençler de alınır. Yirmi kişilik grupta on beşi ihtiyarsa beşi genç olurdu.” (Mehmet Yörük)

Barana sohbetleri mevsim olarak harman sonu, “Ekim-Kasım aylarında başlayıp Hıdrellez’de (6 Mayıs) veya Hıdrellez’e bir hafta kala biter.” (Mehmet Mıcırlar). “Bu zaman zarfı içerisinde halkın yapacağı fazla iş yoktur. Onun için haftada bir veya iki defa (genelde bir defa) Cumartesi günü akşamları yatsı namazından çıktıktan sonra dükkanda, halk evinde veya kahvehanede toplanıp sohbet kimin evinde yapılacaksa oraya gidilir.” (Halil Erkek, Ali Esendemir). Barana sohbetleri her hafta üyelerinin evinde yapılır. “Barana’ya giren kişi evini açmaya razı olmuş demektir. Bir yıl boyunca bir evde bir kez barana sohbeti yapılır. Bunun için sohbet yapılan hafta sayısı baranadaki kişi sayısı kadardır. Sohbetler gece saat üçe, dörde kadar sürer.”(Mehmet Mıcırlar, Necati Seçal)

2.4.2 Kuruluş Aşaması

2.4.2.1 Sezonun İlk Toplantısı

Barana her sezon yeniden oluşturulur. “Hasat sonu 3-4 tane kafadar arkadaş bir araya gelerek kimleri alacaklarını kararlaştırırlar.”(Necati Seçal). “Bu ilk toplantı kahvehanede veya bir dükkanda yapıp burada barananın günü tespit edilir. Hafta sayıları ve üye sayıları hesap edilir.”(Mehmet Mıcırlar). Bu toplantıda barana üyeleri bir listeye adlarını yazdırır. “Oradaki yetişkin kişilerin nasihatine tabi olunup sezonun iyi geçmesi dilekleriyle ekip kurulmuş olur.”(Ali Esendemir)

2.4.2.2 Barana Üyelerinin Seçimi ve Özellikleri (Görev Dağılımı)

2.4.2.2.1 Barana Başkanı

“Ahbaplar baranadaki görevlileri seçimle seçerler. Seçimle barana başkanı, başkan yardımcısı, çavuş ve hakimden birer tane seçerler.”(Necati Seçal).

“Sözü sohbeti dinlenen, adil, ağır başlı, her şeyi görebilen, toplumda saygı uyandıran kişiden seçilir. Çabuk bulunabilecek adresi sabit kişilerden seçilir. Zengin-fakir olması önemli değildir.” (Mehmet Mıcırlar, Halil Erkek, Necati Seçal, Ali Esendemir, Mehmet Yörük)

2.4.2.2.2 Barana Başkan Yardımcısı

“Başkan yokken sohbeti yönetir. Parayı toplar. Muhasip ve idarecidir.”(Ali Esendemir)

2.4.2.2.3 Mübaya Memuru (Katip)

“Başkan yardımcısıyla alışverişi yapar. Eğlence günü toplantı sonrası gelir giderin hesabını verir. Mahkeme anında önceden herkesin kabul etmiş olduğu kuralları okur.” (Ali Esendemir)

2.4.2.2.4 Çavuş

“Hafta içerisinde ahbapları kontrol eder. Lüzumsuz hareketleri olursa uyarır. Mahkeme sonrası falaka cezası alan olursa onu uygular.”(Necati Seçal, Mehmet Yörük, Mehmet Mıcırlar)

2.4.2.2.5 Hakim

“Mahkemeye başkanlık eder. Kimi zaman barana başkanı bu görevi de üstlenebilir.” (Halil Erkek)

2.4.2.2.6 Ahbaplar

“Barananın yöneticileri ve diğer üyelerine ahbap denir. Bu ahbaplar içerisinde küçük ahbaplar vardır.” (Halil Erkek)

2.4.2.2.7 Küçük Ahbaplar

“Baranaya 2 yıl içerisinde katılmış ve öğrenim döneminde olan üyelerdir. Her karar yanlarında alınmaz. Her şey yanlarında konuşulmaz. “ Bu çocuk ahbap olmaya değer” derlerse onun üzerine küçük ahbap alınır. Küçük ahbap benim altım geldi, en büyüklerimle muhatabım değil ahbaplığa geçer. Küçük ahbaplar baranada hizmet işlerine bakarlar.”(Halil Erkek)

“Sohbet ahbaplığı yapan kişiler kan kardeşi mertebesindedirler. Ahbaptırlar. Baranadaki ahbaplık kardeşlikten ileridedir.” (Halil Erkek, Necati Seçal)

Burada barana başkanıyla hakimin ; barana başkan yardımcısıyla mübaya memurunun aynı kişileri temsil edebildiği görülmektedir.

2.4.2.3 Baranaya İlk Katılma Yaşı ve Şekli

“Baranaya 16. yaştan itibaren katılmaya başlanır. Bu yaştan evvel ailenin eğitimi altında olan genç, bu yaştan sonra toplumsal eğitimin verildiği baranaya katılır.”

(Mehmet Mıcırlar, Halil Erkek, Necati Seçal, Ali Esendemir, Mehmet Yörük). Bu yaştan sonra artık gencin geleneği bilmesi gerektiği düşünülür.

Baranaya iki türlü katılım olur. Birincisi, askerlik çağına yaklaşan gencin hal ve hareketlerine bakılır. Nasıl birisi olduğu konuşulup barana içinde olup da o gence yakın olan kişi onu baranaya davet etmesiyle katılım gerçekleşir. Diğer katılım şekli ise, söz dinlemeyen çocuğun anne babasının getirmesiyle baranaya katılım olur. “Baba ve anneler oğullarının baranaya girmesini, bu çağa erişmesini adeta kendileri için bir şeref sayarlar.”⁷⁹

Kaynak kişilerimiz baranaya ilk katılışlarını şu şekilde anlatmaktadırlar:

“Baranaya beni iş arkadaşım davet etti. Babama sorayım dedim. Babam, aman beni mahcup etme , dedi.” (Halil Erkek)

“Bir esnafa çıraktım. Bir arkadaşım, senin adını baranaya yazdırdım; cumartesi akşamı buluşalım, dedi. Böylece katılmış oldum.”(Necati Seçal)

“İstasyon mahallesinden Dursunbey’e akrabalara ziyarete gittiğim zaman halkevinde ilkokul arkadaşlarımla sohbet ederken arkadaşlardan biri, Ali seni sohbet baranasına alalım; biz sohbet baranası kurmak istiyoruz, dediler. Böylece katıldım.”(Ali Esendemir)

2.4.3 Barananın İşleyişi

2.4.3.1 Barana Öncesi Hazırlık

“Sohbet yapılacak evin sahibi hafta içerisinde muhasebeci ve mübaya memuru ile irtibat kurup yemek için gerekli olan malzemeleri alırlar. En son cumartesi günü et alınır. Baranada alkol almak isteyenler alkolü kendi paralarıyla alırlar. Sohbetin kimin evinde yapılacağı bir hafta önceden belli olur.” (Halil Erkek, Necati Seçal, Ali Esendemir, Mehmet Yörük)

2.4.3.2 Sohbet Günü Eve Geliş

Sohbet ahbabları yatsı namazından sonra uygun bir yerde toplanıp sohbet yapılacak eve doğru yol alırlar. Sohbet evine 30-40 adım kala ev sahibi bir hafta

⁷⁹ Murat Karabulut, “Dursunbey’de Barana Sohbetleri”, **Türk Folkloru**, 8.Yıl, S. 85, 8/1986 s. 12.

önceden evine getirmiş olduğu dört dümbek, iki zilli maşa ve bir deften oluşan çalgı aletlerini kapının arkasından getirir. Hava soğuksa dümbek gazete kağıdı yakılıp ısıtılır. Böylece dümbek daha iyi ses verir. Çalgı aletlerini alan barana üyeleri “Sabahtan kavuştum ben bir güzele” adlı türküyü söyleyerek eve yaklaşırlar.

Bu türkünün sözleri şu şekildedir:

“Sabahtan kavuştum ben bir güzele
Güzel senin uykuların uçtu mu uçtu mu
Senin gönlün yad ellere düştü mü düştü mü
Doğru söyle bir Allah’ı seversen.

Evlerinin önü yüksek kaldırım
Kaldırımdan düştüm beni kaldırım
Tire çorap sıkılmış beyaz baldırım
Gülüm bir tanesin sen kerem eyle

Evime yakındır geçemem yoldan
Ar ettim yüzüne bakamam elden
Alnında açılan kakülden kakülden
Doğru söyle bir Allah’ı seversen.
Üç güzel oturmuş yolun üstüne
Selam alır selam verir dostuna.
Varıp söylen evlenmesin üstüme
Gülüm bir tanesin sen kerem eyle

Evrilip çevrilip havadan dönerler
Aç göğsünü kar memeni göreler
Tazeler terlemiş hamamdan gelirler
Doğru söyle bir Allah’ı seversen.

Küçüğüm nerden gelirsin gelirsin
Kasvet gönlüm alırsın ben yandım
Er geç sen benim olursun olursun

Kaş ilen gözü siyaha ben yandım
Ay siyahım, vah siyahım
Açılan zülfi siyaha ben yandım.”⁸⁰

“Türkünün her kıtasında yere çökülür. Kıtalar arasında müzikle geçiş yapılırken ayağa kalkıp ağır ağır eve yaklaşılır. Türkünün sözleri söylenirken yere çöküşte def ortada yıldızı, diğer üyeler hilal şeklinde durup ayı temsil ederler. Türkü bitince eve varılmış olur. Ev avlulu ise avluda, avlu yoksa evin kapısında “Evleri var üst başta” veya “Harmandalı” ağır oyunları (zeybek) oynanır.”(Necati Seçal)

‘Evleri var üst başta’ oyunun sözleri şu şekildedir:
“Pencereden el etti
Sesin beni deli etti
Hiç sevdalar bilmiyordum
Gavur gelin öğretti.

Evleri var üst başta
Mendilim kaldı taşta
Gel sarılıp yatalım
Düğün kokusu başka
Gelin kokusu başka”⁸¹

“Bu oyun sırasında ev sahibi ışık olsun diye elinde çıra tutar. Ev sahibinin babası, kardeşi kapıda barana üyelerini karşılarlar. “Hoş geldiniz” deyip içeri buyur ederler. İçeriye büyükten küçüğe doğru girilir.” (Mehmet Mıcırlar, Halil Erkek, Necati Seçal, Ali Esendemir, Mehmet Yörük)

⁸⁰ M. Halit Bayrı, “Dursunbey’de Kış Sohbetleri” **HBH**, 7.Yıl, Nisan 1938, S. 78, s. 121; Azat Kaya, “Balıkesir-Dursunbey Yöresi Barana Sohbetlerinin İşlevsel Açıdan İncelenmesi” **I. Halkbilimi Bilgi Şöleni Bildirileri** (2-4 Haziran 1997- Balıkesir), (Haz: Metin Karadağ), Ankara 1997, s. 135.

⁸¹ M. Reşit Kıpçak, “Yeşil Denizinden Hür Maviliklere ve Barana” **Ekspres Gaz.**, 21 Temmuz 1962, s. 2.

Evin önünde oynan oyunla "...ev sahibi, konu-komşuya karşı onurlanmış olur."⁸²

"Eve geliş sırasında komşu evlerdeki kadınlar, genç kızlar kimler var yok diye barana üyelerini kapılardan, pencerelerden bakarlar. Ama barana üyelerinin başını kaldırıp onlara bakması yasak olduğunda içlerinde bekar olanlar başkana fark ettirmeden göz ucuyla bakabilir. Burada görücü usulüyle evlilik olduğundan birbirini görmeyen gençler birbirini görmüş olur." (Mehmet Mıcırlar, Necati Seçal, Ali Esendemir, Mehmet Yörük)

Gençlerin burada bir iletişim dili de görülür.

"Mesela, yaren mendilini çıkarıp tersini siler gibi yaparsa, bunun anlamı "Senin aşkımdan yanıp tutuşuyorum" demektir. Kuşağını hafifçe sıvazlaması "evlenmeye hazırım, seni babandan isteyeceğim" anlamındadır. Durup durup tökezleyenler de "Akı fikrim hep sende" demek isterler. Pencere veya kafes arkasındaki kız, perdeyi aşağı yukarı oynatırsa, kafesi hafifçe kaldırıp indirirse, o da "Ben de seni seviyorum, hemen babamdan iste" gibilerden işmara karşılık vermiş olur."⁸³

2.4.3.3 Sembol

Eve girince odanın içerisine bir ocak ve bu ocağın üstünde bezden bir perde vardır. Her barana kendine göre, defne dalı, şimşir yaprağı, kırmızı-beyaz fiyonk, kırmızı-beyaz kurdeleden birini sembol seçer ve seçtikleri sembol sohbet evine gelirken üyelerin yakasında takılıdır. "Bu yakada takılı olan sembolleri çıkarıp ocaklığın başındaki bez perdeye takarlar. Bu semboller o evde sohbet yapıldığını belirtip uzun süre orada takılı kalır. Bu semboller o evin saygınlığını arttırır." (Halil Erkek, Necati Seçal, Ali Esendemir, Mehmet Yörük)

Semboller "... barana sahiplerinin uğur saydıkları bir işarettir. Yarenler onu ocağın peçesine (uygun bir yerine) koyarlar. Her yaren elindeki defne dalını koyarken ev sahibine: "kadem ola" der."⁸⁴

⁸² Sadi Yaver Ataman, "Folklor Araştırmaları Bakımından: Bölgelerimiz", **Türk Folkloru**, 7.Yıl, S. 80-81, 3-4 / 1986, s. 33.

⁸³ Sadi Yaver Ataman, a.g.m., s. 33.

⁸⁴ Sadi Yaver Ataman, a.g.m., s. 34.

2.4.3.4 Oturuş Şekli

“Semboller takıldıktan sonra bir köşeye veya ocak başı denilen yerin yanına barana başkanı, onun yanına sırasıyla başkan yardımcısı, çavuş ve diğer ahbablar oturur. Sıranın sonuna kapıya yakın yere ev sahibi oturur. Müzik aletlerini kullananlar bu sıra içerisine oturabileceği gibi ayrı bir köşeye de oturabilirler.” (Mehmet Mıcırlar, Halil Erkek, Necati Seçal, Ali Esendemir, Mehmet Yörük)

“Herkes sohbet yapılan evde odaya girince iki tane olan barana başlarının biri ocaklığın sağ yanına, diğeri sol tarafına otururlar.”⁸⁵ Geri kalanlar yaş ve nikah sırasına göre barana başlarının iki tarafında yerlerini alırlar. Bu oturuş sırasında evlenmemiş, genç ahbab namı verilenler diz çökerek oturmak zorundadırlar.”⁸⁶

2.4.3.5 İkram

Evin içerisine girip ocaktan kapıya doğru sırasıyla oturunca çay, kahve veya alkol ikram edilir. Sigaralar içilir. Alkolü her barana kullanmaz.

“Son zamanlarda sohbeta içki adeti de girmiştir; fakat herkes olabildiğine içmez. Bir tepsiye çeşitli içkilerden (rakı, şarap, bira vb.) konur. Yanına mezesi de hazırlanır. Hazırlanan içki önce barana başına sunulur. O, içkilerin herhangi birinden bir yudum alır ve bırakır; biraz da meze alır. Diğer ahbablar da barana başının aldığı içkiden birer yudum almak zorundadırlar. Öteki içkilerden alamazlar.”⁸⁷

2.4.3.6 Nasihat

Tecrübelerden oluşan muhabbet edilir. Bu muhabbet esnasında tecrübeli kişiler şöyle nasihatlerde bulunurlar:

- “* Ayrı ayrı yollara gitmeyin
- * Bir yere birlikte gidin
- * Karşılıklı beklemeden yardımda bulunun
- * Büyüklere saygı küçüklere sevgi gösterin

⁸⁵ M. Halit Bayrı, a.g.m., s. 122.

⁸⁶ Murat Karabulut, a.g.m., s. 13.

⁸⁷ Zeynep Dengi, a.g.m., s. 32.

- * Lüzumsuz, lafa karışmayın
 - * Yasak olan şeylerden sakının
- Yine bu sohbetlerde küçük ahbaplara şunlar öğretilir:
- * Büyüklerin yanında oturma şekli
 - * Ellerin nasıl yıkanması gerektiği
 - * Leğenin nasıl tutulması gerektiği
 - * İbrikle suyun nasıl dökülmesi gerektiği
 - * İki kişi konuşurken üçüncüsünün karışmaması gerektiği
 - * Yasak ve serbest olan şeyler
 - * İmece” (Mehmet Mıcırılar, Halil Erkek, Necati Seçal, Ali

Esendemir, Mehmet Yörük)

2.4.3.7 Eğlence

2.4.3.7.1 Yöresel Oyunlar

Muhabbet yapıldıktan sonra barana başkanının “Hadi bakalım kanlar kaynaştı” (Mehmet Mıcırılar) veya “biraz eğlence yapalım”(Halil Erkek) demesiyle ev sahibi közlü mangalı getirir, dümbekler ısıtılır. Çalgılar yerini alır. Bu türküler ve oyunlar esnasında herkes diz üstünde oturmak zorundadır. (Ali Esendemir, Halil Erkek). Evin içinde, ilk sıralamada üçüncü türkü olan “Eminemin çam dibinde sesi var” türküsü söylenir. Oyun havaları çalınır. “Bu oyunlara başlarken başkan gözle işaret ederek oynamasını istediklerini oynayın der. Bu oyuncular oynayıp otururken elindeki kaşıkları kimin önüne bırakırsa, onlar oynar. Böyle devam eder. Bu oyunlar sırasında içeri giriş ve dışarı çıkış yasaktır. Oyunlar oynanıp belli bir süre geçince başkan el çırparak ‘hero’ veya ‘er ol’ der. Bunun anlamı mola demektir. Bu molada ihtiyaçlar giderilir, çay, kahve veya alkol içilebilir. Bu molalarda yine yaşlı, tecrübeli kişiler barana üyelerine nasihatlerde bulunurlar. Bu molalarda küçük ahbaplar, başkan su, ateş isteyebilir diye onun gözüne bakar. Yarım saat sonra mola biter ve üyeler aynı vaziyete alıp otururlar. Türkülerin söylendiği, oyunların oynandığı bu bölüm saat gece on ikiye kadar sürer. Bu saatten sonra komşular rahatsız olmasın diye çalgı aletleri kaldırılıp oturak muhabbetine geçilir. Burada seyirlik oyun denilen yüzük oyunu, yat-kalk oyunu, dilsiz oyunu, mendil kapmaca, tilki dövüşü, köy katibi oyunları oynanır.” (Mehmet Mıcırılar, Halil Erkek, Necati Seçal, Ali Esendemir, Mehmet Yörük)

2.4.3.7.2 Seyirlik Oyunlar

2.4.3.7.2.1 Yüzük Oyunu

“Barana üyeleri eşit iki gruba ayrılırlar. Bir gruptaki üye sayısı kadar yere mendil konup veya bir tepsiye bir gruptaki üye sayısı kadar fincan konur. Dışarıda bu fincanlardan birisinin altına yüzük konur. Karşı grup bulmaya çalışır. Bulan grup kazanır. 4 defa tekrar edilir. 3 defa bulan kazanmış veya 3 defa kaybeden kaybetmiştir.”
(Necati Seçal, Halil Erkek, Mehmet Mıncırlar)

Bu oyunda yenilen grup ceza olarak haftaya bir tepsi saraylı yaptırabilir.

Yüzük oyununun çeşitli versiyonları bulunmaktadır.

“Bu oyunu oynamak için sohbette bulunanlar iki müsavi guruba ayrılırlar. Bu gruplardan herkes mendilini çıkarıp yere atar. Sohbete bulunanlardan her hangi birisi bir yüzük alarak bunu bütün mendillerin altına saklar gibi, yapmak suretile kimseye sezdirmezsiniz ve herkesin gözü önünde bir mendilin altına bırakır. Bu iş bitince yüzüğü saklayan yüzünü duvara döndürerek oturur. Sohbettekiler yüzüğü saklayanın çehresini görmezler. Barana başı (sohbeti idare eden) elinde bir ince değnek olduğu halde en küçükten başlayarak bütün sohbet arkadaşlarına yüzüğün hangi mendil altında olduğunu sorar. Sormak için barana başı sohbet arkadaşlarına şöyle hitap eder:

- İşkılın hangisi (yani şüphen hangi mendilde).

Sorgu bittikten sonra en çok hangi mendilden şüphe ediliyorsa o mendil kaldırılır. Yüzük bu mendilin altında çıktığı taktirde yüzüğü saklamak hakkı karşı tarafa geçer. Eğer yüzük ilk ve son kaldırılan mendillerin altında çıkarsa oyun kazanılır. İkinci ve daha sonraki mendillerin altında çıkarsa oyun kaybedilir. Oyunu kazanan taraf hep bir ağızdan ve hususi bir ahenkle:

Dokuz dokuz bir on sekiz

Üç yirmi bir otuz

Urrucuk daha

Saklayanın altına.

derler ve bu sırada barana başı elindeki çubuğu davul sipsisi (davulcuların kullandığı ince değnek) yukarıdan aşağı sıyırmak suretile yüzüğü saklayana karşı yere çarpar. Bu hareket diğer taraf için ağır bir alaydır.”⁸⁸

⁸⁸ M. Halit Bayrı, a.g.m., s. 122-123.

Kazanan taraf üstünlüğünü aşağıdaki sözle ilan eder.

“Dağdan keserler hızanı

Gelir uzanı uzanı heyelâli yelâli

Bilir bilmez ne oynarsın akşamdan beri

Akşamdan beri beri de zabahdan beri”⁸⁹

Bu oyunun farklı versiyonları vardır. Diğer bir versiyon:

“Bir tepsi içine 10 ila 12 fincan konur, bu fincanları bir arkadaş dışarıya çıkarıp gizlice yüzüğü fincanların içine saklar ve tepsiye getirip sohbet evinin ortasına bırakır. Bazen bu oyun mendille de oynanır. Bu sefer de herkes mendilini ortaya atar, yüzük herkesin gözü önünde mendilin altına saklanır. İki barana başının ellerinde birer uzun değnek bulunur “hanisinde olması ihtimali vardır” diye bütün arkadaşların fikrini sorar ve en çok hangi fincan veya mendil üzerinde duruluyorsa söz birliği ile o mendil veya fincan kaldırılır. Her fincan veya mendil kalktıkça yüzüğü saklayan taraftan birisi:

- Alın demişler.

Diğeri:

- Alayım

- Kimler

Diğeri:

- Öte yakanın tavukları, hep beraber,

- Alamazlar deheyyy...

diye bağırırlar eğer ilk mendil veya fincandan yüzük çıkarsa o taraf oyunu kaybeder ve yüzük saklama sırasında mukabil tarafa geçer.”⁹⁰

2.4.3.7.2.2 Yat-Kalk Oyunu

“Herkes sebzelerden kabak, domates gibi isim verilir. “Kabak yattı kalktı, domates yatsın kalksın” denir. Sonra “domates yattı, kalktı, lahana yatsın kalksın” denir. Böyle sırasıyla gider. Kendi adını unutan ceza olarak bir tokat yer. Buradaki sözü başkan söyler oyundaki üyeler uygular.” (Necati Seçal, Halil Erkek)

⁸⁹ Sadi Yaver Ataman, a.g.m., s. 34.

⁹⁰ Murat Karabulut, a.g.m., s. 14.

2.4.3.7.2.3 Dilsiz Oyunu

Bir bakıma yüzük oyununun cezası şeklindedir. “Yüzük oyununda kaybeden grup kazanan grubun yaptığını yapar. Oyun gece sokakta oynanır. 8’er kişi sıraya girilir. Kazanan gruptan bir kişi öne geçer, o ne yaparsa arkadakiler onu yapar. Öndeki kişi dilsiz rolündedir. Oyunu yönetir.” (Mehmet Mırcırlar)

2.4.3.7.2.4 Mendil Kapmaca Oyunu

“Çember halinde oturulup bir mendilin ucuna taş bağlanır. Bir kişi ebe olur. Ebe olan mendili eline alarak herkesin sırtına vurarak 2-3 defa döner. Dönerken “Yağ satarım, bal satarım, ustamdan aldım, ben satarım” der. En son vurduğu kişinin arkasına mendili bırakıp çemberin öbür tarafına doğru koşar. Arkası vurulan kişi mendili alıp önceki ebeyi yakalayıp vurmaya çalışır. Önceki ebe çemberi dolaşıp yeni ebenin çemberdeki yerine oturur. Yeni ebe dönmeye devam eder ve böyle tekrarlar.” (Ali Esendemir)

2.4.3.7.2.5 Tilki Dövüşü Oyunu

“Oyun istekliler arasına iki kişiyle oynanır. İkisinin de elleri bileklerinden mendille bağlanır. Dizlerini karnına doğru çeker. Dizleri kollarının arasında olur. Ayağa kalkmayacak şekilde dizinin altından kollarının üstünden bir değnek geçirilir. Bu halde ellerine 25-30 cm uzunluğunda bir değnek verilir. Birbirlerini dürtükleyerek yıkmaya çalışırlar. Sağa veya sola yıkılmamak için gayret gösterirler. Yere yıkılan oyunu kaybetmiş olur.” (Ali Esendemir)

2.4.3.7.2.6 Köy Katibi Oyunu

“Bir soru soran ve bir cevap veren olmak üzere iki kişiden oluşur. Cevap veren kişinin kulakları kapatılır. Soruları duyamaz. Soru soran “nerede suç işledin?” diye sorar. Kulakları tıkalı olan duymadığı için kendince cevap verir. “Evde” der. “Kim yakaladı?” deyince, “Köy katibi” der. Her yanlış cevap verilişinde diğer üyeler gülüşür. Yanlış cevaplar hep eksi puandır.” (Ali Esendemir)

2.4.3.7.2.7 Ayı Oyunu

Ayı oyunu oynamak için, sohbet arkadaşlarından biri üzerine tüylü bir çul giyer, bu adam bu suretle kıyafetini değiştirdikten sonra ayı hareketleri yapar. Sohbettekiler de kendini ayı gibi oynatırlar. Ancak sohbeta bu oyunun oynandığı ve ayı rolünün kim tarafından yapıldığı sohbeta bulunanlar tarafından bir sır halinde saklanır. Eğer diğer

bir yerde yapılan sohbetlerde bulunanlar bunu duyarlarsa alay ederler. O zaman bu sırrı saklamayan sohbet arkadaşı şiddetle cezalandırılır.⁹¹

2.4.3.7.2.8 Domuz Oyunu

“Domuz oyunu için, sohbet arkadaşlarından biri çuval içine sokulur ve eline bir çuvaldız verilir. Bu adam odanın içinde dolaşmağa başlar ve her rast geldiğini çuvaldızla dürter, herkes ondan kaçmağa çalışır, fakat oda kapısı kilitli olduğu için kimse dışarı çıkamaz.”⁹²

2.4.3.7.2.9 Ak Dara Oyunu

“Ak dara oyunu, daha ziyade ceza mahiyetindedir. Suçlunun ceketi çıkarılır ve bu ceketin kolu yukarı uzatılır. Bir teneke su getirilir. Kendisine bir çok eşya “bu ne?” diye sorulur. Nihayet ortaya beyaz bir şey getirilir. Bunun da ne olduğu sorulunca suçlu “ak dara” cevabını verir. O zaman bir teneke su başından aşağı ceketinin kolundan geçmek suretile boşaltılır.”⁹³

2.4.3.8 Misafirlik

“Baranalarda üç türlü misafirlik olmaktadır. Birincisi yoldan geçen birisinin misafir olarak gelmesidir. Baranalarda misafirlik yarım saati geçmemelidir. Yoksa baranadan kovulur. Gelen misafire ikram da bulunur, oyun oynatılır ve uğurlanır.” (Halil Erkek, Necati Seçal)

“İkincisi bir barananın diğer baranaya haberli gitmesidir. Hafta içerisinde misafir gelmek istediklerini diğer baranaya iletirler. Misafir barananın kaç kişiyle geleceği belli olmaz. Ev sahibi misafirleri bekler. Misafir barana çalgılarıyla birlikte eve 30-40 adım kala baranaya geliş türküsünü çalmaya başlar. Bunun üzerine ev sahibi barana müzik aletleriyle kapıya gelip aynı türküyü eşlik ederler. İçeri buyur edilirler. Barana üyeleri misafirlerin ceket çıkarma, şapka tutma işlerine bakarlar. İçeri girince iki barana başı yan yana oturur.”(Ali Esendemir) “Diğer baranadan gelenler kendi yaşına ve seviyesine göre uygun bir arkadaşının yanına oturur.”⁹⁴

⁹¹ M. Halit Bayrı, a.g.m., s. 123.

⁹² M. Halit Bayrı, a.g.m., s. 124.

⁹³ M. Halit Bayrı, a.g.m., s. 124.

⁹⁴ Murat Karabulut, a.g.m., s. 14.

“Çay, kahve içilir. Barana başkanları birer oyuncularını çıkartıp iki barananın çalgılarıyla oynatırlar. Eğlenip sohbet edilir. Misafir barana ev sahibi baranayı davet eder. Ceketini, şapkayı tutan görevlerini yaparlar. Sevgi, saygıyla uğurlarlar.” (Ali Esendemir)

“Üçüncü misafirlik şekli ise baskın yapmaktır. Bir barananın diğer baranaya habersizce misafirliğe gitmesidir. Birden fazla barana olduğundan baskın yapılacak bir barana aranır. Sohbet yapılacak ev gizli tutulur. Diğer bir barananın nerede toplandıkları tespit edilip nereden gidileceği kararlaştırılır. Müzik aletleri alınıp evden çıkılır. Baskın yapılacak eve yaklaşınca o ev dinlenir. O evde çalınmış söyleniliyorsa baskın yapılacak barana müzik aletlerini çalmazlar. Onların mola vermesini beklerler. Çünkü oyun oynanırken içeriye giriş, dışarı çıkış yasaktır. Hava yağmurlu, soğuk olsa da dışarıda beklenilir. Onlar “Er Ol’a” geçince dışarıdaki barana aynı sohbet evine girerkenki türküyü “Sabahtan kavuştum ben bir güzele” söylemeye başlarlar. İçerideki grup “Eyvah basıldık” diyerek hemen kapıya çıkar. Çalınmış söylenmekte olan türküyü eşlik ederler. Bir oyuncu baskın yapanlar, bir oyuncu ev sahibi barana çıkarıp karşılıklı oynanıp içeri girerler. İçeride ikramlarda bulunulur. Baskınlar aynı misafirlikteki gibi yarım saati geçmez. İki oyunluk süresi vardır. Hoş sohbet edilip kalkınca birbirlerine “sıra sizde” diye buyur ederler. Dışarı çıkarken adam çaldırmamak gerekir. Misafir barana grubu dışarı çıkarken ev sahibi barananın, misafir gruptan bir kişinin ağzını kapatıp alı koymasına “adam çaldırma” denir. Misafir baranabaşı üyelerinden birini yokluğunu kapıdan çıkmadan fark ederse ceza olmaz. Aksi takdirde içeride fark etmeden dışarı çıktı mı cezalı duruma düşer. Barana başkanı “Bizde noksan var. O nerede?”, “Verin onu” diyerek adımını almış olur.” (Halil Erkek)

“Bu ziyaret, baranaların ve memleket gençliğinin birbirlerine karşı saygı sevgi ifadesi olarak telakki edilir.”⁹⁵

2.4.3.9 Yemek

Seyirlik oyunlar oynandıktan sonra başkanın “yemekler hazırlarsın” demesiyle ev sahibinin ve barana arkadaşlarının yardımıyla sofraya kurulur. “Sofra hazırlanırken barananın yaşça en küçüğü sol elinde leğen, sağ elinde ibrik ve omzunda havlu

⁹⁵ Murat Karabulut, a.g.m., s.14.

bulunulduğu halde (öncelikle barana başlarından başlamak suretiyle) herkesin önünde diz çökerek ellerini yıkatır. Sohbet arkadaşları az ise bir, sofraya kalabalık ise iki sofraya ve her sofrada bir barana başı bulunmak şartıyla sofraya da sıra ile oturulur.⁹⁶

Sofrada ev sahibinin erkek kardeşi ve babası da bulunabilir. Yemekte çorba, yufka tiridi, pilav, et ve sebze yemekleri, hoşaf, saraylı tatlısı bulunur. (Mehmet Mıcırlar, Halil Erkek, Necati Seçal, Ali Esendemir, Mehmet Yörük)

Yemeğe şöyle denerek başlanır:

“Evvvela başlanır çorbadan

Üzerine biber eklemek

Adet olmuş sonradan” (Ali Esendemir). Sonra sırasıyla diğer yemekler yenir. Bu yemekler hazırlanırken ev kadınları şaka olsun diye sarma yaparken pirinç yerine odun talaşı da kullanabilir. Bunu bilmeden yiyen çok sarhoş olmuş demektir.

Bu yemeklerden birer miktar ayrılır ve ertesi hafta sohbet kimin evinde yapılacaksa oraya gönderilir. Bu, sohbet yapılacak evin sahibine bu tarzda iyi ve temiz yemekler hazırlatmasını ihtar mahiyetindedir.⁹⁷

“Bir arkadaşın evinde yemekten ev sahibi arkadaşın annesi odun talaşı ile kara lahana sarması yapıp üstüne yoğurt dökmüş. Sarhoş olan oburca bir arkadaş sarmadan yiyince, ne güzelmiş, deyip bir daha yedi. Herkes gülmeye başladı.” (Mehmet Yörük)

Derleme esnasında kaynak kişilerimizde böyle bir şey duymasak da sezonun ilk yemeğinin ayrı bir özelliği vardır. “Barana günü kanlı pilav denilen bir yemek yerler. Bu pilav yarenlerin parmak uçlarından akıtılan kanların kızıla boyadığı bir yemektir. Bunu yemek suretiyle ölünceye kadar kan kardeşi olunur.”⁹⁸

Sezonun ilk toplantısıysa yemekten sonra barananın iç tüzüğü görüşülür. Tüzük şu şekildedir: “Büyüklerimize saygı, küçüklerimize sevgi göstermek, anaya babaya itaatsızlık etmemek, kıza söz atmamak, hırsızlık ve yüz kızartıcı hallerden sakınmak, kendi akran ve emsali sohbet arkadaşları ile konuşup görüşmek, onlardan habersiz başka bir eğlentiye gitmemek, sohbet içinde yapılan bütün konuşmaları başka yerde söylememek,

⁹⁶ Murat Karabulut, a.g.m., s. 14.

⁹⁷ M. Halit Bayrı, a.g.m., s. 125.

⁹⁸ Sadi Yaver Ataman, a.g.m., s. 33.

sohbet günleri mutlaka tıraş olmak ve düzgün kıyafetlerle gelmek, misafir getirirse barana başından izin almak, belirli bir kahvede toplanmak gibi barana başlarının kendilerine teklif ettiği hususları kayıtsız şartsız kabul ettiklerine dair el birliği ile söz verirler.”⁹⁹

“Yemek yendikten sonra, başkan “Tencere dibin kara/ Erefene kaç para” diye, ev sahibine sorar. Tutar ne kadar ise herkes hissesine düşeni verir. Üzerine para olmayan ve maddi durumu kötü olan arkadaşları varsa ona “bir şey konuşacağız” deyip dışarı gönderirler. Onun hissesini de kendi aralarında öderler. Bu yemeklerde masraflar çok fazla olmamalıdır. Kişi zengin de fakir de olsa standardın üstüne çıkamaz. Masraf kişi başına haftalık ücretin yarısını geçmez .” (Necati Seçal)

2.4.3.10 Mahkeme

“Yemekler yendikten sonra barana başkanı “şikayeti olan var mı” diye sorar. Şikayeti olan varsa mahkeme kurulur. Şikayetçi ortaya başkanın önüne diz çöküp oturur. Şikayetçi olduğu arkadaşının adını söyler. Şikayet edilen hiç itiraz etmeden aynı şekilde diz çöküp ortaya şikayetçinin yanına oturur. Suçu varsa, suça göre bir defaya mahsus af edilme, arkadaşlarına ziyafet verme, falaka, sohbetten ihraç uygulamalarından biri uygulanır.” (Mehmet Mıcırlar, Halil Erkek, Necati Seçal, Ali Esendemir, Mehmet Yörük)

“Mahkeme sırasında ceza verilirken odada pencere varsa kadınların görmemesi için pencereler kapatılır. Sohbetin diğer bölümlerinde ziyaretçi, misafir kabul edilirken mahkeme esnasında üyelerden başka kimse bulunmaz.” (Mehmet Yörük)

Baranada üç türlü suç vardır;

2.4.3.10.1 Hafif Suçlar ve Cezası

- “* Dışarıya içkili yemeğe gitmek
- * İzinsiz geç vakit dışarı çıkmak
- * Baranaya izin almadan gelmemek
- * İzinsiz bir yere gitmek

⁹⁹ Murat Karabulut, a.g.m, s. 15.

Hafif suçlarda, ikaz etme ve arkadaşlarına ziyafet verme uygulamaları yapılır.”
(Halil Erkek)

Ayrıca şu şekilde de ceza uygulanır. “Ceza görecek kimsenin elleri bileklerinden birbirine bağlanır, bu suretle kollar bir halka teşkil eder, dizleri bükülerek vücudu kamburlaştırılır ve kollarının teşkil ettiği halkaya dizleri geçirilir ve dizlerin alt büküntü yerile dirsek büküntülerine bir değnek sokulur ve cezalı olan böylece kapı arkasına bırakılır, sohbetin sonuna kadar bu vaziyette kalır. Kendisi hiç konuşmadığı gibi arada sırada istihfaflı nazarlar atılır.”¹⁰⁰

2.4.3.10.2 Ağır Suçlar ve Cezası

- “* İftira etmek
- * Yalan söylemek
- * Hafif suçların tekrarı

Ağır suçlarda, falaka cezası verilir. Falaka cezasını diğer arkadaşları arasında paylaşır. Böylece suçu işleyen fazla falaka yemez. Çünkü buradaki üyeler canciğer ahbaptırlar. Ama çavuş burada cezayı hakkıyla uygulamalıdır. Yavaş vurursa kendisi ceza alır. Daha sonraları bu falaka cezası paraya çevrilmiştir. Bu paralarda Hıdrellezde harcanır.” (Halil Erkek, Necati Seçal)

2.4.3.10.3 Çok Ağır Suçlar ve Cezası

- “*Namus suçu
- * Cinayet suçu
- * Yüz kızartıcı suçların hepsi
- * Ağır suçların tekrarı (Mehmet Mıcırlar, Mehmet Yörük, Halil

Erkek)

Çok ağır suçlarda baranadan ihraç edilme söz konusudur. Baranadan ihraç edilmek kişi için çok küçültücüdür. İhraç edilen genç Dursunbey’den evlenmek için artık kız bulamaz.” (Mehmet Mıcırlar, Halil Erkek, Necati Seçal, Ali Esendemir, Mehmet Yörük)

İhraç etme bir merasimle olur. Biri ihraç edileceği zaman ocağa çıra konup ihraç edilecek kişinin elleri bileklerinden bağlanıp ucu yanan çırallar eline verilir ve dışarı, sokağa bırakılır. İhraç şu şekilde de yapılmaktadır: “Cezalar tekrarlanıp yola gelmeyen

¹⁰⁰ M. Halit Bayrı, a.g.m., s. 124.

için ise gizli bir toplantı yapıp bu kişinin ıslahına imkan görülmediği kararı alınır, kendine haber verilmez ve yemekler yendikten sonra sohbe gelme havası çalınır. Sokak kapısına kadar bu hava ile topluca gidilir ve kovulacak kişiye “sen bu sohbe bir daha gelme” denilerek eline bir çıra tutturulur ve kapı yüzüne kapanır.”¹⁰¹ İhraç edilen kişi suçunu dışarıda söyleyemez. Barananın diğer üyeleri de bu kişinin neden ihraç edildiğini söylemezler. İhraç edilen birisini başka baranalar da almaz. (Mehmet Mıcırlar, Halil Erkek, Necati Seçal, Ali Esendemir, Mehmet Yörük)

“Eğer kovulacak kişi küçük ahbab ise evine kadar iki kişi tarafından götürülür ve babasına teslim edilerek baranadan kovulduğu haber verilir.”¹⁰²

Önceleri bu suçları işlemek için herkesin kabul ettiği kurallar mübaya memuru (katip) tarafından mahkemenin başında okunmuş. İlerleyen yıllarda bu kurallar not tutulmayıp herkesin hafızasında var olurmuş. Bu kuralları üyeler bilirmiş.

“Bu suçlar hakim ve barana başkanın bildiği bir deftere kayıt edilir. Bu barananın sırrı olduğundan başka kimse bilmez.” (Necati Seçal, Ali Esendemir) Suçlar tekrar edilirse bir üst ceza verilir.

“Baranada başkan ve çavuş hata yaparsa falaka cezası verilmez. Para cezası verilir. Bu paralar Hıdrellezdeki son toplantıya hazırlık olur.” (Necati Seçal, Mehmet Yörük)

2.4.3.11 Sohbet Övmesi

Mahkeme bitince “...barana başı gelecek hafta evinde sohbet yapılmasında maddi ve manevi mazereti olanları sorar. Bunlar belli olduktan sonra sohbeti diğer arkadaşlardan istediğine vermekte serbesttir.”¹⁰³ Sonra sohbet övmesi denilen türkü söylenir. Bu türkü de o haftaki ev sahibine teşekkür edilip gelecek hafta kimde olacağı tebliğ edilir. Bu tebliğ önceden kararlaştırılmaz; çalgı aletlerini çalanlar o an kimi uygun gördüyse onun adını söylerler. Mazereti varsa bir başkasına geçer.

Tebliğ şu şekildedir:

¹⁰¹ Mahmut Tezcan, **Sosyal Değişme Sürecinde Çankırı Yaran Sohbetleri Kültürel Antropolojik Yaklaşım**, Kültür Bakanlığı MİFAD Yay., Ankara 1989, s. 45-46.

¹⁰² Mahmut Tezcan, **a.g.e.**, s. 46.

¹⁰³ Karabulut Murat, **a.g.m.**, s. 15.

“Aşağı mahallenin hocası
Ebeed okunur hecesi
Gelecek Pazar gecesi
Sevdiğim bir ol
Sardığım bir ol
Olacak sohbet senindir
Senindir gerçek senindir.

Elmayı nazik soyarlar
Altın tabağa koyarlar
Korkarım evden kovarlar
Sevdiğim bir ol
Sardığım bir ol
Olacak sohbet senindir
Senindir gerçek senindir

Pabuşuların muştası
Karşındadır ustası
...paşa baklava hastası
Sevdiğim bir ol
Sardığım bir ol
Olacak sohbet senindir
Senindir gerçek senindir

Uzun çarşı baştan başa
Keklik şeker taştan taş
Kedem kedem ola... paşa
Sevdiğim bir ol
Sardığım bir ol

Eşeğin gelir odundan
Dolması yenmez tadından
Yahnisi yoğurdundan
Sevdiğim bir ol
Sardığım bir ol
Olacak sohbet senindir
Senindir gerçek senindir

Uzun çarşı çamur olur
Baklavalar hamur olur
Sohbet sahibi gavur olur
Sevdiğim bir ol
Sardığım bir ol
Olacak sohbet senindir
Senindir gerçek senindir

Kızıl üzüm turşusu
Üstüne durmuş ekşisi
...nın baş komşusu
Sevdiğim bir ol
Sardığım bir ol
Olacak sohbet senindir
Senindir gerçek senindir
Burada türkünün bestesi değişir:
Kır atına vurdum ağça
Bir ol bir ol bir ol
Serhat senin olur paşa
Bir ol bir ol bir ol
Kadem kadem ola

¹⁰⁴ M. Halit Bayrı, a.g.m., s.125.

Olacak sohbet senindir
Senindir gerçek senindir

.....Paşa
geçmiş olsun paşa”¹⁰⁴

“Bundan sonra sohbeti devredenle devralan karşı karşıya geçerek aşağıda sözlerini verdiğimiz oyunu oynarlar:

KÜÇÜĞÜM

Küçüğüm nerden gelirsin

Kasavet gönlüm alırsın

Ben yandım

Ah siyahım, vah siyahım

Kaş ilen gözü siyahım

Ben yandım

Er geç sen benim olursun

Kasavet gönlüm alırsın.

Ben yandım.”¹⁰⁵

Oyun bitince dağılma zamanı gelmiştir. “Evden çıkmağa hazırlanırken evleri uzak ve yaşça küçük olanlar büyükler tarafından evlerine kadar götürüp teslim edilir.”¹⁰⁶

Sohbet övmesinden sonra gelecek haftaki ev sahibi müzik aletlerini alıp evine götürür. Böylece bir sohbet bitmiş olur.

2.4.4 Baranaya Ait Özel Türküler

“Baranada söylenen türküler yöresel türküler olmakla birlikte bunlar içerisinde üç türkü özeldir.” (Halil Erkek).

2.4.4.1 Sabahtan Kavuştum Ben Bir Güzele

Sohbet evine girmeden dışarıda söylenir. Gecenin ilk türküsüdür. Gecede bir defa söylenir.

¹⁰⁵ Zeynep Dengi, a.g.m., s. 33.

¹⁰⁶ Murat Karabulut, a.g.m., s. 15.

2.4.4.2 Eminemin Çam Dibinde Sesi Var

Evin içerisine girildiğinde okunan ilk türküdür. Sohbetin açılışında okunur. Oturak havası olup gecede bir defa okunur.

2.4.4.3 Sohbet Övgüsü

“Sohbet yapılan evin sahibine teşekkür edildiği ve gelecek hafta sohbetin kimde yapılacağını bildiren türküdür. Baranada sohbet türküyle alınıp türküyle verilir. Gecede bir defa okunur.” (Halil Erkek, Necati Seçal)

2.4.5 Barana ve Yardımlaşma

Baranalar toplum içerisinde birer yardımlaşma kurumlarıdır. Baranadan bir gencin başına yangın, sel gibi felaket gelirse ilk yardıma koşan barana arkadaşlarıdır. Barana arkadaşları zararı tespit edip karşılamaya çalışırlar.

Barana arkadaşlığı evlenmede hatta kız istemede bile etkili olmaktadır. “Bir kişinin kızını isteyip de alamadıkları zaman onun bir barana arkadaşı bulunur. Eğer kız babasının barana arkadaşı dünlüğe giderse o kızını alır. Baba kendi barana arkadaşına hayır diyemez.” (Necati Seçal)

Barana üyeleri, arkadaşlarının düğününde başından sonuna kadar görevlidir. “Düğün odunlarını getirirler. Hizmet işlerine bakarlar. Düğünde kına günü, ikinci ezanından sonra barana arkadaşları bir yerde toplanır. Muhasebeci iki liste açar. Bunardan birisine para miktarı, birisine de eşya hediyesi isimleriyle birlikte yazılır. Birkaç tepsi getirilip eşyalar onun üzerine konur. Sininin ortasına jelatinli kağıt ve şimşirle süslenmiş şişe veya sürahi konur. Akşam namazıyla yatkı namazı arası müzik aletleriyle türküler söyleyerek düğün evine varırlar. Hediyeler teslim edilir. Düğün sahibi tarafından açılmış olan bir oda barana arkadaşlarına verilir. Barana arkadaşları gelin alma günü sembollerini yakasına takıp giderler. Damadın barana arkadaşlarından evli birisi de sağdıç olur. Gelin alındıktan sonra damat barana arkadaşlarıyla halktan da gelen olabilir, gelin evinin önünde teşekkür oyununu oynayıp geri gelirler.” (Ali Esendemir, Mehmet Yörük)

“Yine barana üyesi olup da yokluktan düğün yapamayan birisi varsa düğün masrafları barana arkadaşları tarafından karşılanmak üzere düğünü yapılır. Ama kimin

ne kadar verdiğini o kişi bilmez. Sadece dđđünü barana arkadaşlarının yaptığını bilir.” (Halil Erkek)

2.4.6 Barana ve Kadın

Baranada kadın bulunmaz. Ama sohbet esnasında yenilip içilenleri hep kadınlar hazırlar. “Barana bir evin şerefi olarak görüldüğünden kadınlar saygı gösterir.”(Necati Seçal). “Evinde sohbet yapılacak kadın evi temizleyip, aşçı bulup yemek ve mezelerin hazırlıklarını itinalı şekilde yapar. Yine barana mensupları sohbet evinde eğlenirken evin kadını uyumaz, hizmete katılır.” (Halil Erkek)

2.4.7 Sezon Sonu Dağılma

“Ekim-Kasım gibi kurulan barana teşkilatı Hıdrellez’e (6 Mayıs’a) bir hafta kala son sohbetini yapar ve Hıdrellez’de topluca toplanıp mesire yerleri olan Suçıktı, Çınarlıpınar gibi yerlerde kır eğlencesi yaparlar.” (Mehmet Yörük)

“Hıdrellez’den 10 gün önce her barana mesire yerine gidip eğleneceği yeri belirler. Eğleneceği yerdeki çamın başına Türk bayrağı asarlar. Bayrak oranın sahipli olduğunu gösterir. Başka baranalar da orada ve oraya yakın yerde eğlence yapmaz. Hıdrellez’den bir gün önce bu çamın altına gidilir. Burada odun toplama, çay pişirme, ayran yapma, yemek yapma gibi görevleri olanlar bu görevleri yaparlar. İki, üç gün bu mesire yerinde kalınır. Kuzu çevirmeli bol ziyafetler olur.” (Mehmet Mıdırlar). İki, üç gün mesire yerinde eğlenen barana üyeleri artık evlerine dönüp işlerine bakmaya başlarlar. Böylece bir sezon bitmiş olur. Buradaki masraflar yıl içindeki ceza paralarından karşılanır. Bu ceza paraları bitinceye kadar yenip içilir.

2.4.8 Barana ve Ahilik

2.4.8.1 Tanımları Bakamından

Baranaya baktığımızda, Barana topluluğun adı olup bu topluluğu kuranlara ve üyelerine “ahbap” denir. Ahabap sözcüğü “dost, bildik, tanıdık”¹⁰⁷ anlamlarına gelmektedir. Baranadaki sohbet ahabaplığı kan kardeşi gibidir. Kendilerini bir nevi kardeş gibi sevip, sayıp, kollarlar.

Ahi ve ahabap sözcüklerinin sözlük anlamı olarak birbirlerini tam karşılama da ahi sözcüğünün kardeş anlamına gelmesi ve sohbet ahabaplığının da kardeş mertebesinde bir duyguyla yapılması, bu iki sözcüğün anlam olarak bizlere bezerliğini göstermektedir.

2.4.8.2 Kuralları Bakamından

2.4.8.2.1 Üyeliğe Kabul Kuralları

Ahiliğe kabul edilecek kişide aşağıdaki özellikler olmalıdır.

2.4.8.2.1.1 Açık Olanlar

- “1) Eli açık olmalı, yani cömert olmalı.
- 2) Kapısı açık olmalı; yani konuk sever olmalı.
- 3) Sofrası açık olmalı; yani aç gelenleri tok döndürmeli”¹⁰⁸.

Barana ahabaplarında da birtakım özelliklerin olması gerekir. Her önüne gelen bir baranaya mensup olamaz. Ahabapların eli açıktır, zor durumda olan ve yardıma muhtaç olan kişilere yardım ederler. Kendi aralarında dükkanı zarara uğrayan bir arkadaşları varsa, eğer o arkadaşın da maddi durumu iyi değilse arkadaşlarının zararını kendi aralarında karşılarlar. Arkadaşları arasında düğünü olacak fakir bir gencin düğün masraflarını kendi aralarında karşılarlar.

Ahabapların kapısı açıktır. Baranada sohbetler üyelerin evlerine yapılır. Bir baranaya üye olmuş bir kişi evini arkadaşlarına açmayı da kabul etmiş demektir. Sohbet

¹⁰⁷ Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara, 1997, s. 14.

¹⁰⁸ Neşet Çağatay, **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1997 , s. 162.

günü arkadaşlarını evinde en güzel şekilde ağırlarlar. Bunu kendisine yüklenmiş yük olarak değil bir şeref olarak kabullenirler.

Ahbapların sofrası açıktır. Sohbet günlerinde ahbaplar bol yemeli-içmeli bir eğlence yaparlar. Kendi aralarında bolca yiyip içtikleri gibi yoldan geçen birisi baranaya misafirlğe gelirse o kişiye de bolca ikramda bulunulur. Yine baranalar birbirine misafirlğe gittiğinde de ev sahibi barana, misafir baranaya imkanları ölçüsünde bolca ikramda bulunurlar.

2.4.8.2.1.2 Kapalı Olanlar

“1) Gözü kapalı olmalı; kimseye kötü bakmamalı ve kimsenin ayıbını görmemeli;

2) Dili bağlı olmalı; yani kimseye kötü söz söylememeli,

3) Beli bağlı olmalı; yani kimsenin ırzına, namusuna, haysiyet ve şerefine göz dikmemeli.”¹⁰⁹

Ahbapların gözü kapalıdır. Hiçbir kimse de ayıp ve noksanlık aramaz. Sohbet mahkemece bir ahbaba verilen ceza dışarıda kesinlikle söylenmez. Bu cezadan dolayı o ahbapla dalga geçilmez. Ahbapların dili bağlıdır. Küçüklere sevgi, büyüklere saygı gösterirler. Kimsenin arkasından dedikodu yapmazlar. Küfürlü şekilde konuşmaları yasaktır. Ahbapların beli bağlıdır. Kimsenin namusuna, şerefine göz dikmezler. Toplum içerisinde ar ve edeplerini korurlar. Mesela sohbet gecesini sohbet evine giderken eve varış havası çalınırken yol üzerindeki kızlar, kadınlar pencereden bu gençlere bakarlar. Fakat oradaki gençlerin doğrulup şehvetle kızlara bakması yasaktır. Nişanlısı olan bile dikkatlice bakamaz. Bakanlar ceza alırlar.

“Ahiliğe kabul şartı, iyi ahlaklı, yardımseverlik ve cömertlik olduğundan bu örgüte girenler, temiz ahlaklı ve iyiliksever kişilerdir.”¹¹⁰ Baranaya bir üye alınacağı zaman onun hakkında bilgi toplanıp ahlakının, terbiyesinin nasıl olduğuna bakılır. Hal ve hareketleri toplum kurallarına uygunsa üyeliğe alınır. Eğer hal ve hareketleri toplum kurallarına uygunsa üyeliğe alınır. Eğer hal ve hareketleri toplum kurallarına aykırı ise üyeliğe kabul edilmez. Uygun olmayan hareketleri yapan birisi baranaya üye olmak için

¹⁰⁹ Neşet Çağatay, **a.g.e.**, s. 162.

¹¹⁰ Neşet Çağatay, **a.g.e.**, s. 92.

başvursa bile kadromuz dolu denip onu incitmeden geri çevirirler. Çünkü ahbablar bir kişiyi rencide etmemeye çalışırlar.

2.4.8.2.2 Mahkeme Kuralları

Ahilik ve baranada, bir kişi uyması gereken kurallara uymadığında belirli yaptırımlarla karşılaşır. “Ahi birliklerinde kurulan denetim ve ceza sistemi ile üyelerin meslek ahlakına uygun tutum ve davranış içinde bulunup bulunmadıkları, teşkilat idarecileri tarafından sıkı bir şekilde denetlenir. Kaidelere aykırı hareket edenler, kendilerine ders ve etrafa ibret olacak şekilde cezalandırılır.”¹¹¹ Burada meslek ahlakına ters düştüğü zaman ceza verildiği belirtilmektedir. Baranada ise meslek ahlakının yanında toplum kurallarına aykırı düşünelere de ceza verildiği görülür. Ahilikte olduğu gibi baranada da adab-ı muaşeret kuralları etkindir.

Ahilikte ceza almayı gerektiren davranışlar “1- şarap içen, 2- zina yapan, 3- livata yapan, 4- iftira eden, 5- sözünde durmayan, 6-yalan söyleyen, 7- emanete hıyanet eden, 8- kadınlara şehvetle bakan, 9- kişinin ayıbını örtmeyen, açığa vuran, 10- cimri, nekes kişi, 11- hırsızlık eden, 12- adam öldüren”¹¹² şeklinde belirtilmektedir. Hatta bu davranışları yapan kişi ahilikten atılmaktadır. Burada ahilikte tek cezanın olduğunu, onun da ahilikten çıkarılma olduğunu görüyoruz. Diğer bir taraftan ahilikte yine, suçlarda ve verilen cezada derecelendirme olduğu görülür. “Ahilikte ceza, esnafın kaidelere uyması için gerekli bir araç olarak düşünülmüş, çok ağır suçlar dışında aşağılayıcı cezalardan kaçınılmıştır. Bu anlayışa uygun olarak, verilecek cezaların yıkıcı ve aşağılayıcı değil, daha çok barıştırmacı ve eğitici olmasına dikkat edilirdi. Küçük suçlarda davalıya özür diletme, kahve veya çay ısmarlatmak verilen cezalar arasındaydı. Daha büyük suçlar için aşağıda belirtilen cezalardan biri taktir edilirdi.

- * Suçluyu masrafa ve ikram yapmaya zorlamak,
- * Dükkan kapatma, kurban kesme, lokma çıkarmaya icbar
- * Ham madde tevziatından hariç tutma
- * Selamlaşmamak, yardım etmemek (umumi boykot)”¹¹³

¹¹¹ Yusuf Ekinci, **Ahilik**, Talat Matbaası, İstanbul, 2001, s. 87.

¹¹² Neşet Çağatay, **a.g.e.**, s. 163.

¹¹³ Yusuf Ekinci, **a.g.e.**, s. 87; Refik Soykut, **Orta Yol Ahilik**, Güneş Matbaacılık, Ankara 1971, s. 120.

Barana teşkilatında da suçlar, hafif suçlar, ağır suçlar ve ağır suçlar olmak üzere derecelendirilmiştir. Her bir suçun kendine göre bir cezası vardır.

Hafif suçlar içerisine;

- * Dışarıya içkili yemeğe gitmek
- * İzinsiz geç vakit dışarı çıkmak
- * Baranaya izin almadan gelmemek
- * Bir yere izinsiz gitmek

Hafif suçlardan birini işleyen üye önce ikaz edilir. Tekrar ederse arkadaşlarına ziyafet verir. Bunları yapınca cezası kalkar.

Ağır suçlar içerisine;

- * İftira etmek
- * Yalan söylemek
- * Hafif suçların tekrarı

Ağır suçlardan birini işleyen üyeye falaka cezası verilir. Baranada suçu işleyen üye falakaların hepsini yemez. Çünkü ahbabları falaka cezalarını kendi aralarında paylaşırlar. Bu durum, cezayı paylaşma, ahilik kurumunda görülmemektedir. Herkes kendi işlediği suçun cezasını kendisi çeker. Falaka cezası fiziksel bir ceza olduğu için ahbablar bir üyenin fazla eziyet çekmesini istemezler. Çünkü kendilerini kan kardeşinden ileri görürler. Falaka cezasının para cezasına çevrildiği de olur.

Çok ağır suçlar içerisine;

- * Namus suçu
- * Cinayet
- * Yüz kızartıcı suçların hepsi
- * Ağır suçların tekrarı

Çok ağır suçlardan birini işleyen üye baranadan ihraç edilir. Bir daha hiçbir baranaya giremez. Toplum içerisinde de iyi gözle bakılmaz. Baranada en ağır ceza baranadan ihraçtır.

2.4.8.3 Üyeler ve Görevleri

Baranada küçük ahbablar ve ahbablar vardır. Ahbablar arasında barana başkanı, barana başkan yardımcısı, çavuş ve mübaya memuru bulunur. Ahilikte ise görevler

“çırak- nakib- nakib ün-nukaba- ahi- şeyh- şeyh üş-süyuh (şeyler seyhi)”¹¹⁴ şeklinde belirtilmektedir. Bunlardan çırak baranadaki küçük ahababa, nakib baranadaki çavuşa ahi de, baranadaki barana başkanına, görev ve sorumlulukları bakımından benzemektedir.

Ülkemizin çeşitli bölgelerinde sohbet geleneği farklı isimler altında devam ettiği görülmektedir. Bunlardan Isparta’da yapılan yaren sohbetleri, sohbet baranasına benzemektedir. Dursunbey’de sohbet baranasını yönetene barana başkanı veya baranabaşı denir. Isparta’da da bu sohbetleri yönetenlere “yaranbaşı” denir. “Yaran başı ahilerin Ahi Baba’sı durumunda ve oda yaranlarının yaşlıcası, herkeşçe sevileni, sayılanı, yol yöntem bilenidir”¹¹⁵ Buradan hareketle baranabaşının ahi baba konumunda olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü barana başkanı sözü sohbeti dinlenen, adil, ağırbaşlı, herşeyi görebilen, toplumda saygı uyandıran kişilerden seçilir. Barana sohbetlerindeki çavuş ahilerdeki nakiple görevleri bakımından benzemektedir. “Çıraklarla ustaları ve şeyhleri arasında nakib denilen araçlar kılavuzluk etmektedir.”¹¹⁶ Çavuş hafta içerisinde ahbapları barana kurallarına aykırı hareket ediyor mu diye kontrol eder. Lüzumsuz hareket yapanları hemen uyarır. Ahilerdeki çıraklara meslek kurallarının yanı sıra adab-ı muaşeret kurallarının öğretilmesi ile baranaya yeni katılan küçük ahbaplara öğretilen adab-ı muaşeret kuralları da birbirine benzemektedir. Küçük ahbaplara barana sohbetlerinde şu kurallar öğretilir:

- * Büyüklerin yanında oturma şekli
- * Ellerin nasıl yıkanması gerektiği
- * Leğenin nasıl tutulması gerektiği
- * İbrikle suyun nasıl dökülmesi gerektiği
- * İki kişi konuşurken üçüncünün karışmaması gerektiği
- * Yasak ve serbest olan şeyler
- * İmece

Ahilikle barananın benzer bir yanı da görevlilerin seçimle iş başına gelmesidir. “Zaviyenin ve yapılan toplantıların da başkanı olan sanatkarlar topluluğunun ahi babası

¹¹⁴ Neşet Çağatay, **a.g.e.**, s. 161-162.

¹¹⁵ Neşet Çağatay, **a.g.e.**, s. 145.

¹¹⁶ Neşet Çağatay, **a.g.e.**, s. 161.

seçimle iş başına gelirdi. Bunun buyruklarına uyarılarına kesinlikle uyulur.”¹¹⁷ Barana başı, baranada ilk toplantıda arkadaşlar arasından başkanlık özelliklerine sahip bir kişi seçimle seçilir. Baranabaşı hak hukuk bilen, geleneği bilen, adaletli kişilerden seçilir. Bu toplantıda başkan yardımcısı ve çavuş da seçilir.

Ahilikle barana arasında benzer yönlerin çok olmasına rağmen farklı yönler de vardır. “Ahiliğe girme koşulunu en iyi ahlak teşkil ettiği için, ahiliğe girenler temiz, başkalarının iyiliğini isteyen kişiler, bunları yönetenler ise ayrıca zengin esnaf ve sanatkarlardır”¹¹⁸ Temiz ahlaklı ve başkalarının iyiliğini istemesi bakımından ahilerle ahabplar birbirine benzemektedir. Ama ahilerde yöneticilerin zengin esnaf ve sanatkarlardan olması baranaya yönetici olma özelliğiyle benzememektedir. Çünkü barana başkanı olabilmek için zenginlik fakirlik ön koşul değildir. Ahlakı düzgün olan, topluma uyumlu herkes barana başkanı olabilir.

2.4.8.4 Oturuş Şekli

Ahilikte üyelerin saygınlığı ev içerisinde oturuş şekillerinde de mevcuttur. “Herkes yaş ve saygı derecesine ve sırasına göre yerlerine oturur. Ocağın sağındaki ve solundaki minderlere, etrafından kimse oturamaz. Sağ minder, şeyh veya ahi makamında olan ve Çankırı köylerinde “büyük başağa” “yaranbaşı”nın, sol minder, nakib makamında olan ve gene Çankırı köylerinde “küçük başağa” dedikleri “oda başı”dır.”¹¹⁹ Baranada da ev içerisinde benzer bir oturuş şekli vardır. İçeri giren ahabplar yakalarındaki sembolü ocaklığın üstündeki perdeye taktıktan sonra, ocak başı denilen yere baranabaşı, onun yanına baranabaşının yardımcısı, çavuş ve diğer ahabplar, sırasıyla oturur. Sohbet sahibi yani ev sahibi üye ise sıranın sonuna, kapıya yakın bir yere oturur. Bu durum ahilikte de baranada ve baranaya benzeyen uygulamalar olan yaren sohbetlerinde de görülmektedir. Bu uygulama saygınlığın bir göstergesi olarak karşımıza çıkar.

¹¹⁷ Neşet Çağatay, **a.g.e.**, s. 93.

¹¹⁸ Neşet Çağatay, **Ahilik Nedir**, Kültür Bakanlığı HAKAD Yay., Ankara, 1990, s. 76.

¹¹⁹ Neşet Çağatay, **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1997, s.

SONUÇ

Balıkesir Yöresinde Ahilikten Kalma Tören ve Uygulamalar adlı bu yüksek lisans tezi, Balıkesir yöresinde meslek inanışlarını, uygulamalarını ve törenlerini; köy odası geleneğini; köy gençliğini; köy hayrını ve barana sohbetlerini içermektedir.

Çalışma esnasında Balıkesir merkeze ait köyler ve belde ile Dursunbey, Edremit, Havran, İvrindi ilçelerine ait köylere gidilmiştir. Buralarda sözü edilen kavramlarla ilgili derlemeler yapılmıştır.

Esnafta ahi terimi bilinmesinin yanında ahilik töreni olan şed bağlama uygulamasının çok yaşlı ustalar, ustalarının böyle bir törenden bahsettiklerini ifade etmişlerdir. Yeni nesil esnaf ise bunları bilmemektedir. Bunun yanı sıra esnaf arasında pir inancı ve varlığı bilinmektedir. Teknolojik gelişim, toplumdaki birçok dengeleri etkilediği gibi esnaflar arasındaki iletişimi de etkilemiştir. Bu değişim, ihtiyaçlar ve çağın gerekleriyle de olabilir. Teknolojik gelişim insanların bakış açılarını da değiştirmektedir. Kaynak kişilerimiz eskiden aile, oğlunu çıraklığa verirken meslek öğrenmesini istediğini ve “eti senin, kemiği benim” anlayışıyla geldiğini belirtirken, günümüzde ise aile ilk önce “kaç para vereceksin” diye sorduğunu belirtmişlerdir.

Türklerin en büyük özelliklerinden biri olan misafirperverlik köy odası geleneğinde karşımıza çıkar. Köy odası geleneği eski işlevini yitirse de kimi köylerde ihtiyaç hâsıl olduğunda işlerlik kazanmaktadır. Bir dönem eğitimin, yardımlaşmanın ve misafirperverliğin ocağı olan köy odaları televizyonun, kahvehanelerin oluşmasıyla eğitim boyutunu; ulaşımın kolaylaşmasıyla da misafirperverlik boyutunu yitirmiştir.

Toplum düşüncesini yaşatacak gençlerin terbiye edildiği köy gençliği geleneği artık eski işlevliğini yitirmiştir. Bu gelenek şehirleşmenin hızlı olduğu yerlerde unutulmaya yüz tutmuştur. Köy gençliği düğünlerde ortaya çıkıp ‘bayraktarlar’ olarak adlandırılmaktadır. Ama kimi köylerde köy gençliği, köyü koruma ve köyün imece işlerinde görev almaktadır.

Türk düşüncesinin bir parçası olan toy verme uygulaması köy hayırlarında canlı bir şekilde yaşatılmaktadır. Köy hayırlarında ziyafetin yanı sıra danışma, tanışma ve hal hatır sorma âdetleri de yaşatılmaktadır. Ayrıca bu hayırlarda dualarda bulunma toyun dini yönüne de benzemektedir. Günümüzde yapılsa da kaynaklardan edindiğimiz

bilgilere göre önceleri yapılan meslek hayırlarının, kişilerin sosyal statüsünü onama toylarıyla benzeştiği görülmektedir. Bu toylarda yiğitlik gösteren gençlere ad verilir, yani kimlik kazandırılır. Meslek hayırlarındaki kalfalık ve ustalık törenleri esnafa yeni bir kimlik kazandırma anlayışının bir uzantısıdır.

Türk devlet teşkilatının, alplığın ve Türk düşüncesinde birçok uygulamaların barana sohbetlerinde olduğu görülür. Bu sohbetler artık günümüzde yapılmamaktadır. Ama günümüzde Dursunbey Folklor Araştırmaları ve Turizm Derneği barana türkülerini ve oyunlarını genç nesillere öğretmektedir.

Sonuç olarak yukarıda bahsedilen konularla ilgili bilgilerin, uygulamaların ve törenlerin Türk kültürünün temel taşlarından olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu konuların Türk düşüncesindeki ahi düşüncesinin bir uzantısı olduğu örneklerle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ

- (Soyad Ad, Doğum Tarihi ve Yeri, Öğrenim Durumu, Mesleği)
- Agen Recep, 1942-Balıkesir, Ortaokul, Keçeci.
- Aktuğ Muammer, 1948-Bayat Köyü, İlkokul, Çiftçi.
- Akyüz Ali, 1952-Ayvacık, İlkokul, Çiftçi.
- Altın Süleyman, 1932-Kayapa/İvrindi, İlkokul, Çömlekçi-Bardakçı.
- Aydoğan Hüseyin, 1967-Fazlıca Köyü, İlkokul, Çiftçi.
- Aydoğan İsmail, 1973-Fazlıca Köyü, İlkokul, Çiftçi.
- Aydoğan Mehmet, 1936-Fazlıca Köyü, İlkokul, Çiftçi.
- Bıçer Mehmet, 1949-Fazlıca Köyü, İlkokul, Çiftçi.
- Boyar Nuri, 1338-Balıkesir, İlkokul, Saraç.
- Çakır Bayram, 1926-İvrindi, İlkokul, Terzi.
- Çet Çetin, 1938-Türkali Köyü, İlkokul, Çiftçi.
- Çobanlar Şaban, 1957-Biga(Çanakkale), İlkokul, Terzi.
- Doğan Muammer, 1966- Fazlıca Köyü, İlkokul, Çiftçi.
- Emin Ramazan, 1936-Dursunbey, Ortaokul, Ayakkabıcı-Tabakhaneci.
- Erdem Ozan, 1989-Bandırma, İlköğretim, Serbest Meslek,
- Erim İsmail, 1936-İvrindi, İlkokul, Fırıncı.
- Erk Mehmet, 1954-Edremit, İlkokul, Terzi.
- Erkek Halil, 1943-Dursunbey, İlkokul, Emekli.
- Erol Mustafa, 1933-Kocaavşar, İlkokul, Emekli.
- Esendemir Ali, 1931-Dursunbey, İlkokul, Bıçakçı.
- Eser Nida, 1967-Kocaavşar, Üniversite, Öğretmen.
- Kandemir Kadir, 1929-Kocaavşar, İlkokul, Emekli.
- Karataş Mustafa, 1938-Dursunbey, Ortaokul terk, Berber.
- Karatufan Şaban, 1946-Edremit, İlkokul, Ayakkabıcı.
- Kılıç Murat, 1941-Balıkesir, İlkokul, Berber.
- Kıvrak Mehmet Doğan, 1986-Çamcı Köyü, Lise, Çiftçi.
- Koç Bektaş Kağan, 1988-Edremit, Lise, Öğrenci.
- Korkut Yusuf, 1951-Bayat Köyü, İlkokul, Muhtar.

Kula Mustafa Efe, 1988-Erzincan, Lise, Öğrenci.
Memiş Mehmet, 1966-Konya, Önlisans, İmam.
Mıcırlar Mehmet, 1927-Dursunbey, İlkokul, Serbest Meslek.
Seçal Ahmet Necati, 1951-Dursunbey, Ortaokul, Emekli.
Sunay Mehmet Kemal, 1945-Balıkesir, Lise terk, Şekerci.
Şayan Veli, 1339-Kocaavşar, İlkokul, Emekli.
Tosun Tanju, 1986-Çamcı Köyü, Üniversite, Öğrenci.
Uysal Hasan, 1947-Türkali Köyü, İlkokul, Emekli.
Yanık Fahri, 1935-Dursunbey, İlkokul, Terzi.
Yörük Mehmet, 1932-Dursunbey, İlkokul, Emekli.
Yüksek Abdullah, 1946-Edremit, İlkokul, Ayakkabıcı.

KAYNAKÇA

- Anadol, Cemal: **Türk-İslam Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.
- Arıcı, Kadir: “Köylülerin Sosyal Güvenliğinde Yeri Olan Tarihi Sosyo-Kültürel Bir Kurum Olarak Köy Ahiliği”, **Kooperatifçilik**, S. 112, Nisan-Mayıs-Haziran 1996, s.s. 14-27.
- Atalay, Besim: **Divanü Lugat-it Türk Tercümesi**, C. 1, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.
- Ataman, Sadi Yaver: “Folklar Araştırmaları Bakımından: Bölgelerimiz”, **Türk Folkloru**, 7. Yıl, S. 80-81, 3-4 / 1986, s.s.32-36
- Atik, Kayhan: “Ahilik Teşkilatı ve Türkler Üzerindeki Etkileri” **Ahilik Araştırma Dergisi**, C. 1, S. 1, (Yaz 2004), s.s. 1-19.
- Avcı, Ali Haydar: **Zeybeklik ve Zeybekler Tarihi**, e Yayınları, İstanbul 2004.
- Barkan Ö. Lütfi : **Kolonizatör Türk Dervişleri**, Hamle Basın Yayın, (y.y. ve t.y.)

- Bayrı, M. Halit: “Mutaflık”, **Halk Adet ve İnanmaları**, İstanbul-Eminönü Halkevi Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi Yayınları, İstanbul 1939, s.s. 50-52.
- Bayrı, M. Halit: “Balıkesir’de Dabaklık”, **HBH**, 3.Yıl, S. 27, 15 Ağustos 1933, s.s.58-56.
- Bayrı, M. Halit: “Balıkesir’de Keçecilik”, **HBH**, 3.Yıl, S. 29, 29 Birinci Teşrin 1933, 10/1933, s.s. 120-127.
- Bayrı, M. Halit: “Balıkesir’de Saraçlık”, **HBH**, 3.Yıl, S. 32, 15 İkinci Kanun, 1934, s.s. 233-238.
- Bayrı, M. Halit: “Dursunbey’de Kış Sohbetleri” **HBH**, 7.Yıl, S. 78, Nisan 1936, s.s. 121-125.
- Bayrı, M. Halit: “Balıkesir’de Papuşçuluk”, **HBH**, 4. Yıl, S. 48, 9 Mayıs 1935, s.s. 289-298.
- Çağatay, Neşet: “Ahiliğin Ortaçağ Anadolu Toplumuna Etkileri”, **I. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyum Bildirileri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, s.s. 33-43.
- Çağatay, Neşet: **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- Çağatay, Neşet: **Ahilik Nedir**, Kültür Bakanlığı HAKAD Yayınları, Ankara 1990.

- Çağatay, Neşet: **Ahlakla Sanatın Bütünleştiği Türk Kurumu Ahilik Nedir**, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu Yayınları, (y.y. ve t.y.)
- Çeliköz , M. Eminittin: “Köy (Hayrı) Ecdat Yadigarı” **Kaynak**, 11. Yıl, S. 139, 8/1944, s.s. 316-318.
- Dağlıoğlu, Turhan H.: “Balıkesir ve Dursunbey’de Bıçakçılık”, **Kaynak**, 3. Yıl, S. 30, 19 Temmuz 1935, s.s. 629-632.
- Dengi, Zeynep: “Balıkesir’in Dursunbey Kasabasında Sohbet Baranası”, **Ülkü**, C. 1, S. 1, 1/1947, s.s. 31-33.
- Devellioğlu, Ferit: **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 1997.
- Doğru, Halime: **XVI. Yüzyılda Sultanönü Sancağında Ahiler ve Ahi Zaviyeleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.
- Duymaz, Ali: “Ahilikte Eğitim”, **Yeni Konya Gazetesi**, 16 Ekim 1992.
- Duymaz, Ali: “Ahilik Kültürünün Günümüzdeki Yansımaları”, **Yeni Konya Gazetesi**, 15 Ekim 1993.
- Duymaz, Ali: “Oğuz Kağan Destanı’nda Dede Korkut’a Toy Geleneğinin Simgesel Anlamı ve Türk Paylaşım Modeli”, **Karadeniz Araştırmaları**, Karam Araştırma ve Yayıncılık, C. 2, S. 5, Bahar 2005, s.s. 37-60.

- Eker, Gülin Öğüt: “İletişimde Yüklendiği Fonksiyonlarla Türk Kültürü İçinde Esnaf Dükkanlarındaki Levhalarda Ahilik Gelenekleri”, **II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri**, 13-15 Ekim 1999 Kırşehir, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999, s.s. 113-116.
- Ekinci, Metin: **Halk Bilgisi Derleme ve İnceleme Yöntemleri**, Geleneksel Yayınları, Ankara 2004.
- Ekinci, Yusuf: **Ahilik ve Meslek Eğitimi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1990.
- Ekinci, Yusuf: **Ahilik**, Talât Matbaası, İstanbul 2001.
- Er, Tülay: **Simav İlçesi ve Yaren Teşkilatı**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.
- Erdem, Celal: “Anadolu Delikanlı Teşkilatlarına Çukurköy Gençlerbirliği Örneğine Bir Bakış”, **I. Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyum Bildirileri II**, Ankara 1996, s.s. 177-184.
- Eren, Muharrem: “Geçmişteki Adetlerimiz - Eski Balıkesir’de Yaşam”, **Ekspres Gazetesi**, 18 Şubat 1994, s.s. 2.
- Eren, Muharrem: “Geçmişteki Adetlerimiz - Eski Balıkesir’de Yaşam”, **Ekspres Gazetesi**, 19 Şubat 1994, s.s. 2.
- Eren, Muharrem: **Kocaavşar Köyü ve Tarihte Avşarlar**, İstanbul 1992.

- Ergin, Muharrem: **Dede Korkut Kitabı**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971.
- Kafesoğlu, İbrahim: **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2000.
- Kaplan, Mehmet: **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3- Tip Tahlilleri**, Dergah Yayınları, İstanbul 1996, s.s. 132-143.
- Karabulut, Murat: “Dursunbey’de Barana Sohbetleri”, **Türk Folkloru**, 8. Yıl, S. 85, 8/1986, s.s. 12-16.
- Kaya, Azat: “Balıkesir’de Köy Hayrı Geleneği” **I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri II**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, s.s. 204-206.
- Kaya, Azat: **Balıkesir Halkbilim Bibliyografyası**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997.
- Kaya, Azat: “Balıkesir- Dursunbey Yöresi Barana Sohbetlerinin İşlevsel Açıdan İncelenmesi” **I. Halkbilimi Bilgi Şöleni Bildirileri**, 2-4 Haziran 1997 Balıkesir, (Haz. Metin Karadağ), Ankara 1997, s.s. 128-145.
- Kıpçak, Reşit vd.: “Tabakhanelerde örf ve adetler” **Ekspres Gazetesi**, 20 Kasım 1963, s.s. 3.
- Kocabalcıoğlu, T. Harimi: “Edremit ve Konuk Odaları”, **Öz Edremit Gazetesi**, 15 Aralık 1981, s.s. 2.

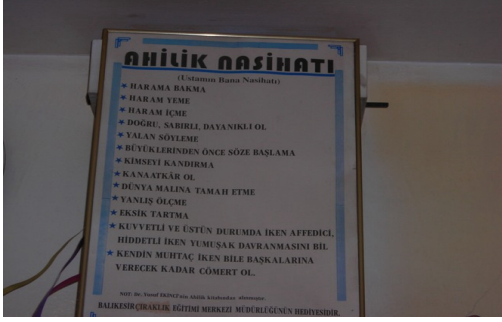
- Kocabalcıoğlu, T. Harimi: “Edremit’in Kayapınar Denilen Mahallinde Verilen Büyük Şölen ve Hayır Ziyafetleri”, **Öz Edremit Gazetesi**, 10-11-12-13 Aralık 1981, s.s. 2.
- Köprülü, Fuat: **Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu**, İstanbul 1981.
- Krohn, Julius-Krohn, Kaarle: **Halk Bilimi Yöntemi** (Çev. Günsel İçöz), (Yay.Haz. Fikret Türkmen), TDK Yayınları, Ankara 2004.
- Ögel, Bahaeddin: **Türk Kültür Tarihine Giriş**, C. 3, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- Örnek, Sedat Veyis: **Türk Halkbilimi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995.
- Parmaksızoğlu, İsmet: **İbn Batuta Seyahatnamesinden Seçmeler**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981.
- Sakaoğlu, Saim-Duymaz Ali: “Dede Korkut Kitabı’nda Alplığa Geçiş ve Topluma Katılma Törenleri Üzerine Bir Değerlendirme” **İslamiyet Öncesi Türk Destanları**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2003, s.s. 125-137.
- Sarıkaya, M. Saffet: **XIII-XVI. Asırlardaki Anadolu’da Fütüvvetnamelere Göre Dini İnanç Motifleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.

- Soykut, Refik: **Orta Yol Ahilik**, Güneş Matbaacılık, Ankara 1971.
- Su, Kamil: “Balıkesir’de Eski Tarihlerde Abacılık”, **Kaynak**, 5. Yıl, 50. Sayı, 19.03.1937, s.s. 33-37.
- Tezcan, Mahmut: “Ahilik Çerçevesinde Oluşan Türk Kültürünün Temel Taşları” , **II. Uluslararası Ahilik Sempozyumu Bildirirleri**, 13-15 Ekim 1999 Kırşehir, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999., s.s. 284-288.
- Tezcan, Mahmut: **Sosyal Değişim Sürecinde Çankırı Yaran Sohbetleri Kültürel Antropolojik Yaklaşım**, Kültür Bakanlığı MİFAD Yayınları, Ankara 1989.
- Tezcan, Mahmut: “Ahilik Kaynaklı Geleneksel Delikanlı Örgütleri”, **I. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyum Bildirileri**, 13-15 Ekim 1993 Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, s.s.157-161.
- Tıknaz, İsmail: “Köyümde Delikanlılar Birliği”, **Köy Enstitüleri Dergisi**, C. 1, S. 1, 1945, s.s. 57-61.
- Turan, Osman: **Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi**, C. 1-2, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1996.
- Turgal H. Fehmi: “Ahilere Dair Halktaki Bilgiler I”, **HBH**, S. 102, Nisan 1940, s.s. 152-154.
- Turgal H. Fehmi: “Ahilere Dair Halktaki Bilgiler II”, **HBH**, S. 103, Mayıs 1940, s.s. 168-171.

Turgal H. Fehmi: “Ahilere Dair Halktaki Bilgiler III”, **HBH**, S. 104, Haziran 1940, s.s. 200-202.

Turgal, H. Fehmi: “Ahilere Dair Halktaki Bilgiler IV”, **HBH**, S. 105, Temmuz 1940, s.s. 215-217.

Türkmen, Fikret-M. Temizkan:“Şamanizimden Günümüze Temel Değerlerimiz ve Ahilik” **I. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu**, 12-13 Ekim 2004 Kırşehir, (Haz. M. Fatih Köksal), Kırşehir 2005, C. 2, s.s. 921-930.

Şekerci Dükkanında Bir Nasihatname

Şekerci Dükkanında Usta Fotoğrafları

Köy Hayırlarından Görüntüler

Köy Hayırlarından Görüntüler

Köy Gençliği ve Bayraktar

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet AKMAN 02.01.1978 Çine doğumludur. İlkokul öğrenimini, Çine Kabalar Köyü İlkokulu'nda; Ortaokul öğrenimini, Çine Akçaova İlköğretim Okulu'nda; Lise öğrenimini, Çine Akçaova Lisesi'nde tamamladıktan sonra 1997 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümüne girmiş ve bu bölümden 2001 yılında mezun olmuştur. 2002 yılında Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Tezli Yüksek Lisansa başlamıştır. 2001 Eylül'ünde Burhaniye Mesleki Eğitim Merkezi'nde Türkçe Öğretmenliğine başlamış, ardından Pamukçu Mebruke Hakkı Kabakçı İlköğretim Okulu'nda Türkçe Öğretmenliği, İvrindi Lisesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği yapmıştır. Halen, Balıkesir Merkez Anadolu Öğretmen Lisesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği yapmaktadır.